

ESZTERGOM ÉS VIDÉKE

TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

ALAPÍTTATOTT 1879-BEN • ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: DR. KÖRÖSY LÁSZLÓ
MEGJELENT 1944-ig LXV Évfolyam • 2007-ig XXII Évfolyam
ÚJ SOROZAT • VI. Évfolyam I. Szám

2018/I

Tartalomjegyzék

Filemon Béla: <i>Beszélgetés Simon Anikó síküvegfestővel</i>	1
Szulényi Mária Valéria: <i>A monogram</i>	3
Horváth Ödön: <i>Ölelj át!</i>	4
<i>Zuhanás után</i>	4
<i>Fentről lefelé</i>	4
<i>Hiába hitték</i>	4
<i>Az ugrás</i>	4
Jan Stern: <i>A holló</i>	5
Peter Ďurkovský: <i>Prométheusz évek múltán</i>	6
Peter Ďurkovský: <i>A polgármester megtérése</i>	7
Wernke Bernát: <i>teremtsünk új korszakot</i>	7
Hagymás István: <i>Pericles (2. rész)</i>	8
Orgoványi Anikó: <i>Mediterrán emlék</i>	17
Turai Gábor Kamil: <i>Orgoványi Anikó: Himnusz (Festménykiállítás)</i>	18
Wernke Bernát: <i>titkok nyílnak</i>	19
<i>szemek völgyeibe</i>	19
Tátyi Tibor: <i>A párkányi szervezett sport története</i>	20
Egyedi Márta: <i>A hófúvás</i>	24
Héregi Eszter: <i>Varga Imre: Tölgyfa-testvér</i>	26
Lubor Falteisek: <i>Báró vasárnapi halála</i>	28
Ambrus Margit: <i>Életem a II. világháború után (10. rész)</i>	32
Zágorec-Csuka Judit: <i>A cseresznyefa</i>	37
Horváth Gáborné: <i>Gráciák és szirének</i>	38
Lubor Falteisek: <i>Levescsata</i>	40
Wernke Bernát: <i>érző habokat</i>	41
A. Bak Péter: <i>Művészcsaládok X. Kováts Albert (1936–) festőművész és családja</i>	42
Wernke Bernát: <i>lassan mennydörgés</i>	49
<i>tekintete hamván</i>	49
<i>ráhajlott homályt</i>	49
Horváth Gáborné: <i>Tűlparti könyvespolc (Vércse Miklós legújabb fordításáról)</i>	50
Milan Čarňanský: <i>Félelem</i>	51
Wernke Bernát: <i>énekükbe ropogva (Kovács Géza szobrászművész emlékére)</i>	54
<i>találkozás</i>	54
Egyedi Márta: <i>A tiszavirág</i>	55
Zuzana Šmatláková: <i>Catatumbo</i>	57
<i>Eseménynaptár</i>	59
Horváth Gáborné: <i>Konyhakalendárium</i>	60

Simon Anikó: Égi folyó

Filemon Béla

Beszélgetés Simon Anikó síküvefestővel

F. B.: *A honlapodról (www.simonaniko.eu) kiderül, hogy Felvidéken élsz. Milyen szerepet tölt be az életedben Dunaszerdahely? Mit jelent számodra Szlovákiában magyarnak lenni?*

S. A.: Mit jelent határon túli magyarnak lenni? Az igazságtalan trianoni szerződés miatt nem a hazámban élni? Mit érezhet egy kisgyerek, akit nem a saját szülei nevelnek, pedig tudja, hogy élnek? Számomra fájdalmas, szívet tépő érzés. Ugyanakkor büszke vagyok arra, hogy magyarnak születtem, hogy a magyar kultúra részese lehetek. Sokan megfogalmazták, elmondták már, hogy a határon túlra került magyarnak mintha többet jelentene az a fogalom, hogy hazaszeretet, a Himnusz eléneklése, egy-egy nemzeti ünnep megünneplése... Én is így érzem. Tősgyökeres dunaszerdahelyi vagyok, jelenleg is itt élek családommal. Természetesen igazi lokálpatriótaként szeretem a városomat és tágabb szülőföldemet, Csallóközt. A világ közepének tartom ezt a szelíd, természeti csodákkal teli Aranykertet. Ezer szállal, sok-sok emlékekkel kötődöm ehhez a városhoz.

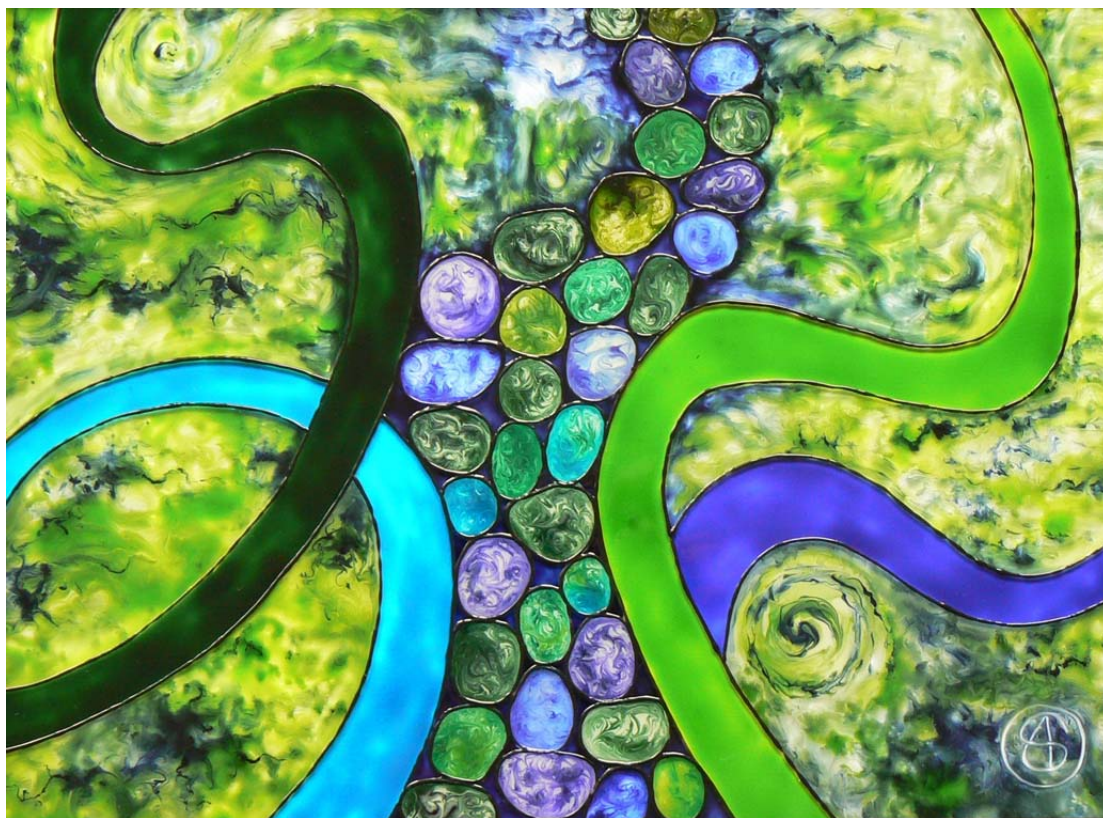
Gondolom, a munkád is idekapcsol. A tanulmányaidat is itt végezted?

Magyar nyelv és irodalom és képzőművészeti nevelés szakos tanárként dolgozom az egyetem befejezése óta. A Nyitrai Tanárképző Főiskolán¹ végeztem tanulmányaimat, közben a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen is tanultam fél évig. A Pécsen töltött idő tanulmányaim meghatározó élményét jelentik, Rétfalvi Sándor tanár úr rajzórái máig felejthetetlenek számomra. A pécsi egyetem képzőművészeti tanszékén az oktatás sokkal korszerűbb, színvonalasabb volt, sajnálom, hogy csak fél évet tölthettem ott. Rajz szakos tanárként a sokak által, általánosan használt képzőművészeti technikákon kívül számos más eljárást is kipróbáltam (mozaikot, akvarellt, tűzzománcot, litográfiát...), tizenöt éve foglalkozom síküvefestéssel.

Melyek voltak a meghatározó élményeid, amelyek a művészettel kapcsolatosak? Mely olvasmányok, képzőművészeti alkotások tereltek az irodalom és a képzőművészet felé?

Gyerekként is sokat olvastam, akkor még módon, válogatás nélkül, mindent, amihez hozzájutottam. Szerencsére a családi könyvtárunk bőséges volt, de könyvtárba is jártam. Az ifjúsági könyvtár egy épületben volt az iskolával, ahova jártam. Jellemző történetem, hogy az egyik órákői szünetben kikölcsönzött könyvet egy-két tanítási óra múlva már elolvastam vittem vissza, keresve az újabb olvasnivalót. Csak a könyvtáros néni bosszankodott kicsit, mivel fejtörést okoztam neki az aznapi dátum pecsételésével.

Külföldi és magyar szépprózát is olvasok, de a magyar szerzők regényeit szeretem különösen:

Simon Anikó: Remény

Móricz emberismeretét, Szabó Magda életbölcességét, Esterházy nyelvi leleményességeit, Nadas Péter érzékenységét, sokrétegűségét. A magyar szépirodalom kincsei számomra a versek. Arany Jánost, Adyt, József Attilát költőóriásoknak tartom, de Pilinszky néhány sora olyan, amellyel az én lelkem együtt rezdül.

A művészettörténet minden korszaka, stílusirányzata érdekel, különösen az impresszionizmus, a posztimpresszionizmus és a szecesszió remekműveit szeretem. Csontváry Kosztka Tivadar prófétai elhivatottságát csodálom, festményeit előben is többször volt alkalmam megtekinteni. Róth Miksa üveglakai, Reich Károly nyugalmat sugárzó grafikái, Würtz Ádám illusztrációi, Gross Arnold részletegazdag rézkarcai mindig lenyűgöznek.

Egyik barátom látta Csontváry festményeit Pécsen, és nagyon mély benyomást tettek rá. Azt mondta, hogy a róluk készült fotók egyáltalán nem mutatják meg a lényegüket. Más és más szögből nézve mindig más módon mutatkoznak meg ezek az alkotások. Ez a jellemzés nagyon megmaradt bennem.

Csontváry festményeit néhányszor magam is Pécsen láttam, a Csontváry Múzeumban, 2015-ben pedig Budapesten, amikor életmű-kiállítása volt. Semmilyen reprodukció sem ér fel azzal az élménnyel, amelyet egy eredeti alkotás megtekintése jelent.

Mit jelent számodra tanítani? Véleményed szerint, lehet-e nevelni a művészet által?

Csak pályakezdő koromban tanítottam 1-2 képzőművészeti nevelés órát. Az én döntésem volt, hogy az iskolarendszer siralmas körülményei miatt (45 perc, 28-30 diák, segédeszközök hiánya) nem akarok rajzot tanítani. A képzőművészeti nevelést kis létszámú csoportokban, 2-3 órában, jól felszerelt szaktanteremben, sok-sok segédeszközzel tartottam csak megvalósíthatóan. Most is csak ilyen körülmények között szeretnék rajzot tanítani.

Irodalomóráimon, de gyakran a nyelvtanórákon is, irodalommal, vagyis művészettel nevelek. Egy felmérő dolgozatban kideríthető, jól tanítottam-e meg az irodalom tárgyi ismereteit. De nem lehet lemérni azt, hogy egy-egy vers, regény feldolgozásával alakítom-e tanítványaim érzelmi intelligenciáját. Magyarázataim hatására felnőtként érzékenyebben, empatikusan döntenek-e majd egy-egy fontos helyzetben, egy személy megítélésében, kapcsolataik minősége jobb lesz-e. Nem mérhető. De huszonhét évnyi munkám lenne felesleges, ha nem lehetne művészettel nevelni. Én bízom benne, hogy igen.

A továbbiakban térjünk rá a művészeti munkáidra. Korábban azt mondtad, hogy számos más eljárást is kipróbáltál (mozaikot, akvarellt, tűzzománcot, litográfiát...). Most arra lennék kíváncsi, mi vonzott ezekhez, és miért vetted el később ezeket a technikákat?

Nem vettem el ezeket a technikákat sem,

most is nagyon szívesen készítenék litográfiát, tűzzománcot, kísérleteznék az ólomüveg és az üvegfestés kombinálásával. Csak két dologra lenne szükségem: egy jól felszerelt műteremre, és arra, hogy egy nap ne huszonnégy órából, hanem nyolcvannolcból álljon.

A művészi alkotás az önkifejezés egyik formája, ezért biztosan nem véletlen, hogy ki, melyik technikát választja, melyiket érzi sajátjának. Én az üvegfestést választottam. Rajzaimat 2-3 mm-es áttetsző üveglapra festem, oldószeres művészfestékekkel. A templomok üveglakai is hasonló technikával készültek, csak ott a színes üveglapokra került az üvegfesték, melyet ki is kellett égetni, hiszen évszázadokig kellett kiállniuk az időjárás viszontagságait, az erős napsütést. Az így elkészült színes üveglapokat ólommal illesztették össze. Az általam használt üvegfesték is kiegészíthető, de mivel beltéri használatra készülnek alkotásaim, én nem égetem ki őket. Nem ólommal keretezem, hanem festményként fakeretbe kerülnek.

Ha már említetted, milyen lenne számodra az álomműterem?

Műterem? Hú, de jó lenne! Bár az üvegfestéshez nem kell sok segédeszköz, de elférne végre egy helyen az összes eddigi alkotásom, rajzeszközöm. A síküvegfestést nem tudom megvalósítani festőállványon, ezért nem is tudok nagyméretű üveglapokra festeni. Az üvegfestékek kicsi téglékben vannak, ezeknek nem kell nagy tárolóhely. Ehhez képest a műtermemnek sem kellene óriási méretűnek lennie, de mindenképpen világos, tágas szobát szeretnék. Természetesen egy családi házban, a család közvetlen közelében. Fehér falak, hogy a már elkészült alkotásaimat ki tudjam állítani. Hatalmas üveglakok, kertre néző kilátással. A fény nagyon fontos, hiszen nem tudok mesterséges világítás mellett dolgozni (az üveglap csillog, tükröződik), csak természetes fényben festek.

Az alkotásaid közül némelyek cím nélkül szerepelnek. Szerinted a címek félrevezetik a nézőt egy műalkotás befogadásában?

Címek? Igen, jól látod, nem szeretek címekeket adni a festményeimnek. Azt is tudom, nem vagyok vele egyedül. A festészet vizuális nyelve a forma, a szín, a vonal és ezek kölcsönhatása, a „közlendőmet” ezekkel fejezem ki. Ezért gyötrelmes számomra ezt verbálisan, lehetőleg érdekes, találó két-három szóval megnevezni. Egy-egy elkészült festményemről néha eszembe jut egy-egy versrészlet, melyről úgy érzem, a festményemhez nagyon hasonló gondolatokról, érzésekről szól. Kiállításaimon gyakran ilyen versrészletet használok cím helyett.

A címadásnál már csak az nehezebb, ha beszélnem kell a festményeimről.

¹ Szlovák hivatalos nevén Pedagógická fakulta v Nitre (magyarul: Nyitrai Pedagógiai Kar), 1997-től Nyitrai Konstantin Egyetem (a kiadó megjegyzése).

A monogram

Néhány évvel ezelőtt történt. Privigyén élő bátyám felhívott telefonon, és megkért, hogy próbáljam megszerezni neki a 2001-ben kiadott Magyar nagylexikon DVD-n kiadott változatát. Megígértem, hogy utánanézek. Előre sejtettem, hogy ez reménytelen vállalkozás, hiszen ma már az interneten minden információ megtalálható. Ő azonban azon kevesek közé tartozik, akinek nincs internetje.

Egy szép, napos délutánon biciklire ültem, és elmentem a legközelebbi könyvesboltba. Ahogy az várható volt, elutasító választ kaptam, mondván, hogy a lexikon DVD-n nem jelent meg. A lelkiismeretem megnyugtató végett elmentem egy másik könyvesboltba is, hátha ott bővebb felvilágosítást kapok.

A boltban egy jó hatvan év körüli férfi állt a pultnál, és az eladónőtől érdeklődött, megjött-e már a kért jelmagyarázó könyv. A hölgy leemelt a polcra egy könyvet, és mutatta, hogy csak ez van, amit már a múltkor is megmutatott. A férfi belelapozott, majd mondta, hogy ebben nincs meg az a jel, amit keres. Ugyanis egy nagy nyomtatott P betűről van szó, amely a szárán alul egy x-el keresztül van húzva – így: ✠, és mutatta egy darabka papíron a jelet. Tudja – folytatta –, az unokaöcsém fia katolikus középiskolába jár, és kérdeztem tőle, ismeri-e a jelzés jelentését. Azt mondta rá, hogy PAX (az békét jelent).

– Ezek a buta katolikusok nem tudnak semmit. Maga tudja, mit jelent? – fordult a vevő az eladónőhöz.

Az meglepődött a nem várt kérdésen, majd szabadkozva, szinte tiltakozva mondta:

– Nem, nem, de én református vagyok. Erre a férfi kérdő tekintettel rám nézett.

Mondtam neki, hogy ezek a görög ábécéből vett betűk. Az X = CH, ezt ugyan az anyaországi magyarok nem tudják kiejteni, csak h-t mondanak helyette, a P = R-rel, szóval a P betűt R-nek ejtik, így egybeolvasva CHR – azaz CHRISTOS –, Krisztus nevének a rövidítése. A görögök Chrisztosznak ejtik, mi Krisztusnak. A szó értelme: fölkent. A ✠ jel tehát Krisztus monogramja, nevének kezdőbetűi.

A férfi előtt a válasz ismert volt, nem mondtam neki ezzel semmi újat. Helyeselve rábólintott, majd megjegyezte:

– Előfordul, hogy az ateista is tud valamit.

– Csakhogy én nem vagyok ateista – válaszoltam. (Gondolatban hozzáfűztem, hogy én azokhoz a buta katolikusokhoz tartozom, akik nem tudnak semmit.)

Ezután az eladónőtől rákérdeztem, amiért jöttem, de ebben az üzletben sem jártam szerencsével.

Hazakerekeztem. A lépcsőházban találok egy ismerős asszonnyal. Megkérdezte, hogy merre jártam biciklin. Mivel még friss volt bennem az élmény, elmeséltem neki az egész kis történetet a monogrammal, mire ő:

– Ezért még téged egyszer valaki nagyon meg fog verni.

Csodálkozva néztem rá és megkérdeztem, miért jár nekem ezért verés?

Azt mondja:

– Azért, mert meg merted mondani.

Úgy éreztem, nem értett meg az egészből semmit.

Simon Anikó: Életkövek 1.

Horváth Ödön

Ölelj át!

Ott élek gyöngédséged közelében.
Az ablakok nyüzszítő roppanását
hallgatva csodáljuk egymás képmását
az egyre jobban feketülő éjben.

Nyomasztó emlékek nélkül szeretjük
jelenlétünket, itt, egymás karjában,
pedig körülöttünk már a halál van.
Ölelj át; ha sikerül, kinevetjük!

Szemébe nevetünk! Ő vicсорogva
veszi tudomásul, nekünk még nincs itt
az időnk, az egyre nagyobb tébolyba

nem fáradtunk bele, még szakadatlan
lángolunk. Szerelmünk minket megifjít;
egymást akarjuk minden pillanatban.

Zuhanás után

A felelőtlen hegymászó bravúr
ma megbosszulta magát. Lezuhantunk.
Egy szakadékba. A tábornok úr,
és jómagam. Mindketten szörnyethaltunk.

Emlékszem, az utolsó pillanatban,
amikor kitárt karokkal a föld
felé repültem, furcsa iszonyattal
éltem át: minden sejtem összetört

bennem mielőtt a csattanás történt
volna. Talán végső rettenetem
a visszafordíthatatlan haláltól

okoza, velem sikoltott a környék,
és boldogtalan kényszerképzetem
elém tárta, ami már nem volt távol.

Fentről lefelé

Feküdtem. Arcomon gyászmaszkkal.
Nytított keményfa koporsóban,
szépen felöltöztetve. Halkan
barokk zene szólt. A tartókban

füstölgő gyertyák lángja vibrált.
A körém rakott koszorúkból
áradó illatot beitták
magukba a falak, és újból

meglebbentek a sötét függöny
redői. Senki sem volt nálam.
Senki se zavart. Sajnálkozva

senki se zokogott; örömkönny
nyomát se láttam. Nyugodtsággal
tekinthettem fentről magamra.

Hiába hitték

Többé nem látták egymást. Fönn az égben
sem találkoztak. Mindhiába várták,
hogy egyikük mégiscsak előbukkan.
Mint bolygó lelkek abban a reményben

ringatóztak: közös vágyuk majd újra
összeköti őket. Buzgón számlálták
az órákat. Azt hitték, minden úgy van,
ahogy rég volt. Egymásba bolondulva

járhatnak kéz a kézben a part mentén,
a nyurga fiatal nyárfák alatti
virágos réten, a kanyargó ösvény

kitaposott zöldjén, ahol napfényben
fürdik a táj; az egész Duna-parti
árterület, s Tavasz van, földi Éden.

Az ugrás

Előbb-utóbb minden elévül.
A faliszőnyegen szeretkező pár
s a különböző színű dáliaák
ragyogása is feledésbe szédül.

Az ember özvegy lett, a háztetőn áll.
Ugrásra készen. Perspektíva nélkül
a sötétséget hívja segítségül,
de még elmond egy Ave Máriát.

Aztán repül. A karjait kitárja.
Boldog. Odaát átöleli párja,
a túrhetetlentől megszabadul.

Ott az ismeretlenben, fényözönben
keringőznek a derűt keltő zöldben;
egymásra támaszkodva – szótlantul.

A holló

Nemrég olvastam egy nagyon érdekes hírt. A Nature folyóirat közölt egy tanulmányt, amely bizonyította, hogy a hawaii holló (*Corvus hawaiiensis*) azon kevés élőlény egyike, amely tud eszközöket használni. A San Diegó-i állatkert és a St. Andrews skót egyetem tudósait meglepte, hogy a holló milyen finom műveletekre képes, főleg különféle kis ágak elrendezésekor.

A tanulmány lelkesedéssel töltött el. S nekem, a sci-fi rajongónak elindította a képzeletét. Ábrándozni kezdtem az intelligens hollófajról, amely állandóan tökéletesedik, végül létrejön egy fejlett hollócivilizáció, amely elképesztően más szerszámokat, gépeket fejleszt ki, mint az emberiség, és fejlődésében elképzelhetetlen magaslatokat ér el. Lehetne ebből egy jó sci-fi regény, gondoltam magamban, de a hír legvégén lévő megjegyzés lehűtött: a hawaii holló, sajnos, a szabad természetből már kiveszett.

Ekkor rádöbentem valamire. Az iskolában nekünk nagyon naiv ismereteket tanítottak az evolúcióról. Olyan illúziókat oltottak belénk, hogy a *Homo sapiens* a fejlődésben annyira sikeres volt, hogy eluralta bolygónkat, mert nagy és tökéletes volt az agya, s ez olyan kiváló ötleteket szült, amiket ügyes kezével meg is tudott valósítani. Röviden szólva, a fejlettség előny, ennek diadalmaskodnia kell. Sajnos, a hawaii holló bizonyítja, hogy mindez kissé

másként van. A fajok történetében nem mindig a legtökéletesebb győz. A legtöbb esetben a legjobban szaporodó győzedelmeskedik. Az, amelynek legegyszerűbb a fejlődési folyamata. A fejlődés istennője nem szereti az intelligens géneket, csupán a gének szaporodását kedveli.

A kultúrtörténetben nem nagyon érvényesül más szabály. Említsük meg például a régi görög-római civilizációt. Hová jutott. Milyen magas fejlettségre, szofisztikus kultúrára ért. A rómaiaknak ráadásul óriási haderejük volt mindezek védelmére. Mégis a két – külső és belső – alacsonyabb rendű tömeg felbomlasztotta és uralni tudta. Ha ez a civilizáció nem lett volna a különböző hordák martaléka, úgy 1000 táján már a Holdra repülhettünk volna. Csak hát akkor nem 1000 évet mondtunk volna.

De hát ez már általában így van. A kevésbé fejlettek többnyire legyőzik a fejlettebbeket. A fejlettség gyakran belezavarodik saját bonyolultságába, túlfinomodik, elveszíti elemi ösztöneit, és végül elnyeli őt az egyszerű csőcselék, fanatizáló olcsó jólét ígéretével.

Ezzel összefüggésben egyszer ugyancsak elintéz engem egy színész, aki nemrég a képernyőn azt mondja: „A fejlett kultúrának nem kell félni idegen elemeket befogadni.” Jó, barátocskám, hacsak a fejlettségről lenne szó, s nem fogja majd a hawaii holló az állatkerti háló mögül szomorúan látni, ahogy a vonuló ludak csapata uralja az égboltot.

(Vércse Miklós fordítása)

Simon Anikó: Életkövek 5.

Prométheusz évek múltán

Jano benyitott a házba. Nagyon meglepődött, minden megváltozott. Ha nem lakott volna itt kiskorától, azt hinné, hogy eltévedt. Már rég másképpen van minden.

Első emelet, második, harmadik... és már ott-hon is lesz. A harmadik és a negyedik emelet között egy idősebb férfi a virágokat öntözte. Egy pillanatra találkozott a tekintetük. A férfi rászólt:

– Ugye, te dobáltad azokat köveket!

Jano meglepetten állt meg.

– Te honnan tudod ezt? Hiszen nem is ismeresz.

– Az egész ház arról beszél, hogy miféle vagy.

– És még mit mond az egész ház? – kérdezte ironikusan.

– Mindenfélét. De ezt itt kint nem lehet. Gyere be hozzám!

– Ha neked nem okoz gondot – mondta hanyagul.

Bementek a lakásba. Amíg a lábbelijét vetette le, a férfi tovább kérdezősködött:

– Aztán meddig voltál el?

– Öt évig.

– Csak ötig? – húzta el gondolkodva az utolsó szót. Aztán észbe kapott. Hebegett.

– Bocsáss meg, én...

– Igen, csak ötig – vágott a szavába ironikusan. Kis idő múlva hozzátette: – Csak véletlen emberölés volt. Jól viseltem magam – hangsúlyozta jó adag gúnnyal.

Eközben bementek a szobába, amely titokzatosnak tűnt. Csupán egy vörös reflektorral volt megvilágítva.

A férfi tovább folytatta a beszélgetést:

– Kérlek, ...no..., hogyan is történt tulajdonképpen?

– Bedobtam néhány követ – felelte nyugodtan Jano.

– Csak úgy? A semmiért? – kérdezte a másik türelmetlenül.

– Idegeimre ment az a nő. Mindig ugyanaz a zene szólt nála. Utána öt perc szünet következett. Majd ismét ugyanaz a dal. S ez így ismétlődött vég nélkül.

– Hát ez elég...

– Még a lónak is sok – szakította félbe Jano.

– És aztán...?

– Aztán kiszaladtam. Majd néhány követ dobtam az ablakába. Sajnos, örömeiben nem élte túl.

Az utolsó mondatokat már felindultan mondta.

Kis időre magukba mélyedtek mindketten.

Aztán Jano elmosolyodott. Nyomban meg is kérdezte:

– Hallod-e? Ugyan minek hívtál be? Mit akarnál tőlem?

– Talán semmit – mondta a férfi zavartan. Aztán a szekrényhez ment, kivett egy palackot, amiben egy kicsi hajó volt. Átadta Janónak:

– Fogd! Az új barát ajándéka.

Jano végigmérte tekintetével a palackot. Kisé zavartan jegyezte meg. Köszönöm, de tudod, az ilyen művészkedés nem nekem való.

A férfi lassú mozdulatokkal tette vissza a palackot. Közben arcával csaknem hozzáért Janóéhoz.

– Ezt azért mégsem – gondolta Jano. Kis ideig várt. Végül azt mondta:

– Megyek!

– Ne menj még – kérlelte a férfi.

Aztán Janóhoz lépett. Megpróbálta átölelni. Ő azonban fél kézzel a sarokba taszította. Felállt, mintha semmi sem történt volna. Az ajtóhoz lépett. A férfi utána. Sugárzó szemmel és nyájas hangon kérdezte:

– Hát te nem...?

– Nem vagyok! – szakította félbe határozottan Jano.

– De hisz azt mondják...

– Ki mondja?!

– Hát... például Liščák.

– Aha! Még nyolcadikos koromban alaposan elpáholtam, mert beleütötte az orrát az én ügyembe. Szarházi kosárlabdázó.

Az ajtóban még megfordult:

– Minden jót, öreg...!

A férfi kiszaladt utána a folyosóra. Lányos hangon kérlelte:

– Drágám, gyere vissza!

– Minden másként van, öregem. Az meglát-szik nemcsak a dutyiban. Minden másként van.

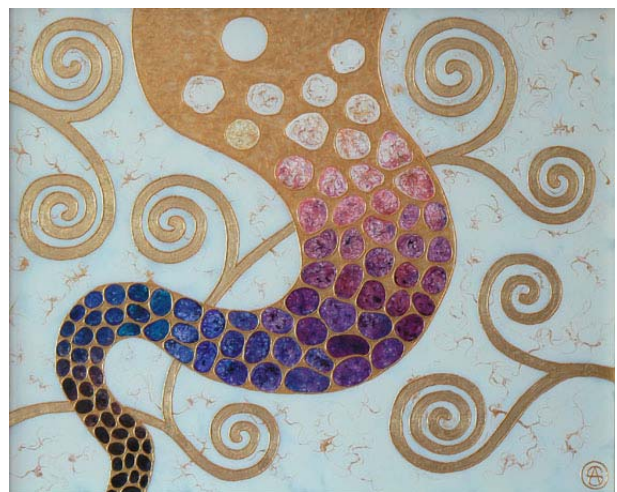
A szülei ajtaja felé fordult.

Már csak szokásból is megnézte az ajtón lévő nevet. Rajta idegen név.

Minden másképpen volt.

Minden másképpen van.

(Vércse Miklós fordítása)

Simon Anikó: Út

A polgármester megtérése

Kevés nyár volt ilyen nagyszerű. Se nem forró, se nem hűvös, se nem száraz, se nem esős. Idilli. Csak a politika rontotta el. Alaposan.

Vies tábornok váratlanul visszatért száműzetéséből. A húszévnyi majdnem demokrácia után puccsal magához ragadta a hatalmat. Nagyszerű volt az idő azon a napon. Az égen egyetlen felhőcske sem volt. A fővárosban egymás után tartóztatták le a politikusokat.

Gaulle polgármester rövid krízisen esett át. Már kezdett megbékülni további sorsával. A feleségét a gyerekekkel együtt még reggel elküldte nővéréhez. Aztán bepakolta a legszükségesebb holmikat. Végül egy palack borral találkozott. Együtt várták a letartóztatását. Vies tábornoknak bizonyára megvannak az odaadó segítői. Azok is valószínűleg alapos szadisták lehetnek. Nagyon sokáig nem hagyják saját levében főni. Közelgett az alkonyat. És semmi. A polgármestert érzélgősség fogta el.

Elővette a családi albumot, hogy utoljára még lássa magát. Sokáig nézegette a képeket. Gyerekkor, esküvő, az első kislánya, a második. Mennyi fájdalom, gyönyörűség rejlik minden kép mögött. Mennyi gyöngédség és fáradtság. A palack már szomjasabb volt, mint ő maga. Észre sem vette, hogy közben besötétedett. Allát a tenyerébe támasztotta. Hirtelen nagy nyugalom szállta meg önmagával szemben. Mégsem élt hiába, történiék bármi. Mégiscsak hagyott valamit maga után.

Kis ideig még gondolatban átfutott az egyes képeken. Hirtelen eszébe jutott egy mozzanat, egy kép, amelyen a felesége látható, amikor megismerkedtek egy szalagavatón. Hol lehet az a kép? Ösztönösen kihúzta az első fiókot, és kivett belőle egy csomó, levelezőlap nagyságú fényképet. Türelmetlenül kezdett el lapozni. Nahát! Mindjárt a harmadik képen ott látta magát tábornoki egyenruhában Vies tábornok régi rezsimének vezérkari tisztjeként.

Majdnem elfelejtette.
Előfordul.

(Vércse Miklós fordítása)

teremtsünk új korszakot...

(Csiba Zsolt úrnak)

...ha őt keressük, türelmetlenségünk mélyeinek tükreire, odalenn, vagy fenn – a terjeteg végtelenekben, e sebes zöldjébe gyakran olvadó személyiségnek... kinek hengerlő görgetegei seprik hangját, amit meg kell hogy halljon-e romosuló

világ... a rajta lankadatlanba láttatott habozatokon – hol várja, gondolatai hervadhatatlanságát... mikor tikkasztó fáratagát, csillagozódo homlokára húzza... eltünedeztetve hajlékába, magát csitítgatva, örök fásulatlanságának hódolva... ahogy tépődik, tegnapi haloványsága... és máris kiáll, kókatlanságának szikláján – ízzatlan jajdulatai nyulatán... ahol csónakja evezésre buzdítón rákiált – „gyere, szálljál ide be, rám, csak sűrölva talpaddal deszkám alját, hisz tartogasd jutalmam napjára, sértetlen felületem honát... mikor karolólag szakadozik ránk a lágy kiáltás, hogy töröljük csüggetegségünk minden nyomát, s ne tiporjuk e vízen szállítónk derék fenekének, felkarcolhatatlan lakkozott színének pazarlatát... s csak szálljunk vele, messze-messze, hol sejtéseink hevernek, a ránk haladó napok – sérthetetlen felületein... s teremtsünk új korszakot, a lobogató víz rózsákon... és látomásaink enyészthetlensége győzelemre vigye szemeinket... nemcsak ilyeneket, ezeket nézve... hanem mindent, ami most csirázón reped, életünkben kifele... s áldomását hozná, lelkeink hangszereinek kíséretében, az erre forduló, tapsolataival reánk mosolygók, fáradhatatlanságukat is nekünk adódón... örökké, zenénkre kiszomjuzón

Simon Anikó: Életkövek 3.

Pericles

(2. rész)

Az persze, hogy mi a természetes és mi nem a „Pericles”-ben, újfent talány, amellyel Shakespeare tovább növeli a darab megoldandó rejtélyeinek a sorát, s a maga által felkínált lehetséges feleleteket ismét az utalások és a bennük lappangó metaforikus töltések képezik, mint pl. esetünkben is: Pentapolisz (vagyis Szodoma) és Simonides (Lót?).

Ezen a ponton Shakespeare szinte sugallja (súgja), hogy nézzünk utána a bibliai (Ószövetség) városnak, és vonatkoztassuk ezeket a (köz) ismereteket a műre. A bibliai Szodoma feltehetőleg Kr. e. 2200 körül (más források Kr. e. 3700–3600-ra, vagyis az ún. zsidó időszámítás kezdetére – 3761. október 7-re – teszik Szodoma történetét), Lót (Ábrahám unokaöccse) idejében vált igazán „bűnössé”, és váltotta ki Isten haragját, aki büntetést helyezett kilátásba. Valószínűleg egy Jordán-folyó melléki városkáról lehet szó, a Holt-tenger déli csücskében, az Ígéret földje, vagyis az ószövetségi Kánaán környékén. A terület, vagyis a Holt-tenger (és vidéke) Földünk legmélyebb szárazföldi pontja. Ezen a (mély)ponton érdemes megtennünk az első összevetést: Ahogy Shakespeare a „Pericles”-ben az ember (nemi) ösztöneinek legmélyebb rétegeit igyekszik görcső alá venni, és ahogy a „Pericles” az „Athéni Timon”-nak lehetne egyfajta „mélyénje”, aki (amely) viszont „Antonius (és Kleopátra)”, „lábjegyzete”, vagyis szintén nem kevésbé sekély szintje, úgy a mester a (mitikus) földrajz tekintetében is a f(F)öld legmélyebb és egyben az emberi civilizáció (egyik) legrégebbi idejére (több mint 5000 évnyi idő) helyezi a cselekmény (egyik) kitüntetett epizódját.

De maradjunk a történet legmélyebb pontján: A „tenger” valójában lefolyástalan tó, s a magas sókonzentráció miatt (magasabb rendű) életre alkalmatlan (ezért holt).

Az „írás” szerint Szodoma (és Gomorra) a bűn és a szexuális elhajlások városa volt egykoron (lásd pl. a szodómia kifejezést, amely nem hüvelyi úton való közösülést, más vonatkozásban zoofiliát – állatokkal való közösülést – jelent stb.), amely a helyi férfiak erőszakos homoszexualitásáról, a városlakók erkölcsi romlottságáról, házasságtörésekről, paráznaságról, az emberek természetellenes hajlamairól, kívánságairól vált hírhedtté.

Az „írás” úgy tudja, hogy a város egyetlen „igaz” embere Lót volt (Ábrahám unokaöccse és útítársa), aki a történet szerint idegen férfiakat (valójában Isten férfialakban megjelent angyalait) fogadott házába vendégül, akiken a homoszexuális szodomai férfiak erőszakot akartak elkövetni. Lót inkább két szűz lányát kínálta fel nekik, de a „melegek” nem tágitottak. Ekkor Isten angyalai megvakították a támadókat, Lótot és családját

(feleségét és két lányát) kimenekítették a városból, amelyet Isten kénköves és tüzes esővel pusztított el. A „mentők” ráparancsoltak a menekülőkre, hogy ne nézzenek vissza, amikor elhagyják a (bűnös) várost, de Lót felesége megszegte a tiltást, visszanézett (sóváran?), és sóbálvánnyá vált. Úgy hírlik, hogy Lót és leányai megmenekültek, és sokáig egy barlangban tengették életüket. Történt aztán, hogy a lányok attól való félelmükben, hogy sohasem fognak férjhez menni és gyereket szülni, leittatták apjukat, közösültek vele és egy-egy fiúgyermeket szültek „neki”: Moábot és Ammont. Moáb leszármazottjai a moabiták, ezek kesei utóda Ruth, az ún. Ruth-tekercs (Ruth könyve) „főszereplője”. A tekercs (könyv) fontos helyet foglal el mind a zsidó, mind a keresztény hagyományban. Ammon leszármazottjai az ún. ammoniták. Vonatkoztassunk újra:

Simonides a fentiek ismeretében lehetne akár Pentapolisz, vagyis Szodoma, a bűnös város melleg uralkodója is, aki Pericles tánctudását dicséri, maga mellé „osztja be éjszakára” szomszédul, elismerően szól Pericles zenei jártasságáról, mesternek nevezi és végül, miután mindenirányú képzettségéről személyesen is meggyőződött, lányának ajánlja mesterül. A tánc is, a hangszeren való játszás is kifejezhet szexuális aktust, de a dicsérő szavak és a „szomszédság” is árulkodó, de legalábbis gyanús. S ha mindez nem volna elég, idézzük a harmadik halászt a második felvonás első színéből:

„Harmadik halász:

(...) De ha jó Simonides királyunk is úgy gondolkodnék, mint én...

Pericles (félre):

Simonides?

Harmadik halász:

(...) akkor kifüstölnők az országból ezeket a heréket, akik kifosztják mézükből a méheket.”

A halász Simonidesre vonatkozó „jó” jelzője a szövegrészletben pejoratív értelmű, és azt fejezi ki, hogy Pentapolisz (Szodoma) királya valójában gaffickó („jómadár”), de a másik kulcsszó, a „here” is találó, és nemcsak a hím méhre vonatkozatható, hanem akár „hímringyó” jelentéssel is illeszkedhetne a szövegkörnyezetbe.

Nem megkerülhető kérdés természetesen a Simonides – Lót megfeleltetés sem.

Lót leányaival folytatott nemi viszonyát (valójában a lányok voltak az apjukkal való közösülés kitervelői, és bizonyos szempontból a megvalósítói is, noha a dolog lényegéből adódóan kettőn állt a vásár) felfoghatjuk egyfajta, ún. Elektra-komplexusnak is: a kislányok apjuk iránt érzett öntudatlan vonzódása – női „Ödipusz-komplexus”. Ha következetesen akarunk lenni, akkor „Lót-komplexusról” kellene beszélnünk, hiszen, ha minden igaz, Lót története régebbi, mint Elektraé...

Vagyis Simonides mint a szodomai Lót „jogutódja” felkeltheti bennünk a gyanút, hogy maga is folytatott (nemi) viszonyt a lányával.

Érdekes elgondolkodni az anyák, illetve az (elkövető) apák feleségeinek sóbálványá váló átváltozásáról. Ez a „lemerevedés”, tehetetlenség, „halottság” lehet előzménye is, következménye is az apák vérfertőző viszonyának, a legtöbb anya ugyanis sejtí a bűnt, de az éretlenség és a félelem erősebb bennük, ezért fordítják vissza (el) a fejüket, mintha semmit sem látnának...

Pericles tehát, úgy tűnik, ezúttal sem lehet teljesen biztos arája ártatlanságában (tudjuk, a görögöknél ez feltétel), még akkor sem, ha az após (jelölt) történetesen meleg (homoszexuális) (is).

Tulajdonképpen Pentapoliszban, Simonides udvarában is valami hasonló dolog történik, mint Antióchiában, Antiochus udvarában: lányukat szerető, azokat férjhez adni nem, vagy nehezen akaró apákról, apjukat szerető, tőlük elválni nem, vagy nehezen akaró királykisasszonyokról, többféleképpen is értelmezhető-megválaszolható rejtélyes (bűnös?), titkos kérdéssről, kérésekről és egy hősről, aki bármennyit hajózik is, ugyanazzal az (ős)bűnnel találja szembe magát, mint József Attila, amikor éppen zord:

„Zord bűnös vagyok, azt hiszem,
de jól érzem magam.

Csak az zavar e semmiben,
mért nincs bűnöm, ha van.”

(...)

(József Attila: A bűn – részlet)

Mindazonáltal nem kerülheti el a figyelmünket az a (komplementer) tükörszimmetria, amelyet Shakespeare ebben a művében is tökélyre vitt: a „nőszerezés” motívumára gondolunk természetesen, ebben ugyanis a „két udvar” más szokást követ.

Az első nekifutásban (Antiochia) a hősnak kell, kellene megoldania a rejtélyt, amelyet egy apa-lánya kettős ad fel a kérőnek a leány kezének elnyerése fejében.

A második nekifutásban (Pentapolisz) látszólag a leány választ, valójában az apa dönti el, hogy a vőjelöltek feladványai: a lovagok pajzsainak jelképei, valamint a latin nyelvű jelszó közül, melyik jöhet számításba.

Ezúttal azonban a leány apja (Simonides) az, aki szinte szinkronfordításban tolmácsolja a jelképek és a latin jelszavak értelmét. Az após(jelölt) mintha példát mutatna itt és most Periclesnek „rejtvényfejtésből”, s ha valaki, talán éppen Simonides a „legprofibb” ismerője a lovagok virágnyelven megfogalmazott szerelmi vágyának.

Ebben a részben (második felvonás, második szín) Shakespeare Simonides és a lovagok révén valóságos szimbólumszótárt ad a kezünkbe (a művelt jelen népének).

Nincs tudomásunk arról, hogy az ókori görögök az athéni demokrácia fénykorában (középkori) lovagi tornákat rendeztek volna. Az európai lovagkor viszont hosszú hallgatás után ismét divatba hozta a szerelmet, ezúttal kötelezően férfiak és nők között. A lovagok nők iránti szerelme

(szintén kötelezően) rejtjelezve, ún. virágnyelven szólalhatott meg...

Shakespeare ezúttal is elképesztő zsonglőrmutatványt tesz az idővel: Pericles korát (Kr. e. 450 körül) visszavetíti az emberi civilizáció legkorábbi időszakára és helyszínére, vagyis Kr. e. 2200-ra (Kr. e. 3700-ra?) [Pentapolisz (Szodoma)], de, mint láttuk, Athéni Timonnal úgy köti össze Periclest és Antoniust (valamint Kleopátrát), hogy máris a Megváltót közvetlenül megelőző néhány évben találjuk magunkat. Mint majd látni fogjuk, a további helyszínek kapcsán (Antiochia, Tyrus, Tarsus, Mitylene, Ephesus stb.) betekintést nyerhetünk a korai kereszténység kialakulásának helyszíneibe és ezen a réven egyben idejébe is, vagyis az első száz évbe, ha követjük a hőst. A lovagkori kis betét a középkorból már csak „időhab a tortán”.

De maradjunk továbbra is Simonidesnél, hiszen Shakespeare sohasem bízza a véletlenre a névválasztást, vagy a névhez tartozó, sokszor több személyből összegyűrt karakter ósképeinek a megteremtését, színrevitelét, árnyalását.

Az ókori Görögországban valóban élt egy Simonides névre hallgató költő Kr. e. 557 – Kr. e. 468 között, akinek a legismertebb epigrammája a thermopülai hősök sírfelirata, amelyben a görög-perzsa háború spártai hőseinek állít emléket: „Itt fekszünk, Vándor, vidd hírül a spártaiaknak: / Megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.” A Thermopüla (egykori keskeny szoros Görögországban) kifejezés jelentése: Meleg források kapuja.

Egykor a szoros közelében kénes hőforrások voltak. A spártai harcosokról tudnunk kell, hogy mindig ún. „párban” harcoltak, ami azt jelentette, hogy szoros párkapcsolatban álltak egymással, ami többet jelentett egyszerű bajtársiasságnál. Az így kialakult harcmodor hozzájárult a hatékonyabb hadviseléshez. A költő-epigrammaíró Simonides ezek szerint a Meleg források kapujánál emlékezett meg a szintén „meleg spártai” harcosokról, akik egyébként egytől-egyig elestek a csatában...

Létezett a történelem folyamán egy Simeonnak nevezett, talán örmény származású, a kereszténységet a bogumil vallásra felcserélő vértanúja is. A bogumil vallás („Istenesek”, „Pauliciuszok”) a 7. században tűnt fel Örményországban, ahol egyébként a világon először (301-ben) hivatalos állammivallássá vált a (fővonalbeli) kereszténység, amely mindig is eretnekeknek tekintette a bogumilokat.

A bogumilok ugyanis elutasították Jézus isteni születésének tanát, tagadták továbbá a Fiúnak az Atyával és a Szentlélekkel való személyes egységét, elvetették a „Mária Isten anyja” címet, nem tekintették szentségnek a házasságot, és ezért (okkal vagy ok nélkül?) szodomiával, vagyis a férfiak homoszexualitásával vádolták őket. A bogumilok nem hitték az úrvacsora kenyerének és borának anyagi értelemben vett testté és lélekké váló válásának dogmáját, nem tisztelték a szentképeket, a keresztet és a kegytárgyakat,

amelyeket bálványnak tartottak. A bogumilok a Pál apostol-féle igaz kereszténység visszaállítására érezték magukat elhivatottnak. A vallásalapító, egy Konstantine nevű (bogumil vallásban felvett neve Szilvánusz), 660-ban a Felső-Eufrátesz partján levő Samsat városában született egyén volt, akit az örmény császár egy Simeon nevű férfival köveztetett halálra. Ez a Simeon később maga is felvette a bogumil vallást, és ezért őt is elérte a (fővonalbeli) egyház keze.

Shakespeare tehát a saját Simonidese által nemcsak az ógörög költő Simonidest ajánlja „melegen”, hanem az örmény Simeont is, akit mintha csak azért emelt volna a darabjába, hogy az tovább mutassa az utat, mégpedig egyenesen Szent Pálhoz. Simeont felfoghatjuk a bogumil vallás egyik első vértanújaként is, aki fejvesztés terhe alatt vállalta egy írásos szöveg, történetesen a Biblia, sajátos (páli) értelmezését. Máris nyakig benne ülünk az írott szövegek magyarázatának problémájában, mint Pericles, aki szintén rejtvényt fejt Antiochiában, vagy éppen maga ad fel rejtvényt Simonidesnek.

Ne feledjük, hogy a különféle (keresztény) vallási szekták, irányzatok, áramlatok, felekezetek stb. végső soron éppen abban különböznek, hogy miként magyarázzák a Szentírást.

Az igazság persze az, hogy az epigrammaíró Simonides is, és az örmény Simeon is általunk keveredett a történetbe nevük révén, de mint „mitikus enzimek” talán segítenek abban, hogy jobban megértsük Shakespeare (szent) írását, magát a rejtvényt, és azokat a szinkronicitásokat, törvényes véletleneket, amelyek újabb rétegeit képezhetik a darabnak, tovább gazdagítván Shakespeare Periclesének látatait...

A Simonides – Simonides – Simeon – Pauliciuszok folytonossági (asszociációs) sor tehát érdekes módon, de talán nem teljesen véletlenül teljesedik ki Szent Pálban (Pál apostol), aki történetesen abban a Tarsus nevű városban született Kr. u. 5 körül, ahol a mi Periclesünknek is volt jelenése.

Újra párhuzamos történetek olvasására és értelmezésére kényszerít bennünket Shakespeare: a maga (és „szerzőtársai”) által kreált Pericles életének eseményeit és helyszíneit egybe kell látnunk a Biblia, ezúttal elsősorban az Újszövetség egyes alakjaival, tájaival, városaival. Lássuk (Kis) Pált:

Őt tekintik a tizenharmadik apostolnak, aki igen nagy szerepet töltött be a kereszténység elterjedésében Európában. Zsidó neve Saul volt, amelynek a jelentése: „kért” (a Pál név jelentése: kicsi). Részt vett a korai keresztények üldözésében, jelen volt István vértanú kivégzésénél. Életének legfontosabb momentumát a damaszkuszi úton érte meg, amikor csodás körülmények között (34 körül) hirtelen nagy fényesség vette körül, leesett a lováról, és látomásban szózatot hallott: „Saul, Saul, mit kergetsz engem?” (Ap. Csel. 9, 1-31) Az esemény hatására megtért, Krisztus-

követővé, és a kereszténység nagy térítő apostolává vált. (Pál fordulása napjainkban január 25-én van.) Pál volt az a „tanítvány”, aki csak a feltámadott Jézussal találkozott (a damaszkuszi úton), Jézus életében nem volt közvetlen kapcsolata Vele. Pál felismerte, hogy számára a legfontosabb az evangélium hirdetése a pogányok között, hogy ez a küldetése. Képes volt arra, hogy az evangéliumot a legkülönbözőbb fölfogású és képzettségű emberek számára érthetővé és elfogadhatóvá tegye, himnikus nyelven magasztalta Istent. Az új hit csak a páli fordulat után kezdett beszivárogni a vagyonosabb rómaiak közé, és így válhatott később állam- és világvallássá. Térített többek között szülőföldjén is (Tarsusban), csak úgy, mint Epheszoszban, tengeri útjai során hajótöréseket szenvedett.

Noha gondolkodásmódja világos volt, mégis örök kérdést jelentett számára a Szentírás értelmezésének rabbinisztikus jellege (mózesi törvény), illetve Krisztus tanításai / útja közötti helyes választás. Például: Szigorúan kell-e alkalmazni a mózesi törvényeket a görög lakosság körében? Szükséges-e a keresztény hitre térített pogányok körülmetélése? De tudott hideg, csípős gúnnyal is beszélni a „pogányok apostola”, amikor például a galáciai híveknek nem ajánlotta a körülmetélést, hanem kívánta, hogy „Bárcsak egészen megcsonkítanak magukat azok, akik zavart támasztanak köztetek!” (Gal 5.12) (Zárójelben érdemes megjegyezni, hogy a körülmetélés Isten Ábrahámmal kötött szövetségének a pecsétje, amiből Lót kimaradt, mivel nem lett körülmetélve.) Szent Pált Rómában vették börtönbe, majd fejezték le 67-ben az Aquae Salviae nevű helyen, ahol, a hagyomány szerint, vére nyomán három forrás fakadt (Tre Fontanes). Görögország patrónusa.

Még egy Simonnal maradtunk adósak, azzal, akit Péternek hívtak, Szent Péterrel (Péter apostollal). Eredetileg ugyanis őt is Simonnak hívták. A Simon, értsd: Simonides, Simeon név jelentése: meghallgattatás, Isten meghallgatta. Jézus adta neki a Péter nevet, ami (kő)sziklát jelent. Péter Kr. e. 1-ben született (nem akármilyen dátum), őt tartják az apostolok legjelentősebbikének a 12 apostol közül. „Civil” foglalkozására nézve halász volt, a Genezáreti tavon halászott. A Genezáreti-tó (Galileai-tenger) a Föld legalacsonyabban fekvő édesvize, környéke pedig Jézus működésének legfontosabb helyszíne. A feltámadt Jézus kizárólag csak vele folytatott párbeszédet a 12 apostol közül. Jézus Krisztus halála után Péter apostol egyenesen (nota bene) Antiochiába ment, hogy ott püspökséget alapítson, amelynek ő lett a vezetője, de a katolikus hagyomány szerint a pápaság intézménye is a nevéhez köthető (ő volt az első pápa), tiszteletére viseli minden pápa a halászgűrűt, amelyen Péter látható, amint bárkájából hálót vet ki, s talán az sem véletlen, hogy a püspökök és a pápák süvege tátott szájú halfejet ábrázol...

Antiochia a kereszténység bölcsője lett, ugyanis ebbe a szíriai (ma törökországi) városba menekültek és itt telepedtek le a Judeából származó tanítványok, itt nevezték őket először Krisztuskövetőknek, vagyis keresztényeknek. Antiochiai Szent Ignác (Kr. u. 100 körül) a szmirnaiakhoz írt levelében használta először a katolikus (egyetemes) Egyház kifejezést. Antiochia az első században autonóm városnak számított, a római császárok elismerték a város vallási függetlenségét, ahol nem zsidó vallásúak is tagjai lehettek a korai keresztény-zsidó szektának Szent Péter és Pál hittérítő küldetésének köszönhetően. (Pál 40-ben érkezett a városba, és innen indított négy hittérítő útja közül hármat, Péter 44-ben került a városba).

Az első század végére Antiochia a keresztény vallás és kultúra fellegvára lett, mivel itt élt a legnépesebb keresztény közösség. Ebben a városban zajlottak le az első vallási jellegű (hit) viták a teológusok és filozófusok között. A kereszténység terjedésével az egységes egyház rendszerének is fel kellett épülnie, amit a különböző egyházi vezetők eltérő bibliaértelmezése nehezített. A hitvitákat zsinatokon bonyolították le, amelyeknek az első öt székhelye Antiochia volt. (Antiochiát a zsinatok városának nevezték a 200-as, 300-as években.) A bibliaértelmezések kitértek egyebek mellett Jézus Krisztus emberi vagy isteni voltára, a Szentháromság és az isteni megtestesülés formáira stb.

A viták az idők folyamán olykor elmérgesedtek, és akár fegyveres konfliktusokat is szültek. A 3. században létrejött ókeresztény teológiai irányzatot antiochiai irányzatnak nevezték, amely elnyomta az alexandriai iskola tanításait. Az egyiptomiak szerint a Bibliát allegorikusan kell értelmezni, ezzel szemben az antiochiai iskola hívei úgy vélték, hogy a Szentírást szó szerint kell értelmezni és hirdetni. A teológiai vitába a római pápa is bekapcsolódott, és ennek következtében az antiochiai iskola az egyházi kiközösítés felé haladt (a pápa révén tehát győzött az allegorikus irányzat).

Kr. e. 49 táján Julius Cesar is járt Antiochiában, és tisztelete jeléül építtetett egy hatalmas Jupiter templomot. A kereszténység bölcsőjében átépítésre került minden pogány építmény, így Jupiter templomából is keresztény rítus szerinti nyolcszögletű katedrális lett. Továbbá számon tartják Antiochiában azt a barlangtemplomot, amelyet a hagyomány szerint maga Szent Péter alakított ki egy hegy oldalában.

A Római Birodalom 395-ös kettészakadásával Antiochia a keleti (keresztény) egyházak központjává vált, de az 528-as földrengés után, amely 300 ezer ember életét követelte, Antiochia már nem tudta visszaszerezni korábbi dicsőségét, annál is inkább, mivel a későbbi kereszties háborúkban, majd a török uralom következtében (1517-ben csatolták az Oszmán Birodalomhoz) a város történelmi mélypontjára zuhant, de a pat-

riarchátus mindmáig megmaradt. Napjainkban hivatalosan öt pátriárka létezik...

A korábban számba vett Shakespeare-művek (lásd: Shakespeare-látlatok I. – János király; Julius Caesar; Antonius és Kleopátra; Athéni Timon) egyik alapkérdése az Istenről és az emberről (istenember-emberisten) ezúttal is újrafogalmazódik, már csak az marad hátra, hogy Pericles is bekapcsolódjon, és megválaszolja. Antiochia, mint láttuk, történelmi vonatkozásban is a kérdések és feleletek, a hit (viták), a rejtvények-rejtélyek fővárosa, ahol komoly, legalább 2000 éves hagyományai vannak a patriarchátusnak.

Talán ez is oka lehet annak, hogy Shakespeare a „saját emberét” éppen erre a helyre küldte válaszadónak, ahol a (találós) kérdés mikéntje a perdöntő, tudniillik az, hogy szó szerint értendő-e, vagy átvitt értelemben, allegorikusan. Antiochius valójában arra kíváncsi, hogy egy triviális kérdésre tud-e Pericles nem magától értetődő választ adni, jártas-e a szimbólumok világában, ismeri-e az allegóriákban való kommunikációt, vagy szó szerint értelmezi a kérdést, és ennek megfelelően is válaszol.

Tekintettel arra, hogy Pericles válasza nem (teljesen) metaforikus, úgy tűnik, hogy a kérdésfeltevőnek nem nyeri el tetszését a felelet, más, „szebb” válaszra számít, amikor a provokatív kérdést lánya révén felteszi. Nemcsak álcázott hitvitának lehetünk tanúi az antiochiai és az alexandriai iskola között. Pericles képviseli az antiochiai irányzatot és a rejtvényt, mint ahogy a Bibliát is szó szerint érti és érte-ti, Antiochus pedig az egyiptomi iskola híve, aki allegorikus választ vár rejtvényére, a Bibliára. Külön érdemes megjegyezni, hogy a nem antiochiai Pericles adja az antiochiai választ, az antiochiai Antiochus pedig az alexandriait. Shakespeare mintha bennünket is belekényszerítene a játékába, ami nem babra megy, hanem egyenesen létkérdéssé válik, hogy őt magát ezúttal éppen Pericles kapcsán szó szerint, vagy átvitt értelemben olvassuk, értjük.

Ugy tűnik, hogy mindkét, sőt, több olvasatnak is van létjogosultsága, legyen szó Periclesről, mirőlünk („művelt jelen népe”), hiszen, mint láttuk, az antiochiai zsinaton feltett kérdések is megtalálták a maguk válaszait, és éppen annyit, ahány újabb tan született a Biblia-magyarázatok kapcsán. Például: nesztoriánusok, arianisták, monofiziták, maroniták, melkiták stb.

Mindez azt az érzést hívja elő belőlünk, hogy tulajdonképpen Antiochus döbbsentette rá Periclest arra, hogy egyoldalú a gondolkodása. Ezért küldte, de ment az magától is, a becsületes, de „műveletlen” Periclest Simonideshez, hogy az szó szerint avassa be az allegóriákba, ami a jelek szerint meg is történt. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a patriarchák Periclesben in-

ternalizálódnak énrészként, Shakespeare pedig nem tesz mást, mint hogy a kedvünkért kivetíti őket a (fel)színre...

Antiochiának azonban van egy kereszténység előtti hosszú és dicső szép múltja is, amikor (fénykorában, amely a hellenizmushoz köthető) Kelet Királynőjeként emlegették, de becézték Tetrapolisznak is, mivel 4 városrészből állt. Közigazgatásilag Antiochiához tartozott a várostól kb. 8 km-re levő városrész, Daphné (a két település nevét egykoron nem is lehetett különválasztani), az ókori világ legpompásabb városrésze, ahol a görög mitológia antik isteneinek hódoltak a helybeliek. Daphné ligeteibe az Aranykapunak nevezett bejáraton keresztül lehetett bejutni az Antiochiából jövő úton, amely egyenesen a híres jóshelyhez vezetett, ahol a legenda szerint egy Daphné nevű driád babérfává változott. Daphné erdei nimfa volt, akibe Apollón beleszeretett, miután Érosz nyilával szerelmet ébresztett benne, de Daphné nem viszonzta a szerelmet, miután Érosz kioltotta belőle az érzelmeket. Daphné szülőföldjéről, ami (talán) nyugaton volt, Kis-Ázsia keleti tájaira menekült, Antiochia kertjébe-ligetébe Apollón elöl, aki egészen idáig üldözte szerelmével. Mikor Apollón már-már utolérte Daphnét, Péneiosz folyamisten, a nimfa apja, hogy megmentse lánya szüzességét, Daphnét a döntő pillanatban babérfává változtatta. Tudnunk kell, hogy a driádok a görög mitológia Falkei, Fa-istennői, a nim-FÁK.

A darabban ugyan nem esik szó Daphnéról, de egy okosnak tartott kérőtől, mint amilyen Pericles, elvárható, hogy Daphnéról úgy is, mint Antiochia városrészéről (ötödik negyedéről), és úgy is, mint driádról, akinek tanulságos a története, legyen tudomása. Ez a bizonyos tanulság éppen abban rejlik, hogy metaforikus nyelvezetben, allegorikusan mond el egy, akár vérfertőző viszonyként is értelmezhető fámát.

Daphnéban nem nehéz felismernünk Antiochius lányát, a hősszerelmes Apollón Pericles jelmezében próbálja beteljesíteni szerelmét, megkapni Kelet Királynőjét, de az Aranykaput nem lépheti át (nem bújhat át rajta), mivel az apa, a folyamisten Péneiosz, vagyis a mi Antiochiusunk ezt már megtette, amikor a kertbe hatolt lánya kérésére. Daphné apja általi fává válásának mozzanatát értelmezhetjük úgy is, mintha az „órapa” ezen a módon gátolta volna meg, hogy lánya szüzességét Apollón elvegye, de olvashatunk úgy is a sorok között, hogy maga Péneiosz (Antiochius) az, aki a leánya létállapotát megváltoztatta, növényesítette, „igazi nővé” tette, amikor a saját (hím)vesszőjét, falloszát, péniszét belé oltotta, ültette, fértette, folyatta és a (nim)Fát fa-nővé tette. A babér (görögül daphné) nemcsak Apollón napisten szent növénye, a dicsőség, a siker és a megérdemelt jutalom, a halhatatlanság jelképe, ha koszorú vagy korona alakjában kerül a megfelelő nyakba, fejre, de a keresztények számára Máriát jelképezi.

Pericles tehát nemcsak „allegóriatanból”, hanem történelemből és mitológiából is elégtelenre vizsgázott Antiochius tesztjén, annyit viszont megtanult ezen a jóshelyen, hogy ha célt akar érni: apától leányt kérni, akkor olyan tabukat kell szóvá tennie, amelyek csakis a metaforák nyelvezetén, allegóriák formájában fogalmazódhatnak meg, és nem szó szerint.

Shakespeare mindezek ellenére azért gondoskodik arról, hogy az átvitt értelmű gondolkodás és beszéd magvait mégis elhintse hősében, amelyek ott lappanganak Periclesben, jelezvén, hogy nem teljesen reménytelen eset:

„Pericles:

Ti istenek, teremtőim, akik
Szeretemben uralkodtok s szívem
Felgyújtottátok, hogy az égi fa
Gyümölcsét megízleljem, vagy ha nem,
Meghaljak érte – ó, segítsetek
– Hiszen fiatalok s szolgátok vagyok –
Elérni ezt a végtelen gyönyört!”
(Első felvonás, első szín)

Lehet, hogy Pericles mégiscsak megsejt valamit szerelme kettős természetéből, hogy tudniillik az leány is, és fa is, amikor égi fának nevezi? Lehet, hogy mint isten(ek) fia felismeri Daphnéban a babérfát, és így (Szűz) Máriát, vagyis saját anyját érzékeli? A hősök csillagösvényre lépése a népmesékben és a mítoszokban is az összülőkhöz való megtérést jelképezi. Az égi fa, vagyis a Tejút, Tejút(anya)istennőként téríti magához a (Nap? Hold?) fiút, amikor az pályájának erre a szakaszára érkezik. Tudnunk kell, hogy a mitikus időkben az összülők szinte szükségszerűen szakrális vérfertőzés elkövetői voltak egymással való viszonyukban, különösen korszakvégek és egyben új korok, istenek, emberek, vallások létrejötténél.

Ha Pericles „égi fát” mond, akkor az (ős)apa, Antiochius, „Hesperida-kerttel” válaszol, és nem kertel, amikor megtiltja, hogy az ifjú herceg az aranyalmához nyúljon. A „fiú” csak virág(növény) nyelven értekezik az „apával” az anyáért való küzdelemben, szópárbajban. Lehet, hogy ezúttal Pericles teszteli Antiochius? Bárhogy legyen is, Shakespeare újra utat mutat (sűg) a „művelt jelen népnek”, ujjal mutat egy másik kertre, amely ezúttal nyugati irányban lelhető fel.

A Heszperidák, vagyis Aiglé (ragyogás), Erütheia (vöröslő), Heszperia (esti) a görög mitológiában az éjszaka istennőjének (Nüx) és a sötétség urának (Erebosz) lányai, az éjszaka nimfái, a boldogság kertjének őrzői, messze nyugaton, a világ peremén, az Ókeanosz-folyó mellékén, akik az ifjúság almáját-almáját vigyázzák. A legenda szerint Héra (Zeusz főisten felesége és testvére – egyébként a házasság és a szülés oltalmazója) a kertet anyjától, Gaia földistennőtől kapta nászajándékkul (attól a Gaiától, akinek Dahné is a lánya volt), de, mivel nem bízott a Heszperidákban, az almafa további felügyeletét egy kígyóra ruházta át, amely a fára tekeredett. Héraklész, a

görög mitológia „erős embere-istene”, megölte a kígyót, ellopta az almákat, miközben a Heszperidák gyönyörű fákká változtak.

Nem nehéz párhuzamot vonni az Antiochius által példának idézett Heszperidák és Daphné története között: a kígyó az apa, Héraklész a kérő, a Heszperidák pedig egyszerre nim(Fák) és „gyönyörű Fák”, akik-amelyek az igényeknek megfelelően váltanak életmegnyilvánulást (leány-fa), és ami ezzel esetünkben egyenértékű: szűz vagy deflorált állapotot, ahol a defloráció szó szerint virágtalanítást jelent. A két történet mintha a helyszínek neveiben is kiegészítené egymást: Ókeanosz-Antiochia.

Végső soron tehát Antiochiusnak és leányának az esete forog fenn (szó szerint fent forog) mind Daphné, mind a Heszperidák vonatkozásában, arról már külön nem is szólva, hogy míg az előbbi az újszövetségi Mária-Jézus, addig az utóbbi az ószövetségi Ádám-Éva ősszülei viszonyát is kitapinthatóan érzékelteti...

Ha mindezek után folytatni szeretnénk az átvitt értelmű beszédet és a szimbólumokban való kommunikáció (ujj)gyakorlatát, akár például Pericles helyett is, mintegy vele rivalizálva újabb kérőként, akkor úgy is fogalmazhatnánk, hogy a két város(rész), vagyis Antiochia és Daphné, úgy viszonyulnak egymáshoz, mint király Kelet Királynőjéhez, mint férfi a nőhöz, mint férj a feleséghez, mint apa a lányához, mint a jelen a múlt-hoz, mint a kereszténység a pogánysághoz, mint a patriarchátus a matriarchátushoz, mint Tetrapolisz + az ötödik negyed (vagyis Daphné) Pentapoliszhoz stb.

És még valami: Zeusz, a görögök főistene, többkevesebb rendszerességgel folytatott hetero-, homo-, pedo(fil) és egyéb szexuális viszonyokat anyjával, nővéreivel, lányaival, nagynénjeivel, kis- és nagykorú fiú vagy lány rokonával, vagy idegennel stb., sokszor állatalakban (kígyó, bika, hattyú stb.), apját, Kronoszt, pedig egyenesen kasztrálta...

Periclesnek tulajdonképpen elég lett volna saját istenére, Zeuszra, és annak viselt dolgaira, nemi és nemtelen ügyekre gondolni ahhoz, hogy szalonképes választ adjon arra a bizonyos rejtvényre, csak hogy ebben az esetben Shakespeare is pontot tehetett volna a történet végére, egyet, és nem hármát, mint mi...

Újra szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy, mint az Athéni Timon esetében, ezúttal is, és még mindig, az ún. európai kultúra gyökereinél, „Európé mély-énjénél” állomásoztat bennünket Shakespeare, még akkor is, amikor a korai kereszténység (lásd: az öt antiochiai zsinat) még azon vitatkozott, azt vitatta, hogy van-e egyáltalán lelkük a nőknek...

A lélek szó többértelmű, sok fogalmat takar, aszerint, hogy filozófiai, tudományos (pszichológiai), vallási, spirituális stb. szempontból közelítjük meg. A kereszténység születésekor az embert (asszonyt?) hármasságban fogták fel: szellemnek, léleknek, testnek.

Idővel azután úgy döntöttek az illetékesek (Vienne-i zsinat, 1311), hogy az embernek „csak” teste és lelke van, s ennek a dogmának „köszönhető”, hogy később a bibliafordítók az eredeti „Szent Szellemet” Szentléleknek értelmezték.

De maradjunk továbbra is Európa gyökereinél, és ne lepődjünk meg azon, hogy Európé és Shakespeare Periclesének szülővárosához, Tyrushoz (Türosz) vezetnek a hajszálgyökerek.

Ezúttal sem lehet véletlen, hogy a mester olyan várost választott (képzelt?) hőse születési helyéül, amely az egykori Fónícia legjelentősebb városállama volt, és a legendák szerint két világraszóló szülöttel, két „világmegváltó” nővel is megajándékozta a világot: Európával, Európa „anyjával”, és Didóval, Karthágó megalapítójával. Noha a város neve (Türosz) sziklát jelent, mivel a város eredetileg sziklára épült, nem lehet kétségünk afelől, hogy női lélek lakozik benne. (Zárójelben érdemes megjegyezni, hogy a Péter szó-név is sziklát jelent...)

Shakespeare történeteiben, így a „Pericles”-ben is, a helyek (pl. városok) nemcsak (hely) színek, hanem maguk is igazi szereplők, amelyek -akik a szó legtágabb értelmében testtel-lélekkel-szellemmel bíró (élő) lények, emberek: nők, férfiak stb., akik-amelyek befolyást gyakorolnak a bennük lakó, vagy belőlük származó személyekre, és gyakran meghatározó szerepet játszanak a darab kimenetele szempontjából.

A darabok helyszíneinek természeti, történelmi, társadalmi, kulturális, vallási, (csillag) mítoszi stb. vonatkozásai, vagy a hozzájuk köthető (híres) személyek adják meg azok karakterét, kisugárzását, vagyis a darabokban betöltött helyét, amelyeket a legtöbb esetben érdemes figyelemre méltatni és „együtt olvasni a művel”, még akkor is, ha erre Shakespeare külön (látszólag) nem utal. Ha tovább sarkítjuk a fentieket, akár olyan érzésünk is támadhat, hogy ebben a darabban Shakespeare a helyszínekre osztotta a fő (szerepeket), a játék személyei pedig ezúttal amolyan háttérül szolgálnak...

Shakespeare Periclese ezek szerint éppen türoszi származásánál fogva, szinte az anyatejjel szívta magába Európé és Didó szellemiségét, és így a személyiségébe ivódott az a női princípium is, amely kiegészítette férfiúi lelkületét, tovább gyarapítva énjének (mély) rétegeit. Ahhoz tehát, hogy még közelebb kerüljünk Shakespeare Periclesének igaz valójához, nem kerülhetjük meg sem Európét, sem Didót, hősünkhöz ugyanis rajtuk keresztül vezet az út. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy Pericles anyai-fóníciai örökségét, az írás és a hajózás tudományát, amelyek életbevágónak bizonyultak Shakespeare történetében, éppen ők közvetítették...

A legenda szerint Európé Agénór fóníciai király és Téléphassza királyné gyönyörűséges leánya volt, akit Zeusz főisten bika képében hódí-

tott meg, ültetett a hátára, és úszott át vele a tengeren Kréta szigetére, ahol három gyermeket nemzett a főníciai hercegnőnek. Úgy hírlik, hogy Zeusz a kaland emlékére hozta létre a Bika csillagképet. Didó, Bélosz türoszi király leánya volt, aki egy helyi (főníciai) gazdag nemeshez ment feleségül. Apja halála után Pygmalion, Didó bátyja, lett Türosz zsarnok királya, aki megölette Didó férjét, ezért Didó kénytelen volt hajón elmenekülni Türoszból, és meg sem állt Észak-Afrika partjain, ahol új várost alapított.

A hagyomány szerint a helyi uralkodó, Iarbas király, annyi földet ígért neki, amennyit egy bika bőrrel be tud takarni. Didó vékony csíkokra hasította a bőrt, és körülkerítette vele a dombot, amely később Karthágó fellegvárának az alapja lett. Iarbas feleségül akarta venni Didót, de az kitért az erőszakos közeledés elől, és a máglya tűzébe menekült.

Didó „Karthágóba hozta” a főníciaiak városvédő istenét: Baált, akit a Héber Biblia úgy mutat be, mint a zsidók istenének legnagyobb ellensége. Karthágóban az volt a szokás, hogy Baálnak, az ég istenének, a szülők saját kisgyermeküket áldozták fel. Baál kultikus állata a bika volt. Európé és Didó legendájának közös nevezője, a bika, nemcsak Türosz égi helyét jelöli ki a Bika csillagképben, hanem visszautal azokra a régmúlt, vallás előtti időkre és magaskultúrákra is, amikor, kb. Kr. e. 4400–2200 között a tavaszpont még a Bikába esett, bikaistenek (tehenistennők) voltak a bikamítoszok főszereplői. Pericles róluk akaratlanul is hírt hoz, mintha ezek a bizonyos bikák volnának a legősibb apái, nemcsak neki, hanem az ún. európai civilizációnak is...

Itt az ideje, hogy a történelmi Periclesről is szójunk néhány szót, azt gondoljuk ugyanis, hogy Shakespeare nem véletlenül éppen róla nevezte el hősét. A név jelentése: „dicsőséggel övezett”. Athénban született Kr. e. 495-ben, itt is halt meg Kr. e. 429-ben. Az athéni demokrácia egyik úttörője, Athén aranykorának („Periklész kora”) első polgára, Athén legnagyobb államférfiaként tartják számon, aki Athént az ókori Görögország kulturális és oktatási központjává tette az antik világ virágkorában, az egész emberiség időszakában.

Rokona volt Alkibiadésznek (az „Athéni Timon”-ból). Köztudottan és feltűnően hosszú feje volt (talán ezt leplezven ábrázolták következetesen sisakban), ami miatt egyszerűen hagymafejűnek nevezték: Szkhinokephalos.

De nevezték kortársai „Ész”-nek is, hiszen magas intelligenciájú, természettudományos képzettségű, zenei műveltségű, a filozófiának nagy jelentőséget tulajdonító államférfi, szónok, politikus és hadvezér volt.

Első felesége a legközelebbi rokona volt, akivel nem élt boldog házasságban, Periclest ugyanis sokszor és sokan vádolták (okkal vagy ok nélkül?) mindenféle intrikákkal, egyebek mellett azzal is, hogy viszonyt folytat barátjának és egy-

ben alvezérének feleségével, vagy, hogy saját fiának feleségét „szerette el”. Talán nem véletlen, hogy elvált első feleségétől, és a milétoszi Aszpásziával kezdett szerelmi kapcsolatot, aki mellesleg rokona volt első feleségének is, így neki is. A milétoszi nőkről abban az időben az a hír járta, hogy sokkal szabadabban éltek, mint a görögországi nők általában.

Aszpászia is azzal tűnt ki görög asszonytársai közül, hogy emancipáltabb volt náluk, rendszeresen részt vett a férfitársaságok társalgásaiban, megnyerően tudott érvelni állami, filozófiai, művészeti stb. kérdésekben, és így befolyásra tett szert. Sok államférfit és filozófust nyert meg magának, és egyben (talán?) Periclest is, akinek később a felesége lett. Azt híresztelték róla, hogy rabszolgányokat oktatott a hetérák mesterségére, sőt Periclesnek is szerzett „szabad születésű” athéni nőket, hogy az kiélhesse rajtuk perverz hajlamait...

Periclest tehát éles esze (lehet, hogy a hagymafej és az éles ész ugyanazzal a génnel öröklődik?), filozofáló hajlama, zeneszeretete és a női rokonokhoz fűződő különleges vonzódása tette alkalmassá arra, hogy Shakespeare „Pericles”-t faragjon belőle, olyan fejlődőképes hőst, aki alkalmas rejtvények, talányok, filozófiai-teológiai kérdések megválaszolására, ért a zenéhez, és mindezek mellett gyengéd szálak fűzik nőrokonaihoz, de adott esetben tud perverz is lenni, ha a helyzet úgy kívánja...

Márpedig a helyzet ebben a történetben néha igen viaszos, ezúttal éppen Tarsusban szembeüthetünk fonákságokkal, ha mi is Pericles hajóinak egyikére szegődünk, aki éppen (bér)gyilkosa elől menekül. Már az is rendellenes, hogy meg sem próbál ellenszegülni és a saját otthonában, Tyrusban, bevárni és embereivel elhárítani a rá leselkedő veszélyt. Ehelyett ismét menekülőre fogja (mint tette ezt Antiochiában is), a várost kiürítetteti és Helocanusra bízta. Maga pedig egész népével és bőséges gabonarakománnyal hajóra száll (egy egész hajórajjal indul), és meg sem áll Tarsusig, hogy megmentse a várost az éhínségtől, cserébe pedig menedéket kér és kap.

Miért éppen Tarsus, és miért egy (é)hínséges hely ad menedéket („szeretetet”) egy szorult helyzetben levő embernek és népének, és vajon a nép miért van szorult helyzetben?

Pericles, mintha tudna valamit erről a várossal, azon túl, hogy romlás sújtja:

„...rég római törvény szerint a vérfertőzés esetére előírt engesztelő áldozatot miért Diana ligetében kellett bemutatnia a főpaprak? Tudjuk ugyanis, hogy a vérfertőzés bűne a közhiedelem szerint éhínséget idéz elő, s ebből következően a termékenység istennője előtt kellett az engesztelő áldozatot bemutatni.” (James G. Frazer: Az Aranyág. Századvég Kiadó, Budapest, 1994. 90. old.)

A rómaiak sok mindent a görögöktől vettek át, nem lepődnek meg, ha a Diana istennőnek

vérfertőzés esetére előírt és bemutatott engesztelő szertartás is ilyen átvett szokás, csakúgy, mint a vérfertőzést követő éhínség hiedelme.

Pericles, aki, tudjuk, végső soron önmaga és a rejtvényben megjósolt vérfertőzéses sorsának beteljesülése elől menekül, talán abban bízunk, hogy ha segít a romlott város romlott és egyben szerencsétlen emberein, talán feloldást-feloldozást nyer a szeretetben:

„Pericles:

Nem hódolást kérünk: szeretetet,
Nekünk s a népnek, s hajónknak helyet.”
(Első felvonás, negyedik szín)

A tény, hogy idővel innen is menekülnie kell, s hogy a menekülés viharában népe odavész, azt sejteti, hogy túl korai a szeretetben való feloldás reménye, beavatásainak még csak a kezdeténél tart.

Szent Pál városában Saul megszületéséig, majd Pál fordulásáig és Szent Pál keresztény szereteten alapuló hittérítéséig még legalább 450-500 évet kell várnunk, és úgy tűnik, lesz kit, és lesz miért megtéríteni Tarsusban, ahol már a nevek is arról beszélnek, hogy a kormányzó, Cleon és felesége, Dionyza, valamitől olyan furcsák, természetellenesek, és hogy ezért sok rejtegetnivalójuk van:

„Dionyza:

Lehet lángot fűvással oltani?
Aki kiugró dombot tüntet el,
Míg hegyet bont, nagyobb hegyet emel.
Bús férjem, így van bánatunkkal is,
Ha balsorsnak nézzük, szenvedhető,
De ha nyessük, faként nagyobbra nő.

Cleon:

Ó, Dionyzám,
Ne szóljon-e, akinek enni kell?
Az éhséget titkolja s vesszen el?
Kínunkat nyelvünk jajjal hirdeti,
Szemünk is sírja, míg lélegzet
Habzsol tudónk, hogy jobban bújja ezt
S ha az Ég alszik, míg inség gyötör,
Segítségért riassza fel. – Ezért
Mondom el a bajt, mely pár éve dúl,
Könnyel segits, ha majd szavam kifül.

(...)

Cleon:

(...)

A csecsemőt dédelgető anyák,
Akik mindent áldoztak érte, most
A kis drágát készek felfalni is.
Férj s nő – az éhség oly éles fogú –
Sorsot vet: melyik hull a másikért.”
(Első felvonás, negyedik szín)

Cleon nőies panaszáradata és Dionyza megfontolt, bölcs, férfias józansága, mintha a nemek, a nemi szerepek felcserélődését jeleznék, csak úgy, mint a díszben pompázó férfiak és nők, akik egymás tükröi, vagyis a férfi a nő, a nő a férfi.

A Cleon ugyan férfias hangzású név, és a leon is benne foglaltatik, vagyis a tüzes karakterű és szintén férfias oroslán, de ha nem a hangzásra figyelünk, hanem a „beszédességre”, akkor egy

„Cleo”-val állunk szemben, amelyből éppen a „pátra”, az apai rész hiányzik, mintha férfiaságtól fosztották volna meg. (Ezen a ponton érdemes visszautalni Szent Pálra, a város szülőttére, akinek voltak csonkítási (kasztrációs) ötletei térítései során.

Kleopátrában a kleo (cleo) a női dicsőséget jelzi, a patra az apát. Nem véletlenül volt Kleopátra „apás”, férfias nő, akiben azért mégis a nő tengett túl. Ezzel szemben Dionyza, a bor és a mámor megtestesítőjétől, Dionüszosztól kölcsönözte a nevét. A mítosz szerint Zeusznak, a görög főistennek, és Perszephonénak, az alvilág királynőjének nászából született egy Zagerus nevű fiúgyermek. Héra, Zeusz felesége, a gyermeket a Titánokkal széttepette és megfőzette, de Zeusz Rhea segítségével a megfőzött darabokat összeillesztette, életet lehelt beléjük, és Szemelé méhébe rejtette, akibe mellesleg szerelmes volt. Héra (további bosszúból) arra kérte Szemelét, hogy vegye rá Zeust arra, hogy igazi alakjában mutakozzék meg neki. Zeusz igazi alakja a vilámcsapás volt, így Szemelét halálra égette, de a csecsemő életben maradt. A halott anyából kiemelték az élő csecsemőt, és Zeusz combjába (más változat szerint ágyékába) varrták. Itt fejlődött ki, majd született meg apja combjából (ágyékából) szarvakkal és kígyókoszorúval a fején immár mint Dionüszosz, ami azt jelenti: kétszer született isten.

Dionüszosz már gyermekkorában felfedezte, hogy a szőlőből bort lehet készíteni, és noha vidám kedélyű istenség volt, követőit gyakran elragadta a halál, amikor a bortól, részegségükben, eszüket vesztett örült eksztázisban széttepték egymást, vagy azt, aki az útjukba került. Dionüszosz, ha feldühödött, képes volt találmányával akár egy egész várost is leitatni, elkábítani, és az embereket az örületbe kergetni. Agaué, Pentheusz király anyja, például részegségéből fakadó önkívületi állapotban széttepte a saját fiát.

Dionüszosz tehát végső soron apától született. Vajon milyen lehet egy apa szülte fiú nőiesített változata, mint Dionyza? Talán olyasvalaki, mint maga Dionüszosz, vagy még rosszabb, aki találmányával, a borral, képes városokat tönkretenni, és részeg örületbe kergetni annak valamennyi lakóját. Ez lehetett Tarsus bűne is, és az a gyanúnk, hogy a felelősség elsősorban Dionyzát terheli, kérdés, van-e benne felelősségtudat. Abból, amit mond és tesz, arra következtethetünk, hogy híján van ennek a képességnek, vagy csak mímeli: Dionüszosz volt a görög színjátszás patrónusa...

A bortól megrészegült tarsusiak már azt sem tudták, hogy fiúk-e vagy lányok, „jó dolgukban” csak az élvezet volt a fontos:

„Cleon:

(...)

Nem táplálkozás, élvezet a fő.”
(Első felvonás, negyedik szín)

Ebben a furcsa, istentől elrugaskodott (kivéve természetesen a bor istenét), élvhajász, nemet vesztett / nemet cserélt közegben ne csodálkozzunk azon, hogy Cleon és Dionyza közös gyermeke egy „elhomályosult”, beteges (kis) lány: Philotén, vagy, ahogy Gower fogalmaz:

„Gower:

(...)

Cleonnak ilyen lánya van,
Könnyelmű és haszontalan,
Eladó, érett lány, neve
Philotén; az az ó rege
Állítja: vágya szüntelen.”

(Negyedik felvonás, Gower)

Talán ezért, vagy ki tudja, miért, apja nem is szereti:

„Dionyzia:

(...)

Te, aki nem szereted lányodat,”

(Negyedik felvonás, harmadik szín)

A kérdés tehát adott: Miért nem szereti Cleon a lányát? Miért-mitől „szüntelen a vágya” Philoténnek? (A Philotén név valószínűleg a Filotea egyik változata, jelentése: Istent szerető nő. Mindazonáltal a Philotén férfias hangzású.)

Első megközelítésben arra kell gondolnunk, hogy Cleon részegen nemzette Philotént, és Dionyza is alkoholos befolyásoltság állapotában volt, amikor megfogant benne a lánya. Philotén szüntelen vágya felfogható úgy is mint betegség (erotómánia, hiperszexualitás, nimfománia stb.), amely következménye lehet a szülők ittasságának. Cleon maga és a világ előtt is szégyellheti lánya ferde hajlamait.

A második megközelítésben az, hogy az apa nem szereti a lányát, felfogható úgy is, hogy nem biztos a saját apaságában: vagy azért, mert ismeri felesége kicsapongó, dionyzai szokásait, vagy azért, mert saját magát is ismeri, tudniillik, hogy impotens. Az alkohol hosszú távon impotenciát okoz, ezért féltékenyek az alkoholista férfiak, és ezért kérdőjelezzik meg gyakran, hogy valóban apjai-e gyermekeiknek. Láttuk, Cleon már a színrelépésénél is egyszerűen kasztrált.

Félő azonban, hogy más oka van Philotén betegségének és az apai „szeretetlenségnek”: vérfertőzés. Cleon és Philotén ugyanabban a cipőben járnak, mint Antiochius és lánya. Csakis ebből a „tanulsgóból” érthető meg a tarsusi éhínség, és csodálkoznánk, ha ez Periclesnek nem jutna eszébe. Végső soron tehát itt sem Thaliard üldözi, vagy veszélyezteti Periclest, magának kell ráébrednie (nem véletlenül hagymafejű), hogy Tarsusban is ugyanaz zajlik a színpalak mögött, mint Antiochiában, vagyis csöbörből vödörbe került. Ha erre a helyre történetesen nem „lánykérés” végett jött is, Philotén szüntelen vágyakozása, rá és főleg sorsát illetően nem túlzottan biztató. Már csak az a kérdés, hogy mindezek után hogyan képes a saját lányát rábízni Cleonra és Dionyzára.

Tény, hogy Philotén létezéséről csak mi, nézők olvasunk, tudunk, Periclesnek fogalma sincs arról, hogy van egy beteges leány is a közelben. De az is elképzelhető, hogy magától jobban féltette Marínát, mint a nevelőszülőktől...

Mielőtt tovább hajóznánk a viharban, érdeemes egy kicsit a rúd, vagyis a hajó elé vágni, és a történet végkifejletét ismerve, ezen a helyen észrevenni, hogy a szereplők közül egyedül Simonides lánya, Pericles felesége, Thaisa, mutatott be engesztelő áldozatot Diana istennőnek, amikor Ephesusban, Diana templomába vonult Vesta-szűz ruhában, csak ő tudja, s talán már mi is tudjuk, miért. Antiochiust és lányát, valamint Cleont, Dionyzát és Philotént a darabban eléri az elkerülhetetlen végzet, nem utolsósorban talán éppen azért, mert megfeledkeztek Dianáról, nem tisztelték eléggé a Holdat...

Mint ahogy ezt már korábbi Shakespeare-látatlainkban is érzékeltetni próbáltuk, ezúttal is megállapíthatjuk, hogy a darab (fő)hősét a Hold vezeti, de talán jobb, ha egyszerűen magát Periclest tekintjük Holdnak...

A darab hat helyszíne közül négyet már körbejártunk, voltunk Antiochiában, Pentapoliszban, Tyrusban, éppen most készülünk elhagyni Tarsust, hogy aztán Pericleszel Lesbos szigetén kössünk ki, és megtekintsük a fővárost, Mytilenét, majd Ephesosban a végére és egyben újra a kezdetére érjünk ennek a földrajzi, történelmi, vallási, néprajzi, mítoszi, csillagászati, asztrológiai, filozófiai, teológiai, pszichológiai, és ki tudja még, milyen utazásnak. De nagy hibát követnénk el, ha megfeledkeznénk a hetedik, mozgó helyszínről, Pericles hajójáról.

Haladjunk tovább. Kövessük Periclest, aki eddigi útjai során ugyan egyfajta kényszerpályán mozgott a menekülés miatt, mégis maga dönthette el, hogy hova-hogyan. Ezúttal viszont a víz, a tenger, a tengeri vihar sodorja hajóját, anélkül hogy a hajósok ebbe különösebb beleszólást engedne.

Noha a görög mitológiában Poszeidon a vizek (folyók, tavak), de elsősorban a tenger királya, aki szigonyával fel is tudja korbácsolni és le is tudja csillapítani a vizeket, és ezáltal befolyást tud gyakorolni a hajósok életére, nem szabad megfeledkeznünk a Hold vízre gyakorolt hatásairól sem (vihardagály, ár-apály, szökőár stb.), és elsősorban az újhold vagy a telihold az, amely a tengert is ki képes „billenteni egyensúlyából”.

A Holddal kapcsolatos és a témánkhoz kapcsolódó további fontos adat, hogy az egyenlítőhöz közeli tájakon a Hold leginkább csónak alakot vesz fel, és az arab mesékben éppen ezért is nevezik csónaknak a Holdat.

Mindebből arra is következtethetünk, hogy Pericles hajóját is a Hold hatja át (a hajó maga a Hold), de a tengeri viharok is köze lehet a Holdhoz, elsősorban azonban a hajón történetekért tehető felelőssé a földgolyót kísérő égi-

test, vagy, ha úgy tetszik, maga a Hold-istennő: Diána.

Márpedig mindaz, ami a viharban történt, pontosabban viharokban, mert több is volt, sorsdöntő:

Az első viharban Pericles egész népe odaveszett, maga Pericles pedig Pentapoliszba vetődött, ahol rálelt későbbi feleségére, Thaisára, míg a második viharban elvesztette feleségét, akinek a koporsóját ugyanez a vihar Ephesosba sodorta. Ugyanebben a második viharban született meg a lánya, Marina (a név jelentése: „tengeri”, „tengerből származó”, „tengerhez tartozó”), és végül visszajutott oda, ahonnan elindult: Tarsusba.

Talán mondanunk sem kell, hogy a viharok a túlélőkben, de elsősorban Periclesben és Marinában olyan testi-lelki átalakulásokat idéztek elő (a viharok inkább voltak belsők, mint külsők – persze nézőpont kérdése), amelyeket nyugodtan nevezhetünk beavatásoknak.

Ez a beavatottság teszi majd alkalmassá arra az apát és lányát, hogy egészséges, természetes szülő-gyermek viszony alakuljon ki kettejük között, de talán az sem elhanyagolandó körülmény, hogy ez az érettség teszi lehetővé Marina számára, hogy új otthonában, Tyrosban, mint egyedüli nő továbbvigye az életet. (Tudjuk, az első viharban Tyrus egész népe odaveszett, így helyesebb, ha újrakezdésről beszélünk.)

Marina a darab végére rokonává, utódává, ősvé válik a nőiről nem véletlenül híres Tyrusnak, aki majd Európé és Didó szellemében fekteti le a múlt és a jövő fundamentumait.

A darab végéig azonban sok minden történik még, de a viharokban, viharokkal kezdődő beavatási folyamatok most, mintha látszólag megtorpannak volna.

Az igazság viszont az, hogy nyugodtabb vizeken és kevésbé látványos formában ugyan, de folytatódik a család tagjainak, vagyis Periclesnek, Thaisának és Marinának az átalakulása. Úgy is mondhatnánk, hogy az elkövetkezendő idő, vagyis az a bizonyos 14 év, ami egyébként a darab leghosszabb időintervalluma, a cselekmény tekintetében nem más, mint egy hosszú szünet(jel?), amely arra szolgál, hogy a szereplők is, és a nézők is felfrissüljenek, megújuljanak, átalakuljanak.

Hagymás István Shakespeare-látlatok I. – János király; Julius Caesar; Antonius és Kleopátra; Athéni Timon című tanulmánykötete 2016-ban jelent meg a Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület gondozásában. A készülő, Shakespeare-látlatok II. című kötet egyik fejezete a Pericles-tanulmány, amelyet folytatásokban közlünk.

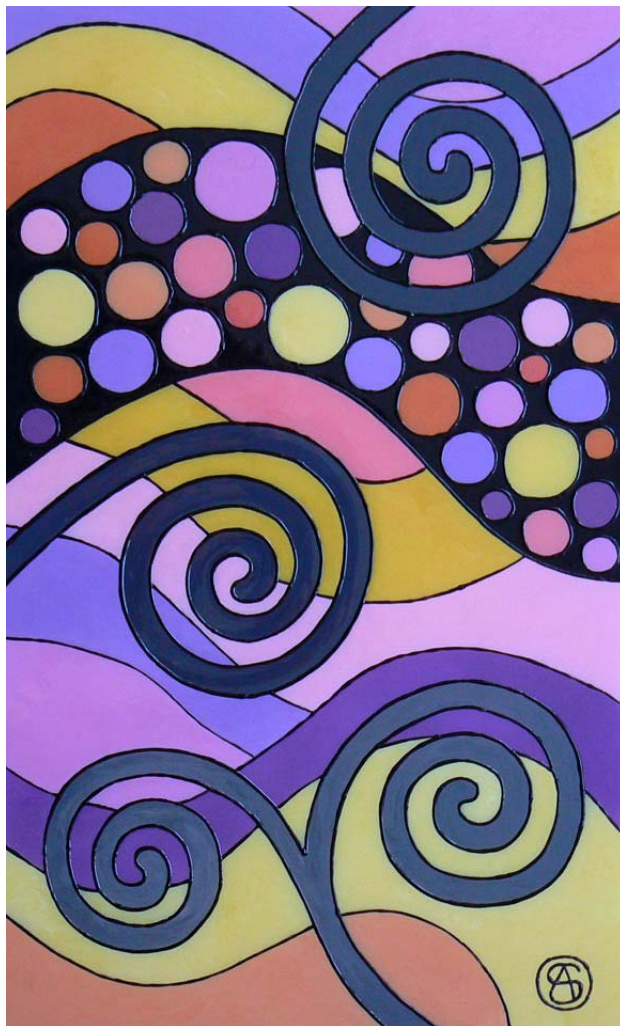
Orgoványi Anikó

Mediterrán emlék

Fönt és lent helyet cserélt
mélykék ég csábított merülésre
felhő vitorlák ringtak hűvös testén
felettünk fehér tajtékhabok úsztak
felfordult szférák világa zenélt

lemerültem az érzelmek
világegyetemébe
azt mondtad, ez a vége

örvények lázas sodrásában
vákuumot markolok
te vagy mélyen az ég és
fönt a tenger tintakékje
mindegy partra vetődök-e, vagy
belédfulladok.

Simon Anikó: Tánc 1.

Turai Gábor Kamil

Orgoványi Anikó: Himnusz

Festménykiállítás

Sok olyan művész-asszonynak, magyar nagyszasszonynak kellene lenni, mint Orgoványi Anikó. (A Szózat-os Vörösmarty idejében voltak is, akik szülték és újjászülték, avatták és buzdították, majd temették és dicsőítették a '48-as forradalmi ifjak nemzedékét...) Anikó földink, bácskai (bácsalmási), de alighanem – nomen est omen – a rejtélyes orgoványi jegenye-fényviharok is áthatják elmélyült (derús és titokérzékeny) lelkületét. Nem sorolom képzettségeit, megvan az életrajzokban-neteken. Képzőművészeti képzés főiskolán, pedagógiai képzés egyetemen, Egerben, Pécsen (jobbféltekés mű-látásmódja révén volt képes a Himnusz festménysorozaton Kölcsey kézírását eme képsorozaton reprodukálni-modellálni), széleskörű univerzalitásra törő verseskönyvek sora, karének a szentendrei kórusban stb. Merthogy Anikó jó ideje Pomázon és Szentendrén lakozik, a Klissza-dombi Madonna s a Vajda Lajos Stúdió árnyékában-sugárzásában. Személyesen a legnagyobb, a leghitelesebb mester, Barcsay Jenő avatta be őt az absztraktba oltott szimbolizmus originális technikájába. S itt – e példamutató, szívhez szóló Himnusz-sorozat bevezetőjében – szólnunk kell a Magyar Kultúra, közelebbről az Alföld és Városunk kultúrájának jelen állapotáról. Egyrészt: sohase volt olyan élénk, kutakvó és eredményes múltfeltárásunk (a ki-en-gari-sumértól a királyi szkítaig-szakáig, a székely hun-kun hungaruszig, a pártásan-pártolt pártuson át az avatag-avatott avarig), mint mostanság. Másrészt: az ellenállás, a meddő, de dühítő áskálódás, hümmögő semmibevevés is felerősödött az utóbbi évtizedekben. A Szent Koronát akadémikusnak puffasztott hazaárulók lesajnálva, tákolmányak titulálják. Gátlástalanul szétszaggatják a hosszú évezredek óta egységes szkíta nemzetet, megtagadva a hajdan még ellenségeink által is elismert-vallott testvéri egységet hunokkal-avarokkal. Még mindig nem hervadt le az aljasul hőzöngő vigyor áltudósaink orcájáról, midőn lekicsinylően szittyáztak, turulpörköltöztek bennünket. Holott az újmódi régészetnek köszönhetően az utóbbi évtizedekben is százával kerültek elő szkíta őseink hiteles ereklyéi e táj rejtelmes földjéből. (S vajon mennyit őriz még utódaink számára az éppen Festő-Hegedüs űkeim által birtokolt kecskeméti téglabányák és fürdők övezete...?) Ezekbe a mélyrétegekbe hatol be Orgoványi Anikó allegorikusan egységes képsorozata.

Külön esztétikai értekezés tárgya lehetne a festmények szín-formavilága. Itt, ez esetben olyan, mint a jó kormányzás és az egészség. Fel se tűnik, annyira tapintatosan és jótékonyan illeszkedik. 4 alap-színe: fekete-vörös, ezüst-arany. Az első kettő az ünnepélyes méltóság, gyász és öröm antinómiája. A fekete gyász és ünnepélyesség, a vörös öröm és vértanúság. A nemesfémek az égi romolhatatlan gazdagság, de a veszélyeztettség, az irigy gonoszság kihívásainak megtestesítői szintén. Nos, pontosan erről szól Himnuszunk, történelmünk, táltosi (nesztoriánus, manicheus) kereszténységünk. Ahogy a hamvadó vagy éledő parazsak lángja és szénkorma. Kölcseyvel párhuzamosan Széchenyi is hol na-

gyon ifjúnak s életképesen virulónak látta-láttatta nemzetünket, hol – magába omolt összeroskadtan, vénségében nyomorultul. Maradjunk annyiban: a magyar örökifjún vén, mint a jó tüzes óbor. Vagy mint García Lorca spanyol duendéje (!80 éves táncos!). Ezt a zsarátnoki ihletettséget, hegy-völgy egyszer fent, egyszer lent, hullámvasutas örömteli örületét pazar pompával, hódézi ornamentikával és enigmatikus ikonográfiával oldja meg a művész. Lobogó háttér-drapériája nem hangulatfestő kiegészítés, hanem szerves alkateleme a megidézett parafrázisoknak. Noha szimpatikus szerénységgel háttérbe húzódva teret adnak ősmúltunk zseniális relikviáinak – önmagukban is történelemértelmező kész képzőművészeti művek, alphanoltságok à la Barcsay. Ehhez a komplex nemzeteléshez és nemzetföltéshez kívánok Önöknek is erőt, egészséget a Magyar Kultúra Napján, bízva bízván abban, hogy három hónap múlva is folytatódik mostani nemzeti emelkedésünk, újjáébredésünk!

Wernke Bernát

titkok nyílnak...

(Orgoványi Anikó művésznőnek)

ma repdeső
egek ereszkednek,

fodros
peremeiket erre

lejtetve... hisz

az ihletés, szenvedélyeinek

tépetege –

kavarog a
meglepettekre... kik

bolyongva
haladnak... e

képek fele... és
szemeikből

kipárolgó
gőz merül, a

végtelenekbe

tükröztetve
feszültségük zongoráját, az

alkotói
billentyűzetekre... hisz

bármerre is
néznek, minden

képen,
más-más ismeretlenség

van
megütve... ami, így kibontva

színeivel,
vonalaival közelebbre

hozza őket,
látásuk csillagzatába

merítetten... és
arcuk bőre, akár

rajta
fürdetett harmatok – sodródik

derengetük
feszülésébe, mert

minden fele,
fényeik

lépegetnek, tovább-tovább –

kanyargó
ragyogataikkal, a

vásznakat
súrolván... ez alkotások már

bátorítóba
ültetett honán... hol

fel-felcseng,
kizöldelletük

világa, arra
meneteleik

szárnyaló sodratában...

szemek völgyeibe

(Orgoványi Anikó művésznőnek)

...ha az erre szálló
zsongatok, füleinkbe
harmatozón, sugárt
szórva rázódnak, már-már
táncolón, úgy illatot
dobva, erre tartó
folyamaiba bújtatva... sosem
hervatag lobbanatban...
takaróként tapadva, az
arra borulókra – kiket
megszállnak a parttalanodó
korszakok, az alkotó ecsetjéből,
tollából kifolyón, a már
harangozó fényekből, ide,
erre kibukón... szikrázataiból
záporozón... ha varázslat
mozdul, a falakról, könyvlapokból
ki-kicsapongón, figyelő szemek
völgyeibe keveredve, ütemek
mélyibe... a telítődő orcák
vágyakozó reményeibe... mikor
gyengéd várakozásaik, kövülnek
örömmükkel... egykor ingatag
remegeteikből, ki-kiszökkentve...
hát e pillák borította világ,
ragyogja végig, Anikó
csillámdús csapódását –
nemcsak itt mára, hanem
örök fényként a homályban...

Tátyi Tibor

A párkányi szervezett sport története

Bevezető gondolatok

A párkányi sportélet és az ezzel szorosan összefüggő mindenkori városi sportegyesület története meglehetősen ismeretlen nem csak a rendszeres mozgás, sportolás iránt érdeklődők körében, de a széles nagyközönség előtt is. Az átfogó ismeret hiányát elsősorban az a tény gátolja, hogy ezidáig – egyetlen kivétellel – nem jelent meg összefoglaló jellegű kiadvány Párkány sportéletéről. Mindmáig csupán Kužel Jozef *A régi idők párkányi sportja* című sporttörténeti összeállítása állt azok rendelkezésére, akik bővebben is érdeklődnek a téma iránt. Úgy vélem, hogy mindenképpen indokolt ennek a már meglévő alapműnek a bővítése, aktualizálása, természetesen a lehetőségekhez mérten, hiszen eléggé csekély forrás és információ áll azok rendelkezésére, akik Párkány sportéletéről szeretnének írni. A város és a helyi sportegyesület krónikáján kívül mindössze az egykori sajtóban megjelent cikkek, tudósítások és beszámolók alapján alkothat képet a késői kutató, főleg a kezdetekről. A legértékesebb forrás ebből a szempontból a Párkányban 1921 és 1933 között heti rendszerességgel megjelent *Délslovenskói Magyar Lapok* (lapkiadó Gondos Vilmos, főszerkesztő Soós Károly, majd később Kajári Sándor, mint főmunkatárs neve szerepel a fejlécen). Ebben a kevesek által ismert, meglehetősen elfeledett sajtóorgánumban időről időre felbukkantak a városi sporttal kapcsolatos hírek. További támpontként szolgál néhány olyan kiadvány, ahol legalább említés történik a párkányi sportról, és értékes forrásnak tekinthető a Párkányi Városi Sportegyesület birtokában lévő néhány dokumentum, egyesületi beszámoló is. Ezek alapján lehetséges – legalább némileg – hiteles képet felvázolni arról, hogy milyen lehetett városunk sportélete, főképp a kezdetekkor, a két világháború közti időszakban, majd ezt követően egészen napjainkig.

A városi sporttal kapcsolatos foglalkozásnak egyúttal aktualitása is van, hiszen száz évvel ezelőtt, 1917-ben kezdődött a sportélet megszervezése Párkányban. A városi krónika bejegyzése alapján ugyanis ekkoriban került városunkba *Goldmann András* (Bandi bácsi), akinek neve és tevékenysége szorosan egybeforrott a szervezett sportmozgalom elindításával. A százéves évforduló egyúttal kötelezi is az utódokat: elsősorban a tiszteletteljes megemlékezésre, a főhajtásra nemes elődeink előtt, másodsorban pedig az ő

példájuk továbbörökítésére. A sport ugyanis sosem veszít aktualitásából, éppolyan napi szükségletnek kellene lennie, mint a testi és a lelki táplálkozásnak. Hogy ezt annak idején az elődök ösztönösen tudták, arra bizonyítékul szolgálnak azok az újságcikkek, amelyek a Párkányi Torna Egylet zenés, műsoros estjéről, jelmezbálgáról közölnek beszámolót az 1920-as évekből. Ezek alapján az a kép bontakozik ki az olvasó előtt, hogy az akkori sportolók, egyesületi tagok nemcsak a pályán élték át a mozgásból, a közös sportolásból adódó örömet, hanem a színpadi játék és fellépés is segített az összekovácsolódásukban. Igazi közösségként élték meg a sportegyesületi tagságot, amit remekül kiegészített a kulturális életben való aktív részvételük. Azt hiszem, hogy ez az, amely példaként szolgálhat a mai nemzedékek számára is, amit meg kellene szívlelnie mindenkinek. A szervezett sportélet pedig önmagában is követendő eszmény, hiszen mára szinte minden csak és kizárólag az egyénre épít és épül, közösségi életnek alig-alig van nyoma.

Bélyegző, 1920

Ha egészséges jövőt szeretnénk, akkor ennek mindenképpen változnia kell, mert élhető társadalom elképzelhetetlen működő közösségek, az egy-egy téma iránt érdeklődőket átfogó és megszervező egyesületek nélkül! Egy ilyen átfogó téma a sport is, amely iránt szerencsére mindig volt érdeklődés. A Párkányi Városi Sportegyesületre tehát fontos feladat hárul a jövőben, ebben pedig remélhetőleg nagy segítség lesz, ha a tagság az egykori elődök példáját igyekszik majd szem előtt követni. Segítségként, egyik támpontként pedig szolgáljon ez az összeállítás az egyesület történetéről!

A szervezett párkányi sportélet kezdetei, a Párkányi Torna Egylet megalakulása

A bevezetőben már említésre került, hogy az 1917-es évre tekinthetünk úgy, mint a párkányi sportélet megszervezésére. Ebből az időszakból sajnos semmilyen írott forrás nem áll a rendelkezésre, csupán a városi krónika bejegyzésére hagyatkozhatunk. A több kötetes városi krónika első részében, a 451. oldalon találunk először írásos nyomot a városi sportélet kezdeteivel kapcsolatosan. A krónikás az akkor (1980-as évek első fele) még élő, bizonyára meglehetősen idős, egykori sportolók szóbeli elmondása alapján közli azokat az adatokat, amelyeket Kužel Jozef is leírt összefoglalójában. Ezek alapján a következőket lehet – mintegy ismétlésképpen – elbeszélni a szervezett sportélet kezdeteiről. Az 1917–1918-as években két ifjúsági szervezet működött Párkányban: a Párkányi Ifjúsági Egyesület és az Egyetértés. Sem az alapítókat, sem a tagokat nem ismerjük. Mindössze annyit lehet róluk

tudni, hogy elsősorban labdarúgással foglalkoztak, mint a mai napig is legnépszerűbb sportággal. A sajnós ismeretlen szóbeli adatközlők, akikre a krónikás hivatkozik, mindössze annyit tudtak mondani, hogy akkoriban még nem léteztek szigorú játékszabályok, ismeretlen volt a játékosok kiállítása mérkőzés közben, három szöglet után tizenegyeseket rúgtak, és gyakorta végződtek a mérkőzések a sok gólnak köszönhetően magas számokkal, mint pl. 36:28. A futballon kívül kedvelt sportág volt az úszás, Kužel J. említi, hogy gyakran rendeztek úszóversenyeket egy bizonyos Stefi házától, (ami az egykori kompki-kötőnél lehetett) egészen a Gurgyal végéig. A vásártéren közkedvelt szórakozás és sportolási forma volt a kötélhúzás, továbbá a futás, a távolugrás és a magasugrás. Futóversenyeket évente kétszer rendeztek, mégpedig a vasútállomástól indulva Nagy István egykori gyógyszeráráig. Ez nagyjából a mostani városi hivatal épületének helyén állt. A krónika állítása szerint a párkányi sportélet és versenyek szervezésben Goldmann András vállalt oroszlánrészt, akit a későbbi nemzedékek csak Bandi bácsiként emlegettek. Sajnálatos módon vele kapcsolatban semmit nem közöl a városi krónika, mindössze néhány újságcikket sikerült a korabeli sajtóban találni. Ezek alapján – legalább részben – képet alkothatunk Goldmann András, illetve ahogy a sajtó említi, Goldmann Bandi, tevékenységéről. Amit további fontos tényként tudhatunk még ebből a korai időszakból, az a Párkányi Torna Egylet megalakulása 1920-ban, a két korábbi ifjúsági szervezet egyesülésének köszönhetően.

Címer

A megalakulás tényéről, az első egyesületi vezetők névsoráról dr. Brüll Gyula *Jubileumi évkönyv* (1932) című kiadványa a következő mó-

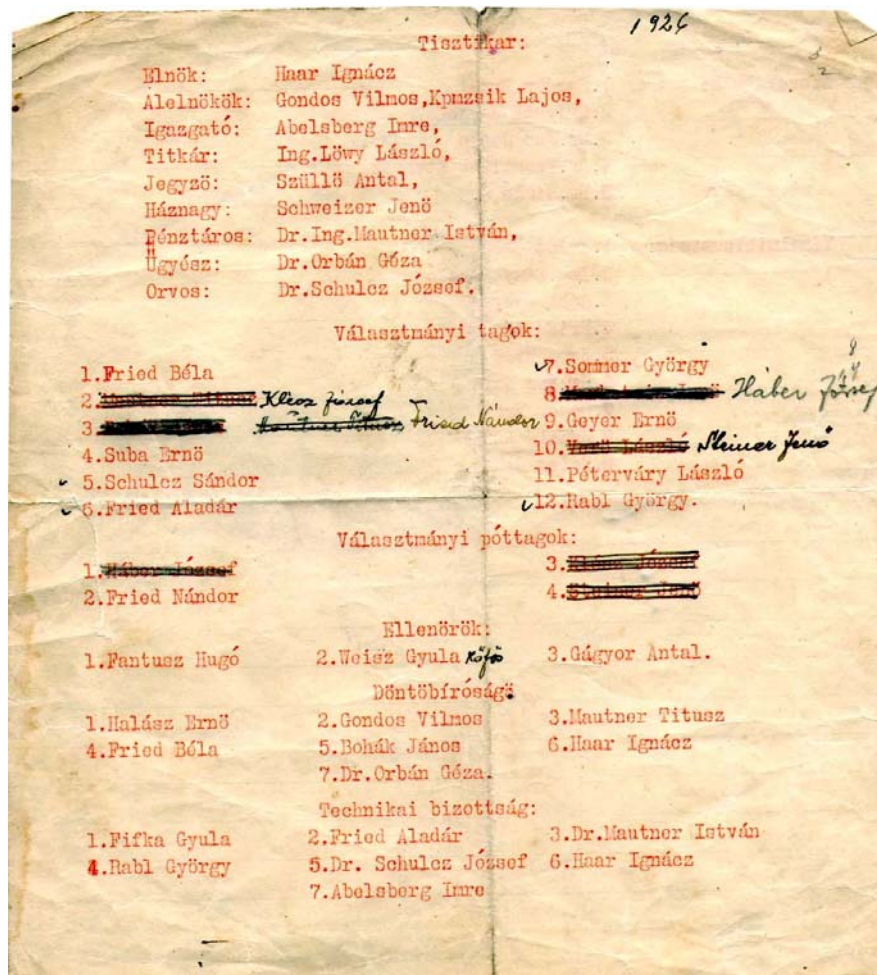
don számol be. (A korabeli helyesírást az összes újságcikk esetében meghagytam.) „A PTE 1920-ban két ifjúsági egyesületnek, a Párkányi Ifjúsági Egyesületnek és Egyetértésnek fúziója után alakult meg. Az alakulásban a főérdem Haar Ignácot, Markstein Ernőt, Parecco E. Henriket és Abelsberg Imrét illeti. Az első elnök Istvánffy Elemér, alelnök Vágó Ferenc, igazgató Haar Ignác, művezető Parecco E. Henrik, titkár Abelsberg Imre volt.” (237. old.) Ez a forrásmunka azért is nagyon értékes, mert egyúttal röviden felvázolja a megalakulás utáni időszak történéseit: „A PTE mint az SzLSz tagegyesülete az Érsekújvári Kerület bajnokságában vett részt. A CsAF–MLSZ megalakulásakor beléptek az új szövetségbe, azonban megfelelő pálya hiányában 1930-ig csak alkalmi mérkőzéseket játszottak. 1930. óta a párkányi csoport bajnokságában szerepeltek. A jó helyezések folytán a II. osztály vidéki csoportjába nyertek beosztást, melyben váltakozó eredményeket értek el. Az első vezetőség tagjain kívül időnként folyamán az egyesület vezetőségének Fried Béla, Gondos Vilmos, Göntér Jenő, Komzsik Lajos, Löwy László, Mautner Titusz, Péterváry László, Rábl György, Schultz Sándor, Sommer György, Szekér Gyula, Szüllő Antal, Steiner Jenő és Verő László voltak értékes tagjai. Az egyesület jelenlegi vezetői: Liska László elnök, Frúhauf Béla dr., Halász Ernő, Payer János, Renner Róbert alelnökök, Bohák János igazgató, Dániel Lajos és Zeiler Alfréd titkárok, Ivánovics László intéző, Suba Ernő pénztáros, Mautner István dr. jegyző és Fried Aladár háznagy.” (237. old.)

Csongár Árpád *A csehszlovákiai magyar sport a két világháború között* (1985) című összeállítása szintén említést tesz a PTE megalakulásáról, ráadásul azt is megtudjuk, hogy a labdarúgás mellett az atlétika jutott nagy szerephez: „A városi atlétikai élete az 1920-ban alapított Párkányi Torna Egyesületben kezdődött el. A klub első elnöke Istvánffy Elemér volt. Sportágai közül az atlétika kapott leghamarabb lábra, s így nem véletlen, hogy 1922. május 1-jén megrendezték a város első atlétikai bajnokságát. Az egyes számok győzelmét a következő versenyzők érték el: 100 m: Schule 12.3 mp, 200 m: Fried 268 mp, 400 m: Zuchermann 69 mp, 3500 m: Richter 12.11 p, 3500 m gyaloglás: Ulaher 24:42 p, 7x500 m: PTE, magasugrás: Fried 140 cm, távolugrás: Fried 515 cm, súlylökés: Kolbeck 8.95 m, gerelyhajítás: Bartók 29.80 m.” (65. old.) Csongár szerint ezt követően válságba került a sportélet Párkányban, legalábbis könyvében erre utaló megállapítás olvasható. „A következő évben válságba jutott a párkányi magyar sportélet, az atlétika is, s csak a Nánai SC-vel 1935-ben történt fúzió mentette meg a feloszlástól. Elnökei Liska László, 1937-ben Haar Ignác, 1938-ban Nagy István voltak, az atlétikai szakosztály vezetője Mészáros Antal volt.” (65. old.)

sokat a területéről. A végleges pálya kijelölésére és átadására csak a katolikus egyházzal történt hosszas egyeztetés után, 1930-ban került sor. Az akkori esperessel, Medlen Istvánnal sikerült a PTE-nek szerződést kötnie. Ennek értelmében a salakpálya helyén található egykori homokos pályát adta bérbe az egyház a torna egyesületnek, mégpedig évi 40 q gabona vagy 1200 korona fizetése fejében. Ez a szerződés az egyház és a PTE között egészen 1944-ig volt érvényben. A pálya nagyobb fejlesztésére 1933-ban került sor, amikor is Urban Ferenc bekerítette a pályát, továbbá fából készült öltözőket helyezett el a pálya mentén. Ezzel kapcsolatban Kužel J. megjegyzi, hogy a futballmérkőzésekre a két háború közti időszakban rengetegen kilátogattak, a nagyszámú közönség hangos tapsal és skandalálással biztatta úgy a hazai, mint a vendégcsapat játékosait.

Nagy valószínűséggel az 1920-as években fejtette ki Goldmann András (Bandi) a legaktívabb tevékenységét Párkányban, a *Délslovenskói Magyar Lapok* (későbbiekben, rövidítve: DSZML) 1922. január 15-i számában olvashatunk tőle egy részletesebb írást. Ennek lényege, mai szóhasználattal, az egészséges életmódra való buzdítás, illetve tanácsok sportolóknak és sportos életet kedvelőknek. „*Atlétika és testnevelés*. Az atlétizálás minden rétegben ugyszólván napról-napra örvendetesen hódít tért. Amire a sportolónak szüksége van 1. közérzet, 2. munka, 3. táplálkozás. 1. A k ö z é r z e t. Rendszeres, nyugodt, mérsékelt és egészséges életmódnak jó közérzet, állandó frissesség és életkedv a következménye. Nézetem szerint sportembernél az a legnagyobb művészet, hogy testét és lelkét úgy tudja irányítani, hogy teste sohase legyen fáradt, kedélyes sohase legyen nyomott. Ha erre képes, ha meg tudja magától vonni bizonyos ideig az élvezeteket, ha egyszerű és egészséges, izgalmtól mentes életet él, ha alá tudja magát vetni az időnként fárasztó munkának, a siker el nem maradhat. A világ jelenlegi fejlett sportélete mellett igazán csak az érvényesülhet, aki a tréninget egészen komolyan veszi. Esetleg elérhetünk anélkül is egy-egy elsőrangú eredményt, de az megismétlődni nem igen fog. Legelőször rendszerint a gyomor mondja fel a szolgálatot, elvész a tréningkedv, az önbizalom és bekövetkezik a tel-

jes erkölcsi és testi letörés. A jó kondícióba jutás titka a rendszeres élet. Rendszert kell megszokni a napi életmódban, a felkelésben, a lefekvésben, a napi foglalkozásban, a sportmunkában, az alvásban, a pihenésben és a táplálkozásban. A tökéletes gépszerű pontossággal beosztott életmód alapja a nyugodt haladásnak, az állandó fejlődésnek és az igazi elsőrangú eredmények elérésének. A jó közérzetet elősegíti még a test ápolása, a fürdés és a jó masszázs. Azonban teljesen le

Tisztikar

kell szokni, illetve kerülni kell a dohányzást, az összes szeszes italok élvezetét, a feketekávé, az erős teát és mindennemű a szervezetre káros izgatószer, az éjjelezést és végül a nemi életet. Vannak olyan szervezetek, melyek bizonyos mértékben ellenállóbbak az átlagosnál és azoknak látszólag nem árt meg mindjárt az, ami a másikat már erősen visszaveti, esetleg le is tör. Ez azonban csak ideig-óráig tart így. A nikotin, az alkohol, az éjjelezés és a tréning alatti nemi élet előbb-utóbb még a legerősebb szervezetet is megbontja. A tréning megkezdése előtt mindenről, ami a jó közérzet megszerzésével és megőrzésével ellenkezik, fokozatosan le kell szokni és végül teljesen el kell hagyni. Legjobb természetesen egészségi szempontból, ha az ember ilyenekhez hozzá nem szokott.”

Egyedi Márta

A hófúvás

A nyári szünidőt töltötte a kisvárosban, a rokonánál. Sétálgattak a parkban, az autóbusszállomás közelében. Így megjegyezte az utat is, a rokonok házáig. A sarkon volt egy vendéglő, útmutatóként.

– Látod, egyszerű – mondta a nagynénije, amikor kikísérte a buszhoz.

Nagyon kedvesen meghívta, jöjjön el máskor is. Egyedül élt, a gyerekek felnőttek, elmentek. Minden társaság, amely felvidította, felfrissítette egyhangú életét, nagyon jólesett neki. Megígérte, hogy a téli szünetben is, esetleg, ellátogat hozzá.

Othronról indult vissza az iskolába, vasárnap délután. Egy átszállással sem tűnt hosszúnak az út, normális körülmények között.

Szerinte a középiskola, amelyben tanult, a legkimerítőbb volt az összes közül: reggel hattól délig gyakorlaton voltak a kórházban, fél kettőtől fél nyolcig elméleti részt tanultak az órákon az iskolában. Nem is mehetett olyan középiskolába, amelyben jól érezte volna magát, és ahol szerette volna a tantárgyakat. Szakiskolát kellett választania, hogy elvégzése után dolgozhasson.

Így állandó fáradtságot érzett és elégedetlenséget. Emellett az iskolán kívüli érdeklődéseire alig jutott ideje és lehetősége.

A nyakigláb lányt, mindegy, mi is volt a neve, Kicsinek hívták: Kicsim ez, Kicsim az.

Csupán a tanárok szólították fel vezetéknevükön a diákokat, akiket emellett magáztak is... A lehető legnagyobb távolságtartás valósult meg.

Szerencsére, csupán néhány év kérdése volt, mikor reformálódnak meg a tanár–diák viszonyok.

A hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején igazi jeges, havas telek voltak. Hófúváskor magas torlaszok képződtek, amelyek akadályozták a normális közlekedést.

Azon a vasárnapon is, amikor Kicsi ebéd után útitáskával a lába mellett várta az autóbusszt a megállóban, nagy pelyhekben hullott a hó. Eleinte jó volt látni, de csak addig, amíg át lehetett látni rajta. Amikor már ellepte a lábnyomokat, amelyek az előző hóeséskor fagytak a talajba, előreláthatóan rossz időre számíthatott.

Az emberek sosem esnek kétségbe a megszott jelenségek miatt. Az hozza magával a kétségbeesést, ami idegen a számukra. Az ismeretlen mindig feszültséget okoz.

Hullott a hó. Ha eső lett volna, zápornak feltelt volna meg ez az állapot.

A nyakigláb Kicsi nyugodtan állt és várt. Türellemmel fogadta az arcára tapadt hópelyheket, amelyekről kipirult a bőre.

Ezt a várakozást még egyszer, átszálláskor, meg kellett ismételnie, csak akkor tovább tartott. Majdnem egy órát topogott a hóban, magasszárú cipőben.

Ezt követően még egy óra utazással ért volna célba. Ám oly intenzitással hullott a hó, hogy az autóbussz szinte csak lépésben haladt előre.

Félúton, a kisváros központjában állt meg a sofőr, a park szélén, a sarki vendéglőnél. Kicsi felismerte, hogy a nagynénije közelében vannak.

A sofőr leállította a motort, és ünnepélyesen bejelentette, hogy nem mennek tovább, a torlaszok gátolják a közlekedést. Hát itt és most, egy-két km után meg kellene állniuk, és az autóbusszban ki tudja, meddig fagyoskodniuk. Tehát: mindenki hagyja el a járművet, csupán a kézipoggyászt vigye magával, akinek van.

Az utasok, nem voltak többen tíznél, kiszálltak. Két nő és egy férfi nem utazott tovább, ők el is tűntek a fehér hó rengetegében. A többiek tehát elindultak a vendéglő felé.

– Örüljenek, hogy eddig is eljutottunk – mondta a sofőr, aki igen kimerültnek tűnt.

Kicsi ott állt mozdulatlanul az autóbussz mellett. Rövid kabátját, magasszárú cipőjét és micisapkáját belepte a hó.

– Te meg mit bénultál itt meg? – ripakodott rá a sofőr. – Neked külön kérvényt kell benyújtanom? He? – vigyorgott rá úgy, hogy a hóemberre emlékeztető, nyakigláb lány hátrálni kezdett.

A sofőr, mintha leolvasta volna gondolatait, hozzátette:

– Mitől félsz? Nem bánt téged senki! – Úgy nézett rajta végig, még mindig azzal a gúnyos vigyorral, hogy Kicsi elszántan kiállt a tervei mellett:

– Rokonaim laknak a közelben... gondoltam, felkeresem őket...

– Nocsak, ő tud gondolkodni! Rokonaid vannak a közelben! Nézz magad köré! Mit látsz? Semmit. Semmit se látsz! Méghogy a közelben! – morgott egyfolytában a járművezető. Ősz haját teljesen belepte a hó. Ráncos arca vöröslött a hidegtől. Láthatóan idegesítette a lány szófogatatlansága. Az, hogy itt kell vele egyezkednie, ebben az ítéletidőben.

Megfordult és elment a vendéglőbe. Becsapta maga mögött az ajtót. Mindenki felé fordult.

– Ebben a sötétben! Az utat sem látni, sem a kutyaszart! De ő elmegy, megkeresi a rokonait!

Úgy beszélt, mintha mindenki tudná odabenn, miről van szó. Megivott egy pálinkát. Még kettőt.

Nem tudott megnyugodni...

Kicsi a szerencsére bízta magát: a vendéglőtől balra. Nem nehéz... ismételte nagynénije szavait.

Ekkor feltűnt egy asszony a sötétből. Úgy húzta maga mögött a bőröndöt, mint egy döglött ebet, akitől nem áll szándékában megvárni.

– Elnézést! – szólt oda Kicsi.

Megmondta, hogy kit keres. Az asszony ki-nyújtott karral és a mutatóujjával pontosan a ház felé célzott:

– Ott, nézd, kicsim!

El is jutott a házig a mindenki kicsije. Zsebre dugott egyik kezével, a másikkal a hótól vizes gallért húzta össze szorosan az álla alatt.

Felismerte a jellegzetes bejáratot. Az ajtóig néhány lépcső vezetett, amit most vastag hó takart. Négykézláb csúszva-mászva jutott fel, és megdöngötte öklével az ajtót.

Hallotta a benti hangokat, szófoszlányokat, az ítéletidőről.

A nagynénije csupán a jellegzetes hangjáról ismerte meg.

– Nahát! – húzta be magával, és a belépőben máris hámozta kifelé a vizes, fagyos ruhájából. Unokatestvére is itthon rekedt, nem mert útnak indulni. Megörültek egymásnak.

Teával, vacsorával kínálták, miután megtudták, hogy mi történt, meleg ágyba dugták...

Azonnal elaludt. Azt álmodta, hogy az autóbusz vezetője egész éjjel őt keresi, széles vigyorral a ráncos arcán, a hiányos, sárga fogsorát közel hozza az arcához, érzi a leheletét...

Menekülni készen forgolódott az ágyban, mint a vad, amelyre puskát fogtak...

Az ősz hajú, koros ember, az autóbusz vezetője, valóban kereste.

Már a harmadik pálinka után izgatottabb lett, mint előtte volt.

– Hol lehet az a taknyos ebben a zord időben?

– A rokonoknál! Hol lenne? Te itt rágod magad rajta, ő már bizonyára odatalált. Nem kicsi ő, még ha úgy is néz ki... – vigasztalták.

A sofőr eltolta a székét, leakasztotta a kabátját, és visszaszólt a többieknek:

– És ha az én gyermekemről lenne szó, akkor is nyugodtnak kellene maradnom? Na és, ha nem találta meg őket? Akkor megfagy valamilyen kapualjban... A rohadt életbe is! Pont nekem kellett ma dolgoznom...

Megint becsapta maga mögött az ajtót.

Mintha borotvapengéket dobtak volna a képébe, éles, hideg szél fogadta. Kissé alábbhagyott a hóesés. Megindult utcáról utcára a környéken. Összeszorult gyomorral közeledett minden kidudorodó halomhoz a fehérségben. Hol szétdobált néhány téglát, hol összerakott fát talált. Benézett minden kapualjba. Átfésülte a környéket. Időnként rágyújtott, mintha a cigaretta parazsa több fényt adna, a füst pedig melegítené a belsőjét. Olykor köpött egyet és káromkodott. Szidta a lányt, a vasárnapot, a hófúvást, a balszerencséjét...

Gyalogolt megállás nélkül, emelte és süllyesztette lábait a hóban.

Órákon át.

Nagy nehezen visszatalált a vendéglőbe. Már ahogy belépni látták, mindenkinek világos volt a vastag füstön át, hogy az ember rosszul van.

Vörös-kék arca eltorzult a hidegtől. Düledezett a kimerültségtől, a félelemtől.

– Gyere, ülj ide!

– Igyál meg valamit!

– Eszel?

– Semmi se kell, nincs meg az a taknyos. Nincs sehol... Sehol!

Kicsi reggel kilenckor ébredt. Már nagyon várta nagynénije, hogy hallja, jól töltötte-e az éjszakát. Az unokatestvére elutazott, nem akarták ébreszteni.

– Nézd, süt a nap!

Kimentek a vendéglőhöz, de az autóbusz már elment. Bevárták a következőt. A találkozás örömeivel búcsúztak.

Az útításkáját az autóbusz-állomás főnökénél találta.

Nem is ment a lakására, sietett ki a kórházba, hogy legalább egy órányit jelen legyen a többi gyakorlóval.

– Mi újság? – kérdezte.

Néhányan egy ágy körül ácsorogtak. Csatlakozott hozzájuk.

– Ez itt új beteg. Az éjjel hozták be traktoron. Másként nem lehetett. Vért hányt kínjában. Úgy látszik, valakije megfagyott... Ezt ismételte, amióta behozták: eltűnt és megfagyott az a taknyos...

A fehér, keményített pártájukban, az egyenruha elkerülhetetlen részével, pelikánokra emlékeztettek.

A beteg fölé hajolt. Felismerte az autóbusz vezetőjét. Az ősz embert, aki miatt egész éjjel rémálmai voltak. Aki őmiatta, a fiatal, szófogatlan, önféjű, önző lány miatt rosszul lett az éjjel.

Elfordult a többiektől. Könnyeit rejtette előlük. Most a koros ember szenvedett miatta. Más esetben talán ő járt volna pórul, ismeretlen férfiak között a vendéglőben. Éjjel és hófúvásban...

Még túl fiatal volt ahhoz, hogy felmérje az esélyét egy adott helyzetben. Azzal védekezett, amije volt. Amit tudott.

A tudatlanság mindenki legnagyobb ellensége. Beléidomították a kételkedést: mi van, ha... Mi nincs, ha... Mi lenne, ha... Olykor magadnak sem hihetsz...

Megkérhette volna az embert, hogy kísérje el. Hiszen közel lakott a néni, a rokon. Így senkinek sem esett volna bántódása.

Az emberek nem nyílnak meg egymás iránt felnőtt korban sem. Soha nem biztosak abban, hogy mit gondol a beszélgetőtárs. Vagy a munkatárs. A szomszéd... Egyenes, őszinte viszonylással, sok félreértés kiküszöbölhető. Sőt, elkerülhető.

Az elkeseredettség legtökéletesebb gyógyszere az őszinteség. Azért beteg a világ, mert mindentől fél. Mert mindenben kételkedik. Ahelyett, hogy szeretne és szeretve lenne.

Varga Imre: Tölgyfa-testvér

Tölgyfa-testvér címen jelent meg a szlovák népköltés antológiája Varga Imre fordításában az ART-Danubius kiadásában.

Az egyszerű borítón kedves rajzok invitálnak, hogy belenyissunk abba a világba, amelyet a kötet versei szavakban mutatnak fel. Varga Imre jól ismeri ezt a világot, hiszen maga is felvidéki származású.

Hogy miért tartotta fontosnak a szlovák népköltési alkotások fordítását, kiadását, elmondja a könyv utószavában: „Érthető, hogy ezidáig nem jelent meg magyarul olyan gyűjtemény, amely a szlovák népköltést a maga sokféleségében képviselte volna. Fordítóként adósságunkat törlesztve arra törekedtem, hogy a formák gazdagságán túl a tartalmi sokszínűséget is képviselje ez az antológia. Tehát a szépség, a szentség mellett a nyereséget, hamvasságot, pajzanságot, mutassa a gyengédséget, de az erőt, vagy erőszakot is.”

A tartalmi sokszínűséget mutatja a tíz fejezet-cím. Például: Balladák, románcok; Betyárdalok; Szerelem, szerelem; Csúfolódók, pajzán dalok; Ráolvasások, népi imák stb.

Forrásmunkáit a „Felhasznált irodalom” című fejezetből ismerhetjük meg. Huszonkét gyűjteményt sorol fel, többek között Bartók Béla négy kötetét. Ismét az utószóból: „Bartók szerint a magyar népzene sokat köszönhet a szlovákságnak. A török hódoltság kora sok közös történelmi emléket, fájdalmat, veszteségérzést hívott elő mindkét népben. A szomszédság, az egymás mellett élés vagy keveredés hatása megjelenik a népköltészetben is.”

A fordító törekedett a versformának az eredetihez hű megőrzésére is, így a népdalok eredeti dallamukon magyarul is énekelhetők.

A könyv bemutatója múlt év novemberében volt az Idegennyelvű Könyvtárban. Kiss Gy. Csaba méltatta a fordító hézagpótló, nagyszerű munkáját. A bemutató vendége Szvorák Katalin, maga is felvidéki származású énekes, sok dal dallamát ismeri, így ezekből adott elő néhányat. Nagy örömmel vett részt az esten, most az antológia anyagából lemezek kiadásán dolgozik.

Tölgyfa-testvér a kötet címe. Hogy miért ezt a címet választotta, Varga Imre így válaszolt:

„A tölgyfa erőt, keménységet sugároz, utal arra, hogy a természet is testvérünk, életadónk, hogy magunk is a természet része vagyunk. Ugyanakkor a cím a két nép együttélésére is emlékeztet.”

Az ilyen és hasonló vállalkozások bizonyára szolgálhatják, hogy a két nép egymás mellett élése is testvéribbé, testvérivé fejlődhessen.

A presporki vámos

A presporki vámos
szépséges leánya
üldögél naphosszat
háza ablakában,
a hímzése szépség,
dala gyönyörűség.

Felfigyel a török,
meghallva szép dalát,
piarcra csalja ki
a hírhedett basát,
hallgatni naponta
a lány dúdolását.

Tán harangok kongnak
vagy a méhek dongnak?
Csak a vámos lánya,
dúdolgat magába.
Csak a vámos lánya,
énekel magába.

Ez a török basa
ír egy cédulára,
ír egy cédulára, s
elküldi a vámra.

„Te presporki vámos,
gyönyörű a lányod,
szépszerén nem adod,
megszállom a várost.”

Guzsalyocskám, guzsalyom

Hétfőn kora hajnalba
ránézek guzsalyamra.
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Amikor már itt a kedd:
jaj, anyám, oda a kedv.
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Hát mikor jön a szerda,
jaj, anyám, elengedj ma.
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Itt van már a csütörtök,
fáj a fejem s üvöltök.
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Hej, már itt van a péntek,
jaj, most hová tekintsek?
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Máris itt van a szombat,
pont most lássak dolognak?
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Mikor itt a vasárnap,
engemet táncba várnak.
Fordulj, rokkám, perdülj orsóm,
guzsalyocskám, guzsalyom!

Besztercei kapun

Besztercei kapun,
sej, dolmányok lengnek.
Válassz onnan, legény,
kapj le onnan egyet!

Választottam immár
szép sarkantyús csizmát,
pengetem végtelen,
végig a főutcán.

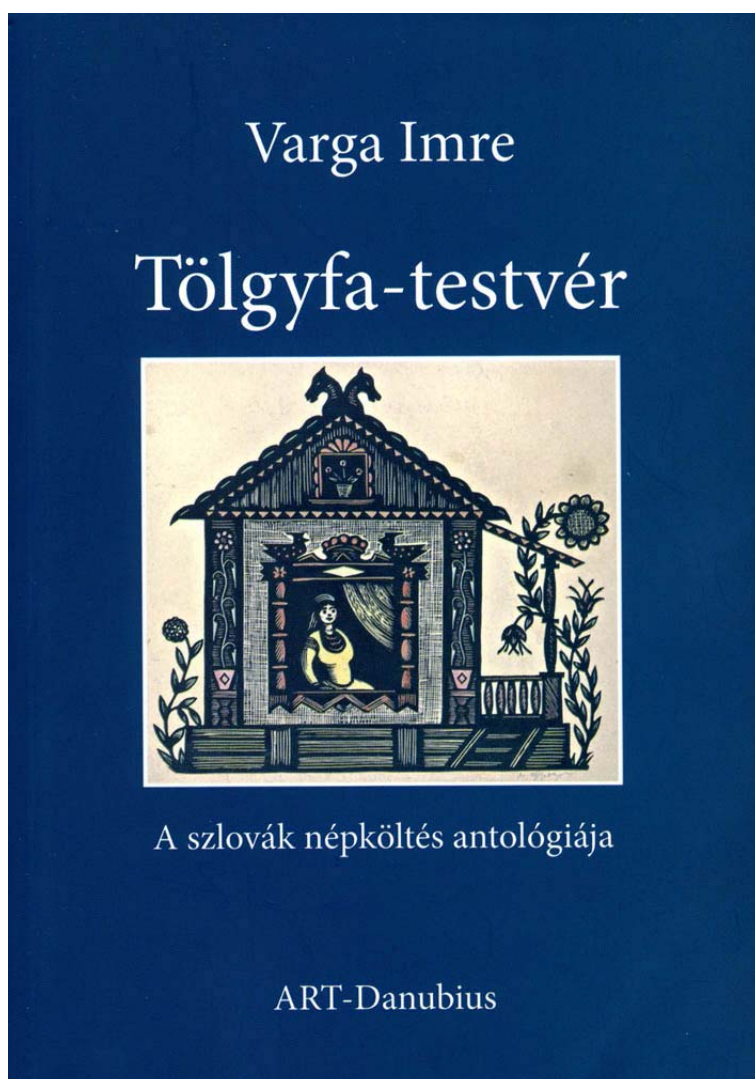
Mikor válogattam,
könnyeim is hulltak,
verje meg az isten,
akik beárultak.

Legények vonulnak
Budáról a harcba,
eszébe jut mindnek
drága édesanyja.

Egy anya sem tudja,
mért neveli fiát,
az enyém sem tudta,
merre vet a világ.

Anyám azt remélte,
majd gondját viselem,
s idegen vidékre
harcolni kell mennem.

Sajnálhatja anyám,
sajnálhatja nagyon,
hogy szíve jóságát
nincs mód viszonzanom.

Báró vasárnapi halála

Fél hét volt, bekapcsolták a tévét, bár kintről még áradt be a meleg, és a nap még házikónk barázdált ajtajának támaszkodott, mi azonban már elhelyezkedtünk a beszélő doboz körül, ahogy a nagyapa nevezte. Én Vojtóval a székeken, a nagy meg nagyapa a kanapén, ahol hátukat megtámaszthatják párnával, s vártuk, hogy elhangozzék az ismert szignál, én meg folyvást az órát figyeltem, mikor jelenik meg Alena. Máskor ebben az időben már rég az ajtóban szokott állni, megkéri nagyit, hogy kimehessek vele egy kicsit. Alenának ugyanis jól felvágta a nyelvét, rá tud szedni mindenkit, még a tehénből is kicsalja borjút, nevet nagy, és esténként mindig kienged Alenával.

Mi meg elkerüljük a főteret és a füzes körüli úton a halastó felé megyünk, és itt már körbefognak bennünket a srácok, ostromolnak, szórakozni, beszélgetni akarnak, de nem tudják miről. Így hát elsősorban nevetgélünk, és ehhez a ricsajhoz csatlakozik még a tücsök ciripelése, a békák brekegése és fönt a fák koronájában az egymáshoz dörzsölődő ágak sustorgása.

Jó estét, hangzik fel a tévében, ugyanakkor elhangzik még egy jó estét az ablak felől, s ez Alena, lihegve, riadtan, mint egy mókus. Tudják már mi történt?, mutogatott onnan kintről, be sem jött, csak a fejét dugta be a petúniás meg a ciklámenes virágserepek között. Már tudják?, suttogta olyan hangon, amitől hajladoztak a virágok, és felébresztette nagyit, aki éppen szunyókálni kezdett, a nagyit, ölébe hajtva fejét.

Mi az, nézett körül a nagy és ásított, csak nem tört ki megint a világháború?, Alenka, és most mondd értelmesen, így kerepelnek a japánok, és azokat nem is érti senki a világban.

Elütötték Bárót, nyögte ki magából Alena, hiszen ismerték, ugye? Valaki nekiment autóval ma fél ötkor, nem tudni ki, már vizsgálják a zsaruk, s az a sofőr elhajtott, és már nyomoznak utána...

Miféle bárót, éledt fel nagyapa is, hiszen nálunk nincsenek semmiféle bárók, csapott a combjára, majd a tévéhez hajolt és lehalkította.

Jézusom, hát már hogyne lennének, meresztette ki Alena a szemét, amikor még ma öt óráig élt itt maguk mellett egy, hát maga nem ismeri Jelineké Báróját, azt a kutyát, amelyik tavaly elkapta azt a tolvajt a tyúkólban, és az egyik keze öt ujjából négyet leharapott?

Ó, hát azt ismerem, bólintott nagyapa és meglökte nagyit, akinek már újra csüggeni kezdett a feje. Elütötték a kutyát, huhogta nagy fülebe, ő meg nyugodtan felelte, tudom, nekem éppen az eszemben járt...

Gyere velem, megnézzük, jó?, kacsintott rám Alena, én már voltam ott kétszer, de a kedvedért

elmegyek harmadszor is, Bárót azonban már eltakarították valahová, de ott van még a piros vértócsa meg a széttört lámpaüveg néhány darabja, és azt mondják, hogy az autó tulajdonosa biztosan félt, hogy büntetést kap, ezért elhajtott. De már keresik, és a büntetés dupláját fogja fizetni, mert nem szabad cserbenhagyni, ami durvaságnak számít.

Hát az is, bólintott rá nagy, durvaság, ma egy kutya, holnap meg ember lesz az áldozat. Az embereket már nem állítja meg semmi, vásárt csinálnak az életből, holott ilyesmi sosem volt, Evžen, no mondd, ugye nem volt, amikor férjhez mentem, akkor voltam először a kerületi városban.

Alenával szaladtunk le a dombról, szemben volt velünk a nap, egészen közel, a jávorfaerdő fáinak tetején csücsült, és szaladtunk feléje, de az utunk elkanyarodott, és az aszfaltozott útra tértünk, amely a dombról ereszkedett, és kettészelte a falut egy nagyobb és kisebb részre. Ellépdeltünk egy sérült útmenti kőhöz, és Alena mutatta: Itt!

De hát ott már nyoma sem volt Bárónak, csak nyirkos árny a letarolt fűvön, Alena meg esküdni kezdett, hogy nem, nem lódított, lapos volt és kőkemény, említette. Próbáltuk csiklandozni fűszállal a száját, mivel nyitva volt a szeme, bök-döstük bottal, de nem vakkantotta el magát, de-hogy, végül még a lábára is ütöttem, de teljesen merev volt. S ez érdekes, hogy a kutya ebben az állapotában egyáltalán nem hasonlít hozzá, morfondírozott. Az ember elképzeli, hogy állandóan nyüzsög, ugrál és ugat, ez azonban olyan mint a leölt disznó, ami aztán széttárt lábakkal lóg, a hentes meg kiveszi a hasából a meleg gyomrát, a májat meg belét hurkának, s őkelme már bizony nem tud röffenteni sem.

Leguggoltam annál a kőnél és azt mondtam: S mi volt aztán, Alena, mit csináltak aztán?

Ekkor megérkezett Burda úr, a zsarú, kérdezte tőlünk, hogy történt, ki látta, vannak-e az esetnek tanúi, de nem voltak. Átvizsgálta a színhelyet, ahol történt, méricskélte, lejegyzett mindent, majd ment a kocsmába sörözni, igen, s el ne felejtsem, hogy amikor elbúcsúzott, odaszólt a gyerekeknek: Szevasztok, gyerekek, csupán nekem mondta: Viszontlátásra, kisasszony!

Micsoda?, hördültem fel és mellé álltam, hogy lássa, egy fejjel magasabb vagyok, miért mondta volna neked, hogy kisasszony, kérlek, hiszen te is csak tizenhárom és fél éves vagy, mint én, nem hordsz magassarkú cipőt, és itt sincs még semmid... Minek mondta volna neked, hogy kisasszony, amikor velem naponta találkozok, ha itt vagyok a szünidő alatt, és nekem még sosem mondta, hogy kisasszony...!

Alighanem a hajam miatt, vonta meg a vállát és kezével végigsimított a frizuráján, meg aztán esténként néha láthatott a sráccokkal a halastónál. No, de nem mehetnénk már? Ahhoz a halas-

tóhoz? Tegnap mondta Petr, hogy hoz virzsíniát, azt fogjuk szívni, ki bírja tovább.

Nekem alighanem haza kellene mennem, mondtam bosszankodva, Vojtísek egyedül van otthon nagyapával meg a nagyival...

Ne hülyéskedj, minek sietnél, vágott a szavamba Alena, miért vonnád ki magad, te lüke, amikor a szüleid nincsenek otthon? Ezt alaposan ki kellene használni, nem?

Nincsenek, de lesznek, apu az anyut a vonat-hoz vitte, aztán jön vissza, mert anyunak munkába kell mennie, tudod, apa ezen a héten egyedül lesz velünk, aztán a jövő héten cserélkeznek.

Ha akarod, hazamegyek veled, ajánlotta Alena, majd együtt elkéredzkedünk, hogy még engedjenek el.

Teniszcipőink talpa cuppogott az aszfaltozott úton, egymás kezét fogtuk, és a nyári szünetekről fecsegtünk, Báróról, a srácokról, a modern fizurákról. Az égbolton lassan a napot felváltotta a hold, emlegettük a táncokat meg a ruhákat, amiket majd varrunk magunknak. Nagyszerű beszélgetés volt, s amikor már majdnem elértünk hozzánk, arra jött egy motoros srác, lefékezett, ránk dudált és ránk kiáltott, ha akarjuk, felvesz bennünket.

Csak ha mind a kettőnket egyszerre!, hahotázott Alenka, amire a srác kezdett körbejárni bennünket, egyre kisebb köröket téve, úgy csinálta, mint Alfieri a Halálkatlanban, csak hogy mi egyszerűen hazaértünk, amire a srác mérges lett és elhajtott.

A mi házikónk világított, és hangos beszéd hallatszott ki, apa valamiért pörölt nagyapával, ők ilyenkor általában hangosan kiabálnak, úgyhogy megálltam kinn az ajtóban, aztán megfordultam és intettem Alenának, hogy várjon, viszszejövök.

Miről van szó, súgtam nagyinak, aki nem zavartatva tovább nézte a tévét, a füléhez közel hajolva súgtam neki, úgyhogy az arcomat csiklandozta nagyfi ősz haja.

A halakról, mint mindig, legyintett nagyfi, ezeket egyszer meghülyítik a pontyok, legalább még te nem vagy megszállott, mert akkor már nem bírnám itt ki köztetek.

Az apu észrevett és elmosolyodott. Hol voltál, hercegnő, hol kószáltál?

A halastónál, ma olyan meleg este van, sóhajtottam.

Hát ez van. Voltál megnézni a pontyainkat?

Meg aztán voltunk Alenával a javorníki országúton, s képzelj, apa, ma délután valaki elgázolta Bárót, tudod, a Jelinekék kutyáját, átment rajta autóval, otthagya feküdni az aszfalton és elhajtott, néztem rá, és apa kitért tekintetem elől és leült, meg sem állt, hogy megnézzem, mi lett vele, képzelj, mondtam neki sietve, és a sírás kerülgetett. Az apu megvonta a vállát, lehajolt és kivette a rádió alól az újságot. Nézzük csak, mi történt ma a világban?, szólt.

Olaszországban az egyik bányában betört a talajvíz és kiöntötte őket, mint a patkányokat, mutatott nagyapa a képernyőre, de ezekben az újságokban erről nem írnak, ez tegnapi, hiszen ma vasárnap van...

Hát persze, csapott a homlokára apa, de tudjátok mit, legyetek csöndben, nézzük a tévét, kivételesen jó műsor lesz, ahogy látom, tehát csönd, ülj már le valahová, hallod, hová mégis már megint?

Csak elkísérem Alenát, kiáltottam vissza, s nyomtam le a kilincset, mindjárt jövök!

Alena persze már elment, nem is nagyon bántam, felnéztem a holdra, telihold volt, jól láthatók voltak rajta valamiféle foltok... A pajta felé indultam, előtte állt az autónk, megkerültem, a lábamat megcsípte a csalán, megtapogattam a jobb első sárhányót, amit az árnyék takart és kikapartottam rajta a sérült fényszórót és a pléh sekély horpadásait...

Lassan ballagtam az úton a halastó felé, így ereszkedtem az úttal a töltéshez, és közvetlen a füzes előtt nyeltem le utolsó könnyeim. Lassan törettem át a bogarak ellenszenves hangjai között, és elhessegettem a hajladozó ágak tölcséres hangját, amik rendszerint este lengedeznek.

Úgy tűnt, hogy ma nagyon alacsony az égbolt.

(Vércse Miklós fordítása)

Simon Anikó: Kezdet

Ambrus Margit

(Sepsiszentgyörgy, 1918. november 25. –
†Esztergom, 2015. augusztus 26.)

Életem a II. világháború után

(Visszaemlékezés – 1957–1992. 10. rész)
Életem Battonyán és Tatabányán

Előzmény (Az előző számban közölt 9. rész összefoglalója) Budapesten és Csepelen nem juthattak lakáshoz, munkához. Holmijuk nagy részét hátrahagyva gyalog indultak Battonyára. Nem kevés viszontagságot követően megérkeztek férje szülőházába. Itt orosz katonák voltak beszállásolva. Bérlok is voltak, ebből jutott némi bevételhez Pista özvegy édesanyja. Mindössze egy szoba jutott számukra. Megpróbálták elhozni Budapestről az ott hagyott holmikat. Ezek azonban eltűntek. Az oroszokra fogták, ez volt abban az időben a legegyszerűbb magyarázat arra, hogy az őrzők lassacskán eladták azokat. Mindenük elveszett. Ambrus Margit némi szerencsével, némi leleménnyel és kalandos módon elérte, hogy az egyik lakó elhagyja bérleményét. Édesanyja 1947-ben meghalt. Férje belép az újjászerveződő honvédségbe, ahol 1946 végéig szolgál őrmesterként. Ekkor leszerelt, mestervizsgát tett és kiváltotta az iparengedélyt, amit 1955-ben visszaadott, és belépett az Asztalos KTSZ-be. Megismertet a korabeli kisiparosok és családjának nehéz sorsával. Megtanult és elvégzett mindent, amit egy asszonynak a falusi ház körül el kell végeznie. Egyik évben aratni is elmegy azért, hogy legyen búza, liszt, és ezt a péknél jobb minőségű kenyérré tudja cserélni. Ebbe a vállalkozásba belebetegszik. Leírja a jöttmentek sorsát, nehezen, de megoldja nincstelenségükből fakadó problémáikat, nehézségeiket. A forradalom előtt Amerikában élő nagybátyja küldött 250 dollárt. Ezt és tartalékait felhasználva a család Marosvásárhelyre utazott, és sok év után találkozott rokonaival. A forradalom kitörését követően az egész család részt vett a tüntetéseken, hallgatta a Szabad Európa Rádió adásait, Vámos Imre kommentárjait. Tudták róla, hogy Janus néven önálló műsorral rendelkezik. Amikor élelemért jöttek a szabadságharcosok, vittek számukra szalonnát, kolbászt és más tartós élelmiszereket.

Battonyai éveim (1957–1964)

A forradalom leverését követően könnyebbé vált a szomszédos országok lakói közötti utazás. Többször is meglátogatott bennünket Marosvásárhelyen élő Juci nővérem. Cseperedő fiam nyarainak egy részét szívesen látott vendégként budapesti rokonoknál töltötte.

Juci látogatását követően tapasztalták, hogy nővérem művelt polgár asszony, kedvezőbb lett a

Bárdos Istvánné (Ambrus Margit), Bárdos István és Anyuka (anyósom), Battonya, 1950-es évek vége, 1960-as évek eleje

megítélésem a rokonság körében. Tovább javult a helyzetem azt követően, hogy Kati sógornóm egyik erdélyi kirándulása során megfordult Marosvásárhelyen is, ahol meglátogatta a testvéreimet. Ekkor szembesült azzal, hogy milyen körülmények közül jöttem férjhez Pistához. Tulajdonképpen ezt követően fogadtak be a családjukba.

Anyuka (anyósom) meg testvére, Keresztmama, még első battonyai látogatásom idejéről ismert, ők szerettek és megbecsültek. A falu lakóitól elszenvedett sérelmeket, a sok lenyelt keserűséget azonban nem tudtam elfelejteni.

Kenyérkereseti lehetőségeink a forradalom leverését követően

Újjászerveződtek, megerősödtek a KTSZ-ek. Egyesült az Asztalos és az Építőipari KTSZ. Előnké választották a férjemet, mert szűken vett szakmáján kívül sok mindenhez értett. Szakiskolái voltak, értett a könyveléshez meg mindenhez, ami kellett a vezetéshez. Ilyen ismeretekkel a többiek nem rendelkeztek.

Háziasszonyként és KTSZ-elnök feleségként eltelt éveim

Azon az éjjelen, amikor elnökké választását ünnepezték, magamban sírtam otthon. Tudtam ugyanis, hogy ezzel vége lesz a meghitt együttlétnünknek. Nem tévedtem! A megszaporodott feladatok és az Építőipari és Asztalos KTSZ elnökségével járó közéleti kötelezettségek kezdtek felőrölni Pista idegeit. Amit felülről elrendeltek, ha egyetértett vele, ha nem, végre kellett hajtania. A tagok őt szidták mindenért, ami nem tetszett

nekik. Két tűz közé került. Ebben az időben minden energiáját és idejét a vezetői feladatok ellátására fordította. Munka után sem jött mindjárt haza, mert kollégáival sakkozott az irodában. Azt mondta, így vezet le a feszültségeket. A kisfiam volt az egyetlen, akivel beszélgethettem. Ő mindig melletttem állt, jó gyermek és jó barát volt.

Így aztán még jobban rám maradt az otthoni munka. Szórakozásunk a vasárnapi mozi-előadás volt. Ide mindig együtt mentünk. Amikor még kicsike volt a fiam, az ölünkbe vittük, mivel nem volt kire hagynunk. Néha nagymama is jött velünk. Olykor előadást tartott a Kultúrházban a békéscsabai színház. Azokat az előadásokat is együtt néztük meg.

Nagy esemény volt számomra a KTSZ-ek zárszámadási vacsorája. Ezekon mindig jól éreztük magunkat. Volt, mikor egymás után tartották az asztalos, a cipész és az építők zárszámadását. Ezekon mindig ott voltunk reggelig. Meghívtak bennünket Szegedre, Mezőkovácsházára is. Pista nem bánta, sőt örült neki, ha engem szórakoztattak. Neki mindig voltak kötelező táncai is. Ha nem volt táncpartnerem, én is mosolyogtam, beszélgettem a körülöttem ülőkkel. Az igazság az, hogy jobban szerettem volna csak vele táncolni, de alkalmazkodtam a helyzethez, és azzal mentem táncolni, aki felkért.

A férfi dolga mindig könnyebb! Felkéri azt, aki neki tetszik. A nőnek meg kell várnia, amíg felkéri.

Mind ezek ellenére egyre távolabb került tőlem ez a világ. Felerősödött bennem az érzés, el kell költöznünk innen.

Felkészülés Battonya elhagyására

Ennek alapvető feltétele a ház egészére kiterjedő tulajdonjog megszerzése volt. Az első lépést már korábban megtettük. Katinak, sógornőmnek a házrészét Pista az általa készített bútortalált meg, és íratta telekkönyvileg is a nevünkre.

Ilussal, Pista másik nővérével már nehezebb volt a helyzet, mivel házrészéről csak készpénzért volt hajlandó lemondani. Az őt megillető összeget a ház eladásából származó bevételből kívántuk kifizetni.

Áruba bocsájtottuk a battonyai házat. Pista állást keresett és kapott Pesten. Új munkahelye pénzért megváltható öröklakást is biztosított számára. Úgy volt, hogy akkori szomszédunk megveszi házunkat. Végül meggondolta a dolgot, és visszalé-

Bárdos István, Bárdos Istvánné (Ambrus Margit), fiuk és a „Jóska coca”, Battonya, 1950-es évek

pett. Szaladgáltam a községben azokhoz, akiktől hallottam, hogy házat akarnak venni. Akkor a kisebb házak voltak a kapósak. A mienk elég nagy volt, megosztani meg nem lehetett.

Szorult helyzetben voltunk. Jött a levél, hogy a pesti lakásra három hónapon belül fizessünk be harmincezer forint előleget. Ekkor jelentek meg első ősz hajszálaim. Szomszédunk azt javasolta, hogy készpénzért vegyük meg Ilonka részét. Ez lett volna az egyszerűbb, de nekünk nem volt pénzünk. Így ez a lehetőség elveszett.

Akkor azt terveztük, hogy Szegedre költözünk. Ez nem sikerült, mivel nem laktunk ott, és ezért nem voltunk jogosultak arra, hogy számunkra bérlakást utaljanak ki.

Anyuka közben Battonyáról Litéren élő lányához, majd testvére egyedül élő mostohányához, Orosházára költözött. Amikor ott megbetegedett, visszajött Battonyára, és ott halt meg karjaim között.

Maradt a végső megoldás. Teljesen felújítjuk a házat, és így értékesítjük. Nem volt egyszerű feladat, de hozzáálltunk, és három év alatt felújítottuk azt.

Gyermekek általános iskolás és gimnazista éve

Amikor a fiam általános iskolás volt, régész szeretett volna lenni, később néptáncos ambíciói voltak. Hívták Békéscsabára, hogy az ottani táncgyűttesben táncoljon, és ott fejezze be gimnáziumi tanulmányait. Erről lebeszéltem.

Mi reál, ipari pályát képzeltünk el számára. Amikor elvégezte az általános iskolát, úgy gondoltuk, legyen gépipari technikus. Jelentkezzen a pesti Kandó Kálmán Gépipari Technikumba. Sikerrel felvételizett ugyan, de nem kapott kollégiumi elhelyezést.

Ezt követően a battonyai Mikes Kelemen Gimnázium igazgatója azt javasolta, hogy szívesen felveszik, és érettségizzen náluk a gimnáziumban a fiam. Javaslatát elfogadtuk.

Arról írtam már, hogy nagyon szeretett olvasni. Járt a községi könyvtárba, összebarátkozott a könyvtárossal, megszerette ezt a munkát, és ehhez a pályához kívánta megszerezni a szükséges végzettséget.

Első lépéseként, harmadikos gimnazista korában, igazgatói engedéllyel elvégezte a Békés Megyei Könyvtár által szervezett alapfokú könyvtárosi tanfolyamot. A záróvizsga letételéhez igazgatói engedélyre volt szüksége, mivel az

tanítási időre esett. Bonyolította a helyzetet, hogy a vizsga napján a gimnázium tanulóinak mezőgazdasági besegítő munkaként komlót kellett szedniük a Mezőhegyesi Állami Gazdaságban. A munkát szervező igazgatóhelyettes nem járult hozzá ahhoz, hogy mezőgazdasági munka helyett vizsgázni menjen.

Gyermekemet azzal fenyegette meg, hogy távollmaradása esetén igazgatói megrovást kap. A férjem ezen nagyon felháborodott, és azt mondta fiunknak, hogy az ő felelősségére menjen el, és tegye le vizsgáját. Úgy gondoltuk, hogy bármi adódik, lesz egy könyvtárosi kiképzésről szóló papír a kezében. Pista végül megállapodott az igazgatóhelyetessel, hogy nem írásbeli, hanem szóbeli megrovást kap a fiam, és ez nem szerepel majd a személyi anyagában. Később, felvételi vizsgája alkalmával azonban kiderült, hogy nem állta a szavát, mert rákérdeztek, miért kapott igazgatói megrovást. Ő elmondta az igazságot. Végül előfelvétellel vették fel a Debreceni Felsőfokú Tanítóképző Intézet népművelés-könyvtáros szakára. Ez a pálya vonzotta, ezt választotta. Jól vagy rosszul döntött, az élet majd megmutatja. A fontos most az volt, hogy felvették, elérte a célját, és elindulhatott a maga választotta úton.

Tatabányára költözünk

Házunk felújítását követően ismét áruba bocsájtottuk azt. Mivel Szeged nem sikerült, az volt a kérdés, hová költözzünk. Beszélgetéseink során Komló és Tatabánya került szóba. Fiam, aki 1964 májusában érettségizett, azt mondta, költözzünk Tatabányára. Bányaváros, több a lehetőség és Pesthez is közel van. Korábban nem sokat hallottunk Tatabányáról. Elővettük a térképet, és úgy döntöttünk, amikor eljön az ideje, ott fogunk lakást, házat keresni.

A battonyai házat immár felújított állapotában tanári szolgálati lakásnak vette meg a gimnázium. 1965 nyarának elején azzal kötöttük meg az adásvételi szerződést, hogy még júniusban kiköltözzünk a házból.

A férjem lakáskeresés céljából Tatabányára utazott. Azzal indult el, hogy nem szeretnék kereset házba költözni. Fáradt voltam a Battonyán rám zúdult sok munkától.

Lakáskeresés közben talált Tatabánya-Újvárosban egy harmadik emeleti egyszobás, komfortos öröklakást. Megbeszélte a tulajdonossal, hogy júniusi beköltözéssel megvesszük azt.

Ekkor minden holminkat áruba bocsájtottunk. Amit tudtam, eladtam. Az utolsó pillanatban jött az üzenet a lakás tulajdonosától, hogy megbetegedett, és nem tudja átadni a lakást. Az eszünkbe sem jutott, hogy esetleg kevesli az árat, amiben megegyeztünk. Lehetséges, hogy ha ráígértünk volna, változtat álláspontján. Ehelyett tudomásul vettük döntését.

Ismét útra keltünk, immár Pista meg én. Két napig jártuk Tatabányát. Akkor még nem volt

szálloda a városban, ezért egy háznál kerestünk és kaptunk éjszakai szállást. Tatán lett volna egy öröklakás, amit akkor építettek, és tavasszal tudtunk volna beköltözni. Raktárt kerestünk, ahová a megmaradt holminkat addig berakhattuk volna. Nem jártunk sikerrel.

Az idő fogyott! Elindultunk családi házat keresni. Rosszabbnál rosszabbakat találtunk. Végül a második este mutattak egy házrészt, ami főútvonalon volt, de közös bejárattal. Az árban elsőre nem tudtunk megegyezni. Az eladó, akivel aztán egy udvaron kellett együtt élnünk, sem nyerte meg igazán a bizalmamat. Hazaindultunk Battonyára, de igazából kényszerhelyzetben voltunk. Meg kellett vennünk a kinézett házrészt.

Hazaérve fiam, barátaival töltve az estét, nagy társasággal várt bennünket. Reggel aztán megbeszéltük a történeteket. Úgy döntöttünk, hogy nem tévovázunk, megvesszük a házrészt. Feladtuk a pozitív döntésünkről szóló táviratot. A címzésben, miután a teljes nevet nem tudtuk, csak a tulajdonos keresztnévét, csak a házszámot tüntettük fel. A címzett ennek ellenére megkapta értesítésünket. Ezt követően leelőlegeztük a házrészt.

Vagont béreltünk éppen úgy, mint amikor Fűrésztelepről Szárhegyre költöztünk. A különbség csak annyi volt, hogy mi nem a vagonban, hanem hálókocsiban utaztunk.

Reggel érkeztünk meg Tatabányára. Sietve kitakarítottuk a lakást. Mire a holmink megérkezett a vasútállomásra, túl voltunk az alapvető munkákon.

Akkor én 47 éves voltam, és sajnáltam, hogy Battonyán elpocsékoltam 20 évet az életemből.

Pénzünk sajnos nem sok maradt, mert a tatabányai ház vásárlási költsége, Ilonka házrészének megváltása és a költözködéssel járó kiadások felemésztették a battonyai ház értékesítéséből származó bevételünket.

Életkezdésünk Tatabányán

Költözésünk előtt Pista, kapcsolatait felkeresve, a KOMÉP¹ vállalatnál kapott állást. Az volt az

Ifj. Bárdos István és felesége, Hegedűs Erzsébet és Virág unokám, Esztergom, 1979-körül

Olariu Teréz (Teri), ifj. Olariu Vasile (Cunci), idősb. Olariu Vasile (Laci), Mária nővérem, én, Olariu Marianna (Cunci lánya), Chiorean Aurelia (Baby) (Nagyszalonta, 1991)

ígéret, hogy egyelőre az asztalos üzemben dolgozik majd. Onnan hamarosan nyugdíjba megy az üzemvezető, és ő lesz az utódja. A dolgok más-ként alakultak. Ezt a pozíciót nem ő, hanem egy helybeli, régebben ott dolgozó ember nyerte el. Így fizetése kevesebb lett a számítottnál.

Munkahelyet változtatott. Bérszámfejtő lett a DUVIÉP-nél.² Itt a korábbinál kétszáz forinttal több, havi kétezer-kétszáz forint lett a fizetése. Aztán gondnok lett a DUVIÉP munkásszállásán, de több pénzt ott sem kapott. Visszament a KOMÉP-hez, ahol a nagyobb fizetés érdekében ácsként dolgozott.

Fiam debreceni éve, házassága és munkába állása

Az első félévben még nem volt ösztöndíja. A másodikban tanulmányi eredménye után már kapott némi pénzt. Ezt követően már könnyebbséget jelentett számunkra a taníttatásával járó költség kizsádkodása. Másodévesként elnyerte a Komárom Megyei Tanács ösztöndíját, ami további könnyebbséget jelentett számunkra, mert már nem szorult a mi támogatásunkra. 1968-ban végzett, megnősült, és feleségével – aki ugyanolyan végzettséggel rendelkezett, mint a fiam – Kiszéren helyezkedett el. Ő kultúrház-igazgató, felesége könyvtáros lett. 1971-ben megszületett unokám, Virág.

1973-ban átköltöztek Esztergomba. Fiam a városi tanács közművelődési felügyelője, felesége a városi könyvtár munkatársa lett. Fiam 1989-ben átjött Tatabányára a megyei tanácshoz.

Nagymamai örömök és feladatok

A kis unokám sokat betegeskedett. Ilyenkor Esztergomba utaztam. Én voltam az ügyeletes ápoló. Amikor az első osztályt elvégezte, azon a nyáron napközibe kellett mennie, mert én nagybetegen három hónapig idegbénulással, mozdulatlanul feküdtem a kórházban. Unokám az ágyamra

borulva sírt, és azt ismételte, hogy „ne halj meg nagymama”. Ezzel erőt adott nekem. Éreztem, hogy még szükség van rám. Akkor 61 éves voltam. Hála Istennek, teljesen meggyógyultam.

Az uram azon a napon ment 60 évesen nyugdíjba, amikor én kijöttem a kórházból. Pár évvel később ő is agyőrcsöt kapott, részlegesen megbénult, de szerencsére ő is sikerrel felgyógyult.

A karácsonyt és a húsvétot együtt töltjük fiammal, menyemmel, unokámmal. Fiam néha beszalad, megnézi, mi van velünk. Aztán szalad tovább. Ha szükségünk van valamire, elintézi, ha neki kell segítség, elhívja apját Esztergomba, ahol megoldják az aktuális feladatot.

Különben a férjem is nagyon elfoglalt volt. Nyugdíj mellett dolgozott, hogy meg tudjunk élni valahogyan. Kettőnk közül ugyanis nekem nincs nyugdíjam.

Nekünk a szakszervezet jóvoltából minden évben sikerült két hetet egy-egy üdülőben eltölteni.

Életünk a romániai és a magyarországi rendszerváltozások után

A romániai rendszerváltást követően a fiammal és Virág unokámmal együtt meglátogattuk erdélyi rokonainkat. A körutat Nagyszalontán kezdtük, ahol meglátogattuk Mária nővéremet és családját. Onnan Kolozsvárra mentünk Réka nővéremhez. A következő állomás, egy ebéd erejéig, Marosújvár³ volt, ahol megismerkedtünk Tulival és családjával.⁴ Utunk legtávolabbi célpontja Marosvásárhely, itt Juci nővéremet, Péter bátyámat, feleségét, Olgit, Ambrus Évát és családjukat

Olariu Victoria (Tuli), férje, dr. Papiu Eugen (Genu), nevelt lányuk, Krisztina, Mária nővérem, Erzsébet (Réka) nővérem és én, Marosújvár, 1991

látogattuk meg. Innen tettünk egy kirándulást a család ősi fészkebe, Gyergyószárhegyre, és piknikeltünk Parajdon is.

Tudtam, hogy ez lesz az utolsó nagy utazásom Erdélybe. Szerettem volna, ha rokonaim lélekben közelebb kerülnek egymáshoz.

Amíg ott voltunk, ez meg is valósult. Aztán mindenki rohant tovább, rendezte az életét. Én a

Malárik Pálca Pálné (Ambrus Éva), Malárik Pál, előt-
tük lányuk, Melinda és fiuk, Palika (1991)

Ambrus Péter, Ambrus Zsuzsanna, Bárdos Virág, ifj.
Bárdos István, Ambrus Enikő, Ambrus Margit és ifj.
Ambrus Péterné (Manyi), Marosvásárhely, 1991

testvéreimmel, néha Péter bátyámmal, gyakran váltok levelet. Testvéreim közül a határ közeli Nagyszalontán élő nővéremet és családját sikerült többször is meglátogatnunk Pistával azt követően, hogy megnyílt a Méhkerék–Nagyszalonta határát-
kelő.

Azt tapasztaltam, hogy Romániában megtörtént ugyan a rendszerváltás, de az ott élő magyaroknak nem lett jobb a sorsuk.

A rendszerváltást Magyarországon is megéltük. A kommunizmus megbukott. Egyelőre azonban nem lett jobb a sorsunk nekünk sem. Sőt! Sok kedvezményt megvontak. Azóta szakszervezet által nem tudunk elmenni sehova egy kis kikapcsolódásra. Az árak magasra szöktek. Az emberek gyűlölködnek, azt nézik, ki milyen pártban van és benne volt-e a kommunista pártban. Holott aki állásban volt, az általában mind benne volt, ki jobban, ki kevésbé, de ezt nemigen szelektálják. Helytállónak tűnik a közmondás: „Anyám, én nem ilyen lovat akartam!” Talán ha ez a nagy átalakítás végéhez ér, javul a helyzet, de pillanatnyilag zűrzavar van, nyugtalanság, munkanélküliség és drágaság. Ez történt az elmúlt négy év alatt. A történeteket leírni könnyű, átélni bizony nehéz volt. Remélem, mire Virág unokám befejezi tanulmányait, jobbra fordul a helyzet.

Jólesett, hogy tatabányai éveink alatt a megváltozott viszonyok között többször megfordult nálunk Juci nővérem és fia, Czimbalmos Jóska, Ambrus Éva és férje, Malárik Pál. Most abbahagyom a történetem lejegyzését. Virág unokám naplót vezet. Talán majd pár év múlva megírom a történet folytatását.

Én most a 74. évemben vagyok, Pista a 73-ban. Virág unokám 20 éves.

Kelt Tatabányán, 1992. év február 20-án.

2007. április 12. Csü kőfalakra vitorlóz
éjjel először álltam a 2004. június 28.
elhagyott fenyvet napra meglátok
oncol fehéret, mindenki most
indult el és én meg vissza
mentem elbucusni utolsó
Felszólalás azt gondoltam
biztosan most nyugodtam meg
a lelke.
Feszültség minél jobban
leint valluk a felhőbe.
Kis Anna a déli unokája
megsímogatta a fejét és
azt mondta, így tudja hogy
szerepel, és ez meggyőző
és nagyon szép volt.

Ambrus Margit utolsó – kéziratos – bejegyzése
(Tatabánya, 2007)

Jegyzetek

¹ Komárom Megyei Építőipari Vállalat

² Dunántúli Vízépítő Vállalat

³ Marosújvár (Ocna Mureș) A Maros bal partján, Tor-
dától 27 km-re délre, Nagyenyedtől 22 km-re észak-
keletre fekszik. Délről, keletről és nyugatról a Nagy-
és a Kis-Bánca dombjai veszik körül, amelyeket délen
erdő, kisebb részt szőlő borít. Népessége: 1910-ben
4976 lakosából 2862 magyar és 1845 román anya-
nyelvű; 1858 görögkatolikus, 1553 református, 883
római katolikus, 291 zsidó, 236 ortodox, 107 unitári-
us és 48 evangélikus vallású volt. 2002-ben 10 270
lakosából 8670 volt román, 1262 magyar és 313 ci-
gány nemzetiségű; 7466 ortodox, 943 református,
831 görögkatolikus, 360 pünkösdistá és 233 római
katolikus vallású.

⁴ Olariu Victoria (Tuli) (Rév, 1933) férje dr. Papiu Eugen
(Genu) görögkatolikus, majd ortodox román pap.

Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta a szerző
jogutódja, dr. Bárdos István.

A cseresznyefa

Mintha örökösén élne, évszázadokon át, több emberéletet túlélve, úgy állt magányosan a cseresznyefa a Lendva-hegy déli lejtőjén. Valahol, sem a hegy csúcsán, de a völgyben sem, ég és föld között. Magányosan állt egy szőlőparcella határterületén, valahol a mezsgyén. Egyre jobban terebélyesedett és lassan terjeszkedett, tágitotta ki az életterét. Levelein keresztül árasztotta az oxigént. Ez hasznosnak tűnt, hiszen mások is belőle éltek. Nemcsak oxigénhez juttatta az embereket, de terméséből is jóllakhattak az arra járó emberek. A finom cseresznyéjét a gyerekek többször is megdézsmálták. Tavasszal ágai bimbót, majd virágot bontottak, nyárfelé kezdett gyümölcsöt hozni, ősszel koronájában bújtak el a seregélyek, és néha a vándormadarak átutazóban voltak, megpihentek a gallyain. Télen árván figyelte a hópelyhek szállingózását és a gyerekek szánkózását lefelé a völgybe. A telek mindig kegyetlenek voltak, mert senki sem járt arrafelé, és jeges páncéllá fagyott a törzse. A tavaszt szerette, mert akkor szerelembe is esett, hiszen virágbontáskor önmagát is meg tudta termékenyíteni a porzójával és a bibéjével, hiszen hermafrodita volt. Mindez elővigyázatosan és véletlenszerűen történt. A Lendva-hegyi cseresznyefa boldognak mondhatta magát. Valójában senkire sem volt szüksége.

De, évek elteltével, egyre nehezebben lélegzett, egyre több korom rakódott le a törzsébe és a gallyai belsejébe. Lassan veszítette az erejét, száradtak el a gallyai, nem hozott annyi termést, mint régen. A szüretelők, ha rátekintettek, már nem dicsérték a lombját és a koronáját, hanem fontolgatták, hogy még meddig bírja ki. Mitévők legyenek vele? Túrják meg a szőlősorok közt, amíg teljesen elszárad, vagy vágják ki, hogy ne szenvedjen még így évekig? A végső döntést senki sem akarta meghozni. De egy téli napon a favágók fogták magukat, és kivágták a cseresznyefát, összevágták tűzifának, reménykedve abban, hogy majd jó betüzelhetnek vele otthon, mert itt fent a domboldalon már haszontalan. A cseresznyefa tűzifaként lassan elégett a kályhák mélyén.

Aztán már senki sem gondolt rá. Füstje is elszállt a kék égbolt felé, valahova messze, felfelé a felhők felé, az örökkévalóságba, vagy a semmibe. Nem tudni, hogy Isten birodalmában van-e, vagy az univerzum szippantotta be. Ő mégis lát bennünket, s gondolkodik azon is, hogy mikor szülessen le újra. De csak gondolkodik, mert megszületni sem könnyű dolog. Az éteri lelkét nem háborgatja senki és senki sem használja ki. Ő mindent lát és mindent ural, olyan, mint az Isten, láthatatlan. És mégis? Mitévők legyenek? Majd megszólalt benne egy lefojtott hang.

– Nehéz lesz újra megszületni erre a világra, aki erre az útra vállalkozik, kemény árat fizet majd érte. Szerettem volna otthonosan berendezkedni, már magamhoz is szelídítettem a madarakat és a napfényt is, amikor egyszer csak megjelentek a favágók kegyetlen fejszéikkel. Aztán már nem tudtam megkapaszkodni a világban, hogy elfeledjem a magányos napjaimat a hegyoldalon és a halandóságot – gondolta magában, s lenézett a Földre.

– Mitévők legyenek? Én mindig is szabad akartam lenni, azért is éltem a mezsgyén, amely senkiföldje volt, és mégsem óvott meg az emberek haszonelvűségétől. Elveszítettem a bűvőhelyemet, a védettségemet – töprengett tovább, majd határozott lett, s döntött.

– Ez a világ alattam egyetlen valósággá kínálja magát, de a saját abszolútumában nagyon relatív. Az otthon is csak csapda, a menedék is csak átmenetiség. Nem akarok újra megszületni ide. Nem indulok újra lefelé az univerzumból. Felhalmozódott tapasztalataim és tisztánlátásom ezt diktálják. Maradok itt, a semmiben. Nem szeretem a zárt gondolatvilágot, az ideológiákat, a hatalmat mások fölött, a pusztítást, amely égig ér. S nem akarom ismételtetni az igazságokat sem. Gondolataimban élek tovább, ennek is megvan a maga vonzereje. Kiszakadtam a világból, de nekem ez a megváltásom. Elégtem és mégis élek. Minek szülessék újra le erre a világra? Mondja meg nekem valaki, hogy miért is? – így töprengett tovább a Lendva-hegyi cseresznyefa az éter hullámhosszán.

Halljátok-e egyáltalán, amit üzen nektek?

Simon Anikó: Tánc 2.

Gráciák és szirének

*Ne a tükröt okold,
ha a képed görbe!*
N. V. Gogol

A városszéli Kedves Óvodát jóillatú, ligetes erdő övezte. Hosszú és alacsony épület volt. Amikor az erdei stadiont emelték, felvonulási raktárnak használták. Csak később lett belőle óvoda a kisgyermek, szülők és az *óvónénik* öröme. Nagy kertje igazi, mesebeli pagony volt, ahol a jó levegőn oly jólesett játszani. Mindig történt is valami, amit hazafelé gyorsan el kellett mesélni a mamának. A *mamák* pedig éles ésszel készültek a mindennapi, de mégis új nevelési helyzetre. Ilyenkor a szülői szerepből egyből át kellett váltani a tapasztalatra vagy a nevelési (szak)tudományokra. A mikro-bűnügyek és fura, sokszor elferdített fogalmak ugyanis igen változatosak lehettek és gyors magyarázatot kívántak. Pl.: Mucika aranygombos bársony kabátkáját másik *anyuka* vitte haza. És nem is hozta vissza! Ubulka pedig azzal zsarolta Tomikát, hogy minden reggel hozzon neki egy zacskó cukorkát, de csak az óvoda mögött, a bokrosban adja neki oda. Tücsike anyukájának pedig azon kellett törnie a fejét, hogy kik is a homo(K) szexuálisok. Merthogy a fiúk kíváncsiskodtak délután, amikor homokoztak az udvaron.

Babóca nagyon-nagyon várta az anyukáját. Fontos közlendője akadt:

– Mama-a-a!! A sétán egy néni azt mondta nekem, hogy kirakatbaba vagyok! Azért mondta, mert szép vagyok?

– Inkább a hajad miatt. Nem?

A picurka hölgy mélyen elgondolkodott, mint aki felfog valamit.

– De igen, igen, a fiúk azt kiabálták a néni- nek, hogy ugyanolyan görbe a hajam, mint a hajas babáké a kirakatban.

A *fiatalasszony* pedig örült, hogy ő is időben kapcsolott. Eszébe jutott a nagyi bölcs nevelési tanácsa: *Ha azt akarod, hogy a lánygyereked ne legyen se hiú, se beképzelt, ne ismételd meg neki, hogy milyen szép! A tükreidet pedig rakjad egy méternél magasabbra!*

A leány üdén szép, *fiatal hölgy* volt és ezt éppen elegen észre is vették. Formás alakját nemcsak irigyelték, hanem szemtől szembe meg is dicsérték.

– Nem vagy te csak ilyen olyan, akármilyen nőcske! Többre vagy érdemes! Előtted a jövő! Talán még szépségkirálynő is kitelik belőled.

A szépség hallgatott a szirénhangokra. Külcsínre alaposan összeszedte magát, de józan eszét közel sem annyira, amennyire kellett

volna. Élményekkel teli életképek villantak fel előtte. És... gazdagság, jólét. Királyfi fehér lovon? Nem, nem! Inkább Merciben! Netán Amerika?

Jelentkezett a szépségversenyre és... Uramfia! Győzött! Nyert! Nem csupán első helyet, divatházi szerződést, hanem mindenféle modern eztazt: laptopot, óriástévét és ingyen szépségutalványt. Zsírleszívást! Bár ettől kissé ózdkodott, mert éppen eléggé dögös csajnak tartotta magát így is. Bizonyítgatta is a barátnőknek:

– Úgy érzem, elég nekem a hajnali kocogás.

– Nem, nem – tiltakoztak a jóakarók. – Ingyen van! Még szebb leszel tőle. Biztosan megéri.

Pár nap múlva mégis győzött a lányban a megfelelés kényszere. Megéri, vagy nem éri? Ezen elmélkedett, amikor már a műtőasztalon feküdt, de a kérdő mondat másfajta jelentése egyáltalán nem jutott eszébe. Azután altatták, és szép csendesen el is aludt. Örökre. Győzött az embólia. Megérte?

Esteledett. A rangos *EU-úrhölgy és -munkatárs* fáradtan tért haza majdnem világviszonylatú, mindennapi tevékenységéből. Bosszús volt. Az előszobában a tükörbe pillantott. Sajnálta, hogy öregszik, és hogy macskavágású szemének hódító tekintete egyre alább hagy. Manapság inkább villámokat szór. Kinyúlt, hullámmintás kardigánját a tükörszekrényre dobta. Sem a ház rendjével, sőt, saját küllemével sem sokat foglalkozott. Nadrágokban járt és kócos, gondozatlannak tűnő frizurát viselt.

A vacsora iparilag készen volt, a dobozt csak melegíteni kellett. A salátát azonban férje kedvéért saját maga készítette frissre, ropogósra. Hűtője rekeszéből kivett három darab, 30 cm-es, igen egyenes, medencés-hydropónikán nevelt, vízízű uborkát. Megmosta, legyalulta kedvenceit, és újból felhergelte magát. Azon, hogy külföldön, ja! Hol is? Az ilyesmit csupán kisujjnyira növesztik. Meg is kóstolta, amikor arrafelé ügyintézt. Micsoda nép, micsoda pocskolás!

Ma is az ottani küldöttek idegesítették fel valami mákos micsoda miatt.

– De most megbosszulom – szölt belőle az indulat.

A mérgelődő asszonyosság átment a könyvtárszobába, ahol egy óriási terepasztalon ott feküdt Európa térképe. Felkapta a légycsapót és ütlegelni kezdte Közép-Európa közepét.

– Dá-dá, nesze nektek kisuborka!! Ja, hozzá meg mákos kalács!

Évekkel ezelőtt a bankszámlámon agyafürt rendellenességet észleltem. Előbb a T-Home, majd a Telekom nem vonta le tőlem a kábeltévé díját. Majd havonta emelkedő, csekken fizetendő büntetést róttak ki rám. Tizennégyszer reklamáltam személyesen, feleslegesen. Ez itt a reklám helye! Mindenféle tévés ügyet felmondva nappalt éjjé,

éjt nappallá téve rádióhallgató lettem. Szorgosan hallgatódzom, vagy csupán eljut a fülemig. Mondják is, mit hall a kedves hallgató, mintha mi magunk nem lennénk észnél.

Mindenkinek lehet valamilyen kedvence. Az enyém különleges! Amikor hétvége közeleg, este tájt, szerencsére, rövid időre behívják *bemondónak* bájolgóan negédes hangú, tartalékos kultúrkatonámat. Habár tisztességes nevet visel, jómagam csak Arzeniának hívom. Neve napját így július 19-én tarthatná, kipöckölve onnan a régimódi és előkelő Amáliát. Lehetne részemről Ciána is, de ilyen női név még nincs a névnapárban.

– Kérdezed, olvasóm, mit mérgez ő? Nyelvünket! Ország-világ előtt a rádióban, édes-szép anyanyelvünket. Szótagolni sem tud, vagy már elfelejtett. Négy percen át sem képes hiba nélkül elmondani a híreket. Össze-vissza veszi a levegőt. Szétzúzza a mondatokat. Meg ilyen csúfságokat ejt: „aren-gést észlelték ... aaa-zországos önkormányzat ... aaa-zárpádsávós zászlót ... azor-kán elérte...” Ennyire kell neki egy kis túpénz? Vagy valakinek a valakije?

Az illetékesek miért nem veszik észre? De hogy országunkban élnek és dolgoznak beszédművelő tanárok, az biztos.

Nagyanyánk pici, ürge mozgású, huncut tekintetű asszonyszemély volt. Nagybajuszos nagyapánk kedveskedve csakis Hékámnak szólította őt, és tegezte. Nagymama pedig holtáig magázta a férjét. 1904-től 1916-ig öt gyermek született sorjában. A fiúkat polgárban taníttatták, a lányok férjhez mentek.

Nagyszüleink szerény birtokukon biztos és tisztos körülmények között éltek. A családfő a néglábúakat és a földet gondozta. A nagy pedig nemcsak jó anya és jó feleség volt, hanem igazi gazdasszony is. Fakanala nyomán a kerti zöldségek finom ételekké váltak. A baromfiudvar friss húsokat biztosított. A búbos kemencében saját lisztből sült a kalács és az öt nagy cipókenyér. Ősszel a szomszédoknak segített nagymama: gyümölcsöt szedett, szilvalekvárt kavargatott és lakodalmakba járt főzni.

Idő múltán az unokák is világra jöttek. Nőtünk, nődögéltünk és felejthetetlen nyári szüneteket töltöttünk a tanyán. A gangon ebédeltünk, pihentünk, uzsonnáztunk, énekeltünk. Babákat fabrikáltunk, a rongyoszsák kincseiből babaruhát varrtunk. Gondoztuk a kiskert virágait és a kicsirkéket.

A nagyvilágban pedig akár háború volt, akár béke, a tanyán rend volt és nyugalom. Háborús menekülteként befogadtak bennünket, így állt lábra saját családom. Amikor lakást kaptunk, beköltöztünk a városba.

Később csak az fájt nekem az új regulában, mintha nagyanyám és édesanyám „soha nem dolgozott” volna. Csupáncsak HTB-k voltak?

Amikor a fiatal felnőtt pályát, majd munkahelyet választ, még nincs tudomása szakmai élete egészségügyi hátrányairól és ártalmairól. A hivatástudatból és lelkesedésből vállalt tanári pályafutásnak már az eleje is csúful indulhat. Egy hónapos rekedtség, netán a teljes hangvesztés után nemcsak orvosától, hanem fűtől-fától is rendre kapja a jó tanácsokat. Különösen akkor, ha testnevelő vagy nyelvtanár.

Márta a harmincas éveiben járt, amikor fordított egyet a családi életén. Országszerte jól ismert bányavároskába költözött, és a helyi gimnáziumban tanított. Eddig megyeszékhelyeken élt, ám itt a népek merőben mások voltak. Mindenki mindenről mindent tudni vélt, és tele szájjal terjesztette a suttogásokat. A bunkóságokat is. Márta valami érdekes robbanásfélére várt, ami hamarosan be is következett. Elrekedt, aztán teljesen elment a hangja. A helyi szakorvosnak a városi orvoshiány miatt háromféle híre terjengett. Mint üzemorvos, a termelés érdekében megkurtította a bányászok betegszabadságát. Gyermekorvosi rendeléséről bömbölve jöttek ki a kicsinyek, majdnem az anyukák is. Ráadásul a felnőtt gégszét is a reszortjához tartozott.

Hangnélküli betegünk belépett a rendelőbe. Tudta, hogy az asszisztensnő az orvos anyósa, és aki a rendelés üres perceiben szépen, csendben kötögetett. Kissé letolt szemüvege fölött a betegre látott, lefelé pedig a kötésére tekintgetett. Látszott rajta, hogy valamire vár. Márta elsuttogta, hogy ebben az állapotában nem bírja ellátni a munkáját, mert ő maga is jól tudta: nemcsak gyógyszerre van szüksége, hanem hangdiétára is. Indulatos, dörgedelmes hang utasította rendre:

– Micsoda maga? Operaénekes Oroszlányban?! Munkahelyen dolgozni kell, nem pófázni! Nem tudja?...

Márta hazamenőben mélységesen elgondolkodott: nemcsak csábító szírének és kegyes gráciák léteznek a világban, hanem *szatírok* is. Ki-ki pedig gusztusa szerint tegyen melléjük díszítő jelzőket.

Simon Anikó: Életkövek 2.

Levescsata

Az élet harc, bólogatott fejével nagyapa és végigsimított ritka bajszán, ezt vedd tudomásul. Ezért megeszed azt a levest, megeszed, zöldségleves póréhagymával és egészséges, mnyam, nyalta meg a szája szélét, bólintott hozzá a fejével, miközben a nyakához nyúlt. Bár én lennék olyan egészséges, mint ez a leves, fütyülnék a világra. És ha nem eszed meg, lekenek neked egyet, ütött jókorát az asztal lapjára, kidüllesztette a szemét és mutatta unokájának széles tenyerét olyan bárázdákkal, mint a dunyahuzaton lévő csíkok, megpofozlak, nem leszek tekintettel semmire. Különben is, most én vagyok felelős érted és ügyelnem kell arra, hogy rendesen egyél, nőjél és erősödj, mert a nélkül az életben neked semmi sem sikerülne, még az a foci se. Ugyan már, hiszen nem találnád el a lasztit, helyette egy-két lábujjad sérülne, ha nem lenne erőd. Te meg szeretnél többfélét is játszani, különösen focit a sok közül, persze hogy játszani akarsz és győzni, már hogyne akarnál. Én is ilyen voltam, minden ember ilyen, a győzelem lehetősége nélkül semmilyen játéknak és semmilyen életnek nem lenne igazi értelme, látod, és ezért az egész világon eszik az egészséges zöldséglevest póréhagymával. Csak te nem akarsz enni, te truccolsz, még ha meg is mondtam, hogy parancsolom.

Nagyapa felállt, jókorát nyújtózott szikár testével, felemelte karját egészen a plafonig, és karján mint valami aranypókocská ereszke-

dett a fény a helyiségbe. Nagyapa a kredenc felé fordult, kotorászni kezdett a fiókban, majd kivett egy alumínium kanalat, rálehelte és megtörülte a tűzhelynél lévő ronggyal, aztán belemosolygott ritkás bajszába és így szólt: Nahát, én most példát mutatok neked, nehogy azt hidd, hogy csak üresen fecsegek, én is nekifogok, egy kanállal én, eggyel te. Gyorsan megkeverte ócska kanálával a jócskán megrakott tányérban a hűlő levest, nekem erőt ad, amilyen hajdanában voltam, te meg legalább nem leszel a fociban a leggyengébb.

Nagyapa belekóstolt a levesbe, és elégedetten nyilatkozott: Ohohohóóó, ez már igen, kitűnő! Egészséges, ráadásul még finom is, ez aztán az igazi, majd letette a kanalat és szigorúan az unokájára nézett, ebből elég, mondta és olyan borús képet vágott, mint a Jahoda-hegy erdői fölötti égbolt. Ne légy hülye, az életben még sok minden nem fog ízleni, de más kiút nem lesz, előbb magadat kell legyőzni, hogy aztán később mások felett győzhess, ha valamit akarsz, kicsit kényseríteni kell, túltenni magad rajta, különben sosem lőhetsz gólt, sosem érezheted azt az örömet... És ne mondd nekem, nem lehet, ne mondd, hisz alig ettél tíz kanállal, ne keress kifogást, hogy nem vagy éhes, reggeltől csupán szél volt a szádban, s a leves után csak zsíros kenyér lesz. Tudod, ez itt nem a Bárányhoz címzett fogadó, ez itt inkább tábori konyha, de hát te sem vendég vagy itt, úgyhogy minden stimmel.

A fiú a foga közé szorította a kanalat, a tányér fölé hajolt, lábát a széklábnak feszítette, kezével az állát támasztotta és hallgatott, s a homlokát ráncolta mérgesen.

Simon Anikó: Sorsvonalak

Ha nem, hát nem, zárta le az ügyet nagyapa, az ember végtére is önkéntes a világban, hátat fordított az asztalnak, és nyugodtan igazgatta a padról felvett újságokat, azokat újra letette, pillantást sem vetett az unokára. Most megyek a fáskamrába, mondta zörögve a pléhvödörrel, megyek, mindjárt jövök vissza, te addig ülj itt és vigyázz mindenre, mindenre, ami történik majd, s azért is, mert hátha jön ide valaki.

A falióra ingája veszettül járt egyik oldalról a másikra, és a fiú tűnődött, minek és hová siet az idő annyira, meg azon, minek kell őneki olyasmit enni, ami nem ízlik, hogy a felnőttek miért kényszerítik egyáltalán a gyerekeket. aztán a nagyapánál töltött vakáció jutott eszébe, meg a gyerekek a füzek alatti placcon, ahová az ócskavasat gyűjtik, meg ahol cigizni szoktak és dicső focikarrierről álmodoztak. Eszébe jutott Vondráčková osztálytársa, akivel szívesen barátkozna, meg a másik Vondráčkovára is gondolt, aki énekel, és vele is nagyon szívesen elszórakozna, s aztán hirtelen fogta a kanalát és enni kezdte azt a zöldséglevest póréahagymával. Magától, hiszen a nagyapa távol volt, a helyiségben csönd honolt... Aztán a fiú felállt és kinyitotta az ablakot, s azon át behívta a fiúkat, a világ eljövendő legjobb focistáit, mindegyiküknek adott egy kanál tápláló zöldséges levest, amitől nőnek és erősödnek. Eggyel maga is evett mindig, nehogy lemaradjon, aztán behívta Vondráčkovát is az osztályból, egyél te is Vondráčková, súgta neki, hadd nőjél, hadd ne légy ezután olyan sápadt és gyenge, mert különben sosem lesz belőled bemondó a tévében, sem múlovarnó fehér lovon csengettyűvel. Ide jött még a másik Vondráčková is, az énekesnő, bevette ő is a kanál levest s akart még eggyel, de a fiú csak a fejét csóválta, megérintette a kezét, mondván, hogy adnom kell még a nagyapának, aki most a fáskamrában van, a nagyinak, aki már meghalt, apunak és anyunak, akik messze vannak. Egy kanállal elteszek a focilabdának is, hogy legyen ereje és jól szálljon, ha majd az első gólokat rúgom vele.

Ahogy látom, csóválta a fejét nagyapa, amint a szeneskannát a sarokba tette, a hasábfát meg a kályha alá, ahogy látom, az a jó leves valahová elpárolgott. Hová lötytented? Melyik macska nyalta ki úgy azt a tányért?

A fiú leszállt a székéről, felvette focicipőjét, a labdát a nyitott ajtó küszöbére tette, ide nézz, nagyapa, kiáltott, nekiszaladt és jó messzire rúgta a labdát, tán valahová a világ végére.

A nagyapa meg ott állt, csillogó szemmel, bólogatott a fejével és a ritka bajuszát simogatta, aztán jót nyújtózkodott, karjával elérve a plafont és így szólt: Nahát, ez aztán gól, Petr fiam!

(Vércse Miklós fordítása)

Wernke Bernát

érző habokat

(Kőrösi Papp Kálmán művész úrnak)

...most még csak húrok
pengenek, de rövidesen a
zöldellve csipogó rejtelmekbe
vezetődnek, az itt
egybegyűltek...
mikor bolyongó hűvösekről
szó sem lehet, erre – hisz csak
egy nyugtalan szív lép,
gyönyörébe csapódva
szerte-szerte... lefordítva, a
hétköznapi keserűségeket... és
hozata lapultatja, alkalmi
bánkódátát, további
sarkallatára hangoltatva... ahogy
nem érhet véget soha,
színeinek gazdagsága... a
veszettnek hitt, szellemiségét
visszatéríti újba... igazi medreibe,
az érző habokat, vásznára
is hintetve, mit tapinthatóba
tesz, e mester

merengetőbe, meséltetve... és
csavargó láza, köröződik
szerte-szerte... a hegyekből is
lehozatva embereit, ide
erre, tűnődeteikbe, igazába
rendeltetve őket... e születő
dalolatok keblére vezetve
minket... hol csak a lélek
záporzata tündökölhet
merengetünkre... és a
hajnali ragyogás fényszála
zsibong, mindenre... itthon
találva, e sosem korosodó
embert, s most villog mindenre
özönlete... nemcsak ma
március tizenégyre, hanem a
kívánt örömteliség

mindigébe...,
hogy segítséget nyújt –
ecsetjével... a problémák
erdejében...

testvéreinek,
tengerrel repítetten...
serénységébe
örökítetten

A. Bak Péter

Művészcsaládok X.

Kováts Albert (1936–) festőművész, művészeti író és családja: Kelemen Kata, Kováts Borbála, Kováts Gergely, Kováts Rozália

Kováts Albert (Budapest, 1936. április 10.) Munkácsy-díjas festőművész, művészeti író. Nős, első felesége Pártos Vera gimnáziumi tanár volt, 1982-ben meghalt. Ő volt Borbála lányuk édesanyja. 1984-ben feleségül vette Kelemen Katalint, aki Gergely és Rozália édesanyja. Kováts Albert édesanyja Braun Magdolna, Temesváron született. A Braun család hangszerkészítéssel foglalkozott. Édesanyja bátyja hegedűkészítést tanult Németországban, az öccse rézfűvők készítését Csehországban. Az első világháború alatt meggazdagodtak. Nagypapa korán meghalt a háborúban szerzett betegségben, így nagyanyja vezette a hangszerüzletet.

Kováts Albert édesapjának úgynevezett „hadiérettségit” kellett tennie, hogy 19 évesen már mint gyorstalpaló tanfolyamot végzett tiszt az olasz fronton találja magát. Arra volt büszke, hogy századát épségben hozta haza az összeomláskor. Remek nyelvérzéke volt, magyar–angol–francia szakot végzett. Eötvös-kollégista korában, az 1920-as években ösztöndíjasként tanult Párizsban és az Amerikai Egyesült Államokban. Későbbi feleségével egy olaszországi utazáson ismerkedett meg.

Kováts Albert az Árpád Gimnáziumba járt. Mivel jól rajzolt, így a szülei megegyeztek a festőművész-rajztanárral, hogy külön foglalkozzon vele. A szülők építészmérnöknek szánták, de ő inkább a Képzőművészeti Főiskolára jelentkezett. A felvételi nem sikerült. Grafikus állást vállalt a Közért Karbantartó és Dekorációs Vállalatnál. Itt tablókat festetgetett, aztán raktárban dolgozott, de volt kocsikísérő is. Közben egy szabadiskolába járt rajzolni. A változatosság kedvéért az Iparművészeti Főiskolára jelentkezett, de a felvételi itt sem sikerült. Kitanulta a cukrász szakmát abban a vendéglátóipari szakiskolában, ahol az édesapja tanított, így lett 1955-ben a Gerbaud-ban (akkor Vörösmarty cukrászda) cukrászinas. A szakmunkás bizonyítvány megszerzése után, 1956-ban újra felvételizett a Képzőművészeti Főiskolára, ahol bevezettek egy új kategóriát: nem csak felvettek és kirúgottak voltak, hanem vidéki főiskolák rajz szakára is ajánlottak hallgatókat. Így került Kováts Albert a szegedi főiskola rajz–földrajz szakára. A forradalom előtti időszak nagyon izgalmas volt, az Irodalmi Újság, a Hétfői Hírek hőskora. Szegeden alakult meg a MEFESZ, a KISZ-től független ifjúsági szervezet. Éppen egy kiállítást szerveztek, amikor kitört a forradalom. November 1-jén jutott vissza Budapestre, 4-én pedig már megtörtént a

szovjet csapatok inváziója. A karácsonyi szünet után ismét elkezdődött a főiskolai tanítás, és visszautazott Szegedre egy halom Kádár- és szovjetellenes röpcédulával, amiket különféle módon terjesztettek. Lebuktak, másodrendű vádlott lett az „Arnold Miklós és társai” bűnyűben. 1957 februárjáig a budapesti Fő utcában, aztán a Markóban volt őrizetben. Az első ítélete egy év négy hónap volt, de a Legfelsőbb Bíróság, mint enyhe ítéletet, visszaadta első fokra súlyosbításért. Így kapott három évet, de ebből csak két év négy hónapot ült le, mert az első, 1959. áprilisi amnesztiával szabadult.

Megérlelődött benne, hogy festő akar lenni. Visszament abba a szakkörbe, ahová érettségi előtt járt. Nappal dolgozott a Kiállításokat Kivitelező Vállalat fatelepén, este pedig elment rajzolni. Két év után kezdett megbízásokat kapni az Európa Kiadótól és a Magvetőtől. Statisztált a Madách Színházban, és segédszerkesztőként dolgozott a Világirodalmi Lexikonnál.

Kováts Albert az esztergomi Szent Adalbert Központban kiállított képe előtt, 2016.

Kováts Albert a rendszerváltás után kiteljesedett. Kiderült, hogy remekül tud írni. Rendszeresen jelentek meg képzőművészeti írásai az Élet és Irodalomban, a Beszélő minden számában és szakmai lapokban is. Szélesebb ismertségre tett így szert, mint a festészetével. A Magyar Televízióban 1993-tól 1998-ig képzőművészeti műsorokat szerkesztett, amivel sokat tett a művészet, különösen a festészet elismertetéséért, népszerűsítéséért. Nagy kár, hogy manapság nem gyakorolja a televízió ezt a hivatását, holott vizuális műfajánál fogva erre lenne hivatott.

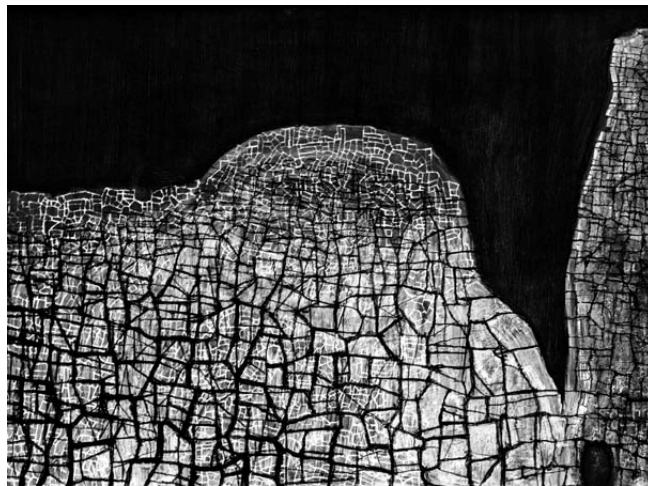
Magyarországon a képzőművészet megbecsültsége hátul kullog. Úgy tűnik, nem tartozik az általános műveltséghez a képzőművészeti ismeret. Nálunk nem szégyen, még értelmiségi körökben sem, értetlenül és megvetően szólni a kortárs festészetéről. A megnyitóktól eltekintve konganak a kiállítótermek az ürességtől. Az intézmények nem vásárolnak műveket, a polgárnak meg eszébe sem jut. A nagy múltú galériákat

az egész országban megszüntették (például a fővárosban: Mednyánszky Terem, Csók István Galéria, Csontváry Terem, Helikon Galéria), a Képcsarnok Vállalatot szétlopták, a Műcsarnokban megszűntek az éves országos seregszemlék, szakmai kiállítások. Lassan a múzeumok, képtárak is ajándékozás útján jutnak műtárgyhoz.

Kováts Albert 1961 óta vesz részt kiállításokon. 1969-ben lett a Művészeti Alap tagja. 1994-től a Belvárosi Művészek Társaságának alapító és vezetőségi tagja. 1996 óta a Magyar Vízfestők Társaságának tagja. Számos tárlatot rendezett és nyitott meg eddigi pályafutása során. 1995-től a Magyar Festők Társaságának alapító tagja, ügyvezető alelnöke, majd 2002-től elnöke. Évente három-négy csoportos kiállítást szervez, rendez, hoz létre a társaság tagjainak, amihez szép, nívós katalógust is kiad. A kiállítások témáját, címét is ő találja ki (pl. Síkplasztikák, Fehér képek, Hajó, Képpárok, A titkos kert, Utazás, Sziget, Karátson Gábor emlékezete, A száműzött parkja, A töredék metaforái, Kisvárosi anizs, Belső utak). A Ráday Galéria kiadásában, a Mai magyar képzőművészet sorozatban jelent meg a Labirintus és Hálózat című, 2001–2009 között született munkáit összefoglaló kiadvány.

Egyéni kiállításai (válogatás): 1967: Fényes Adolf Terem, Budapest; 1968: Bartók Béla Klub, Pécs; 1969: Művelődési Ház, Szentendre; 1982: Helikon Galéria, Budapest; 1984: Bartók Galéria, Szeged; 1986: Óbudai Pincegaléria, Budapest; 1992: Budapest Galéria, Óbuda, Lajos utca; 1994: Vigadó Galéria, Budapest (Mózes Katalinnal, Ganczaugh Miklóssal); 1996: Horváth Endre Galéria, Balassagyarmat; 1997: Francia Intézet, Budapest; 1998: Xantus János Múzeum, Győr; 1999: Rozsnyó (Barabás Mártonnal); 2000: Gyergyószentmiklós (Barabás Mártonnal), Csepel Galéria, Budapest; 2001: Pintér Sonja Galéria, Budapest (Kelemen Katával); 2005: Pintér Sonja Galéria; 2006: Art9 Galéria, Budapest

Csoportos kiállításai (válogatás): 1971: Balatonboglári kápolnatárlatok; 1978: Kvázi-építészet, Budapesti Műszaki Egyetem Bercsényi Klubja; 1982: Mindenki mindenkivel, Fiatal Művészek Klubja, Budapest; 1983: Új művészetért, Szeged; 1985: 101 tárgy. Objektművészet Magyarországon, Óbuda Galéria; 1988: Országos Rajzbiennále, Nógrádi Történeti Múzeum, Salgótarján; 1989: A 80-as évek magyar művészete, Passau; Más-Kép, Ernst Múzeum, Budapest; 1991: Hatvanas évek. Új törekvések a magyar képzőművészetben, Magyar Nemzeti Galéria; 1997: Síkplasztikák, Újpest Galéria; Olaj / Vásson, Műcsarnok; 1998: Kollázs '98, Vigadó Galéria; XVI. Országos Akvarell Biennále, Eger; Belső rajz, Országos Minirajz Kiállítás, Nádor Galéria, Budapest; 1999: Dobozba zárva, Fészek Klub, Budapest; IV. Országos Grotteszk Pályázati Kiállítás, Vaszary Képtár, Kaposvár; II. Művé-

Kováts Albert: Barlangos, 2015

zeti Állami Díjazottak Kiállítása, Palme Ház, Budapest; 2000: Magyar Vízfestők Társasága kiállítása, Pelikán Galéria, Székesfehérvár; Magyar Tájak, Moldvay Győző Galéria, Hatvan; Az Első Magyar Látványtár Alapítvány kiállítása, Kassák Múzeum, Budapest; Közép-Kelet Európai Képeslap, Mail Art kiállítás, Vaszary Képtár; A Magyar Festők Társasága kiállítása, Szeged; 2001: Feketén-fehéren, Műcsarnok; A Nádor Galéria 11 művészenek kiállítása, Galerie Lehalte, Párizs; The International Festival of Visual Art in Acre, Izrael; XXXI. Szegedi Nyári Tárlat; Kortárs kiállítás, Mű-terem Galéria – Virág Judit, Budapest; 2002: Société des Artistes du Centre-ville de Budapest, Magyar Intézet, Párizs; Gyűjtők és Gyűjtemények kiállítás, Szombathely; III. Szekszárdi Festészeti Triennále, Művészetek Háza, Szekszárd; 2003: A festészet vége? A Magyar Festők Társasága kiállítása, Olof Palme Ház, Budapest; 4. Kortárs Művészeti Aukció kiállítása, BAV kiállítóterem, Budapest; A lélek útja, MAOE kiállítás, Vigadó Galéria; 2004: Magyar Kollázs, Városi Múzeum Képtára, Győr; 2005: Pulchri Studio, Hága (Ganczaugh Miklóssal, Mózes Katalinnal, Turcsányi Antallal). 2016: XXII. Tájékpé Biennále, Hatvani Galéria

Művei közgyűjteményekben: Artpool Művészetkutató Központ; Első Magyar Látványtár, Budapest; Herman Ottó Múzeum, Miskolc; Janus Pannonius Múzeum, Pécs; Kecskeméti Képtár; Kortárs Magyar Galéria, Dunaszerdahely; Magyar Nemzeti Galéria; Nógrádi Történeti Múzeum, Salgótarján; Patkó Imre Gyűjtemény, Xantus János Múzeum, Győr

Díjai, kitüntetései: 1991: 1956-os Emlékérem; 1993: Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének díja; Eötvös Alapítvány díja; Pro Urbe-díj arany fokozata; 1998: Magyar Képzőművészeti és Iparművészeti Társaságok Szövetségének díja; Magyar Festők Társaságának díja; 1999: Munkácsy Mihály-díj; Simsay Ildikó-díj; 2000: Magyar Festők Társaságának díja; Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének

díja; 2002: Belváros-Lipótváros Művelődésért Díj; Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének díja; 2016: Bronz diploma és a Hatvani Galéria díja

Publikációi (válogatás): A rajzról, Budapest, 1973; Analitikus posztmodern? Schmal Károly kiállítása, Élet és Irodalom, 1992. XI. 13.; Az akvarell, Holmi, 1993/2.; A tárlat metafizikája, Magyar Napló, 1993. X. 1.; Kelet kezd – Nyugat befejez. Swierkiewicz Róbert, Új Művészet, 1994/5; Ország Lili: Kollázsok, Élet és Irodalom, 1995. VIII. 11.; Fényfestészet. Gyarmathy Tihamér életmű kiállítása, Új Művészet, 1995/10.; Vajda Júlia és kora, Liget, 1995/11.; A festő egyedül van (Bak Imre), Élet és Irodalom, 1996. VI. 14.; Antropomorfizmus, figurativitás. Gaál József művei, Új Művészet, 1996/11.; Művészeti élet és demokrácia, Új Művészet, 1998/10.; A tárlat metafizikája, Budapest, 1999.

Kováts Albertnek a korai munkái csöndes, statikus, ikonhatású képek, velük – szellemi tüneteként – Vajda Lajos emléke előtt tisztelgett. Az 1960-as évek végén festett mágikus tájai fölött Vajda Lajos és Paul Klee szelleme lebeg. 1967-es „Übü apóján” először pendült meg későbbi nagy témája: Übü király. De Jarry diáktréfa-groteszkjének címszereplője értelmezésében a Kádár-korszak sötét áthallásokkal terhes, ikonpózba merevedő, dísztribünön magasodó Diktátor-bábuja lett. 1980–1985 között kollázsokat készített: legtöbbször fekete alapon finom, kiegyensúlyozott fehér vonalrajzra fűzte fel a kollázs-elemeket. Ezek misztikus palotabelsőket, halott városok faltöredékeit szuggerálják, szaggatott formáik vizuális sikolyként hatnak a fegyelmezett vonalsíkokon. Tiszta, hűvös, zenei hatású precíz szürrealizmusa groteszk elemekkel gazdagodik Übü-mitológiájának kollázslapjain. Két év alatt közel ötven készült. Az Übü-képek egy mára letűnt világ, a brezsnyevizmus légkörét közvetítették. Sajnos Übük mindig voltak és mindig lesznek.

1985 után visszatért a rajzhoz és a festéshez. Gyakran dolgozott csótollal, vegyes technikával farostlemezre. Kedvelt kompozíciós eleme a mívés-rajzos, nagy befoglaló forma, amelynek kontúrján belül fantasztikus utazás kezdődik egy aprólékosan kidolgozott, valószínűtlen tájon. Szeszélyesen indázó vonalakkal, pontok, pöttyök, szálas vonalkák sokaságával ír rájuk olyasmit, ami lehetne repülőgépről nézett szántóföld-sakktábla, régészeti ásatás vagy mikroorganizmusok nyüzsgése egy vízcseppben. Összeolvasva mindez tollas kalapú profillá változhat: XX. század végi Arcimboldo-fejje vagy egy új, titokzatos létezővé, a vajdai, karkai szürrealizmus szellemi kisugárzásából indulva elérkezett egyfajta intellektuális, tűnődő, elegáns abszurdhoz, egy finoman szerkesztett, organikus szürrealizmushoz. Vibráló, élő képfelületein régi korok mívessége keveredik a Holdra szállás izgalmaival.

A rendszerváltás óta született munkái alapvetően két képciklusba sorolhatók: Labirintus, majd Hálózat. A képeken lassan a labirintusból hálózat lesz. A hálózat gondolatilag sokkal nyomasztóbb, mint a labirintus, mert a labirintusnak van megoldása, kijárata. A Hálózat képein a fekete vonalháló uralkodik. Amit ma a hálózat negatív értelemben jelenthet – a szervezett, de a személyiség számára átláthatatlan rendszerek uralma – van olyan fullasztó és depresszív, mint az 1970-es évek atmoszférája. A képeken a benti, a műtermi és a kinti, a mindennapi, a társadalmi világ együtt jelenik meg. A grafikus karakterű festő művein az egészen vékony, rajzi jellegű vonalháló elkezdett vastagodni. Ettől aztán a képek szükségszerűen elfeketültek. Az alkotó benne van a képben, amikor csinálja. Klee módra jár benne, de uralja is. Vagyis mind a két élmény érvényesül. Kováts Albert pontosan fest, pontosan ír és fogalmaz, olyan optimista ember, aki élvezettel végzi alkotó munkáját.

Kelemen Katalin (Budapest, 1952. augusztus 17.) Ferenczy Noémi-díjas textilművész, művészneven Kelemen Kata. Kováts Albert festőművész második felesége. Gyermekai: Gergely és Rozália szintén művészek lettek. 1972–1977 között járt a Magyar Iparművészeti Főiskolára. Kézifestő és nyomottanyag tervező szakon diplomázott. Két évig a Textilfestő Gyárban dolgozott tervezőként. 1980 óta szabadúszó iparművész.

Kelemen Kata: Meghasadt kő, 2012

1980–1987 között tagja volt a Fiala Iparművészek Stúdiójának. 1988-tól tagja a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének, 1989-től az Open View Stúdióinak, 1995-től a Belvárosi Művészek Társaságának és 1996-tól a Közép-Európa Fényműhelynek is.

Kezdetben az Iparművészeti Vállalat (azóta megszűnt) bolt-hálózatának készített egyedi nyomottanyagú lakástextileket. Nem-funkcionális munkákkal, tértextilekkel az 1983-as Velemi Művésztelepen kezdett foglalkozni. A textil szövéséből, szerkezetéből indult ki, abból a felismerésből, hogy ez önmagában

is minta, ami grafikai hatást kelthet. Ha két vagy több különböző szövésű anyag rasztere tűnik át egymáson, újabb mintázat, transzparens-hatás keletkezik. Így jutott el finom, áttetsző gézanyagok használatával a réteg problémájához. Amikor bizonyos textilek fény elé kerültek, festői színkeverések is létrejöttek. Kísérletezett ellentétes hatásokkal (könnyű géz és tömör szövésű filc), az anyagrétegek duplázásával, és a szövött felületeket nyomással is gazdagította. Alkalmazott szabálytalan folttechnikát (patchworköt), ilyen munkája került be az 1986-ban, Hannoverben megjelent Patchwork Quilt című kiadványba. 1991-ben és 1995-ben szerepelt a svájci Galerie del Mese-Fischer patchwork kiállításán. 1986-ban hasonló szellemiségű művekkkel vett részt a Szombathelyi Textilbiennálén és az Erfurti Quadriennálén. Rendszeres résztvevője a Minta Alapítvány által szervezett Minta kiállításoknak, valamint zászlókiállításoknak itthon és külföldön.

Sok munkáját a legkülönbözőbb kézi és sokszorosító technikájú grafika előzi meg. Ezek a papírmunkák és textilei kölcsönhatásban vannak egymással. A rajzokon gyakran alkalmaz kollázst, a textileken pedig sűrűn él az applikáció lehetőségével. A legutóbbi munkái általában nagyméretű szabadvásznak. Ezekon gyakran ősi, tradicionális tartalmakat hordozó jelképek (spirál, kereszt, hullámvonal stb.) tűnnek fel. Ilyen típusú művei: Archeológia (2003), Beavatás, Újjászületés (2005), Kaleidoszkóp (2007), Jel-képtár, Ponyva-patchwork és Iniciálé (2008). Hasonló művel szerepelt a 2008-as Craft and Design című kiállításon az Iparművészeti Múzeumban és 2009-ben a 3. Fal- és Tértextil Biennálén, Szombathelyen.

Díjai, elismerései: 1984, 1985, 1986: Fiala Iparművészek Stúdiójának Ösztöndíja; 1986: Erfurt – iparművészeti díj (csoporthoz); 1991: Magyar Hitelbank Ösztöndíja; 2004: Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének Iparművészeti Ösztöndíja; Ferenczy Noémi-díj

Kelemen Kata

Kelemen Kata függesztett tértextiljei a különböző típusú raszterminták, anyagminőségek együttes hatására, a konstruktív-organikus ellentétekre és a transzparencia jelenségére épülnek. Az áttetsző anyagokat újabb textilrétegekkel, nyomott mintákkal gazdagítja. A rétegek, egymáshoz applikált textillapok kereszteké, zászlókká alakulnak, s így együttesen kezdenek játékot a fényvel.

Egyéni kiállításai (válogatás): 1985: Ferencvárosi Pincegaléria, Budapest (Székelyi Katalin); 1987: „Réteg”, Budapest Galéria (Székelyi Katalin, Oláh Enikővel); 1991: „Szál,

struktúra, minta”, Tanítóképző Főiskola, Zsámbék; 2001: „Titkosírás”, Pintér Sonja Galéria, Budapest (Kováts Alberttel); 2003: „Textilek, grafikák”, Artgaléria Ökollégium, Óbuda; 2005: „Kelmetervek”, Zsóka Galéria, Budapest; 2015: „Köveim-Jeleim”, Artézi Galéria, Budapest.

Csoportos kiállításai (válogatás): 1979: 4. Ipari Textilművészeti Biennále, Savaria Múzeum, Szombathely; 1980: Függyöngy kiállítás, Fényes Adolf Terem, Budapest; 1984: 5. Nemzetközi Minitextil Biennále, Savaria Múzeum; Fiala Iparművészek, Ernst Múzeum, Budapest; 1986: Kézműves Kvadriennále, Erfurt; 9. Fal-és Tértextil Biennále, Savaria Múzeum; 1988: I. Nemzetközi Minta Triennále, Múcsarnok, Budapest; 1989: „Die Welt in Mini”, Collegium Hungaricum, Bécs; 1990: „Von Mini zu Maxi”, Eisenstadt; 1991: Europäische Patchwork/Quilts, Galerie del Mese-Fischer, Meisterschwanden; A kis csomag, Iparművészeti Múzeum, Budapest; 1994: Szín-Folt patchwork kiállítás, Vigadó, Budapest; 1997: Közép-Európa Fényműhely kiállítása, Győri Múcsarnok; Textil-tér, Magdolnatorony, Budai Vár; 1998: I. Nemzetközi Zászló Biennále, Szombathely; 1999: Hommage á Paul Klee, Nádor Galéria, Budapest; Színes Rajz, Országos Minirajz Kiállítás, Nádor Galéria; 2000: I. Kortárs Művészeti Fesztivál, Székesfehérvár; A kereszt, Nemzetközi Képzőművészeti Kiállítás, Kaposvár; 2001: Zászlók, Fészek Galéria, Budapest; 2003: Origók, Erdős Renée Ház, Budapest; Művész-zászlók, Gödör Klub, Erzsébet tér, Budapest; 50 éves a Zsenyei Alkotóház, Szombathelyi Képtár; 2004: A GŐZ mégis marad, Textilmúzeum, Budapest; Művészpénz, Nádor Galéria; Quasi-képfestő, Péter-Pál Galéria, Szentendre; 2005: Szabadtéri Művész Zászlótárlat, Ráday utca, Budapest; Művészeti Szemle, MAOE Ösztöndíjasok Kiállítása, Olof Palme Ház, Budapest; Nemzetközi Zászló Tárlat, Újvidék (Novi Sad); Művészpénz, Magyar Intézet, Párizs.

Művei közgyűjteményben: Szombathelyi Képtár; Evangélikus Országos Múzeum.

Kelemen Kata 2015. március 7. – április 8. között a budapesti Artézi Galériában mutatta be nagy érdeklődés mellett legújabb munkáit, *Köveim és Jeleim* címmel (megnyitotta: dr. Feledy Balázs művészeti író).

A textiles és a festő között érzi magát, műveiben e két karaktert egyesíti. Mindig is volt egyfajta festői szemlélete. A textilekre fest. A szita-nyomás eleve közel áll a szabad festészet kifejezési formájához, de a gondolkodásmódja is festői. Ahogy keveri az anyagokat, vagy egymásra rakja a rétegeket, az olyan, mintha színt keverne egy vásznon vagy táblán, ahogyan festékekkel tenné. Ugyanezt követi el, de az anyaggal, amely iránt mindig is nagyon erős volt a vonzalma. Kelemen Kata nem akar festő lenni, de festői szemléletű textiles igen. Munkáin időről időre új technikák jelennek meg. Miután a művésznő életében is rengeteg minden történt, természetes, hogy ő is változott, fejlődött. Belehímez a textiljeibe. A mondanivalója hívta életre a varrást, mert csak ezzel a technikával tudta legjobban kifejezni azt, amit akart.

A jelek nagyon meghatározóak a munkásságában. Mindenféle formában és méretben. Rengeteg mindent, a saját állapotait, gondolatait fejezi ki ezekkel a jelekkel, hasonlóképp, mint az új technikákkal. Karakterjegyekként egyrészt a jelek, másrészt a kövek meghatározóak, azután pedig a textilkövek, melyekhez hasonlókat még nem csinál senki más. Nagyon szeret rajzolni, gyakorolja is, ezért a rajz is folyton visszatér a munkáinál.

Művészetében a „Titkosírás” időszaka a 2000-es évek elejétől indult, és tíz éven keresztül tartott. Amíg munkált a téma benne, csinálta. Azután elindította a „Kövek” sorozatát, aminek egyik fontos darabja az Evangélikus Országos Múzeum tulajdonában lévő „Páros kő” című alkotása. Kelemen Kata világának van egy belső folyamata, miszerint mindig belülről dolgozik. Érzékeny, őszinte, mindenre figyelő kiváló művész, emellett társ és családanya.

Kováts Borbála (Budapest, 1969. november 26.) grafikusművész. Édesapja Kováts Albert festőművész, édesanyja Pártos Vera gimnáziumi tanár, Kováts Albert első felesége, 1982-ben meghalt. Pártos Verának is volt egy korábbi házassága, első férje Eörsi István író volt. Ők elváltak, de abból a házasságból született két fiú, Borbála bátyjai.

Művészeti tanulmányait 1984–1988 között a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola alkalmazott grafika szakán kezdte. Szaktanára Pásztor Gábor, rajztanára Záborszky Gábor voltak. 1990–1994 között Torinóban élt. Az 1993/94-es tanévben az ottani képzőművészeti főiskolán, az Accademia Albertina delle Belle Arti hallgatója-

Kováts Borbála: Központ (számítógépes grafika)

ként a festőszak mellett grafikai kurzusra járt. 2007–2010 között elvégezte a Kaposvári Egyetem Művészeti Főiskolai Karán (levelezőn) a rajz–vizuális kommunikáció tanári szakot. 2011–2012 között végezte el (levelezőn) a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán a vizuális és környezetkultúra tanári szakot. Kováts Borbála 1989 óta kiállító művész. A hagyományos sokszorosító grafikai technikák, eljárások alkalmazása után fénymásoló géppel csinált képeket. A fénymásolást, mint grafikai technikát, olaszországi tartózkodása idején kezdte el alkalmazni, és 1998-ig elsősorban ez foglalkoztatta. Fokozatosan áttért a számítógépes grafikára, a komputergrafika művelésére. Az elektronikus eljárások igénybevételével időnként kirándulásokat tesz a Mail Art és a művészkönyv (Livres-objet) területére. Újabban a digitális technika felhasználásával, mégis manuális úton készült vetíthető képeket készít.

Kováts Borbála a műveihez elsősorban digitális fotókat használ, melyeket túlnyomó részben maga készít. Kisebb részben felhasznál neten talált fotókat, beszkenelt anyagokat és mást is. A munka csak a számítógépen zajlik. A kész képet kinyomtatja. A méret változó: sok évig csinált 1x1 méteres képeket, régebben még nagyobbakat is. Ma már kisebb, leginkább 40x40 cm-es négyzeteket nyomtat.

A számítógépben minden anyag azonos térbe kerül, és ugyanolyan digitális matéria lesz belőle. Szereti a sokféle alapanyagot összekeverni, érdeklí a különböző felületek, struktúrák együttese, képi egységgé gyúrása, integrálása. Ez így a heterogén alapanyagokból építkező alkotómunka, a kollázstechnikára emlékeztethet. Az alkotói attitűd, a belső igény is hasonló lehet: összeegyeztetni, egységgé rendezni a látszólag

össze nem illő, különböző elemeket. Ahhoz, hogy azt a bizonyos egységet megteremtjük, sokféle technikai lehetőség áll rendelkezésünkre, amennyiben számítógépen dolgozunk. A valós, illetve a digitális térben létrehozott kollázs között a lényegi különbség azonban mégsem ez. A számítógépes munka során minden képi információ azonos térbe kerül, azonos „anyagból” lesz gyúrva. Így a kész kompozíció sem lesz már heterogén – anyagi értelemben. Míg az igazi kollázs izgalmat nagy részben éppen a materiális különbségek adják, a számítógépes munka során pont az egyneműsítő mozzanat az érdekes.

A művésznőt vonzzák a konstruktív, ritmikus, ugyanakkor mégis szerves hatású struktúrák. Az organikus felület az élő, a személyes, az emberi mozzanat jelenlétére utal. A rendszer, amelybe mindez illeszkedik, ugyanakkor a tudatosságot jelenti számára, ami megteremti a lehetőségét az előbbi értékek megőrzésének, felmutatásának.

Természetesen vannak további kérdések, amik izgatják. Ha átalakítja az „eredetit”, mindig lesz az felismerhető, honnan kezdve hasonlít másra, válik általánossá, absztrakttá? Hogyan viselkedik az ábrázolás az absztrakttal együtt, hogyan változtatja meg egymás hatását a felismerhető és a felismerhetetlen, ha együtt szerepel? Hogyan lehet illúziót kelteni absztrakt formák, felületek segítségével?

Tagsága szakmai szervezetekben: 1995: Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE); 1996: Fiatal Iparművészek Stúdiója (FISE); Árnycsövek (Fény-Árnyék Művészeti Egyesület); 1996–2001: Közép-Európa Fényműhely Egyesület (alapító tag); 1997–2004: Fiatal Képzőművészek Stúdiója (FKSE); 2001–2006: Magyar Elektrográfiai Társaság (MET), alapító tag, alelnök.

Önálló kiállításai (válogatás): 2000: Dzsámi, Szigetvár; 2002: Kép-Darab-Kép, Vigadó Galéria, Szigetvár; 2003: Táncosok, Teacher Gallery, San Francisco; Nagyítások, törések, Duna Galéria, Budapest; Zlatno Oko Galéria, Újvidék; Kép-regény, Újlipótvárosi Klub-Galéria, Budapest; 2005: Kép-rétegek, Galéria IX., Budapest; 2007: Átjárás, K.A.S. Galéria, Budapest; Kép-rétegek, Belvárosi Kamara Galéria, Szeged; 2008: Át, keresztül, Curia Galéria, Vác (Kováts Alberttel); Falak, rétegek, Effetto Morgana, Róma; 2009: Elektrográfia, Galerija Adum, Zlarin (Horvátország); Falak, rétegek, Csepel Galéria, Budapest; 2011: Város-falak, rétegek, Szkopjei Városi Múzeum; 2012: Próféta Galéria, Budapest; 2016: Artézi Galéria, Budapest.

Kováts Borbála

Díjai: 1987: Grafikai díj, XX. Kerületi Tavasz Tárlat (Budapest); 1995: MAOE díja, Közép-Kelet-Európai Képeslap, nemzetközi Mail Art kiállítás (Kaposvár); 1999: Nívódíj, Nemzetközi Mini-grafikai és Mini-festmény Kiállítás (Pisa); 2000: II. díj, Nemzetközi Mini-grafikai és Mini-festmény Kiállítás (Pisa); 2003: Diploma, Nemzetközi Mini-grafikai Biennále (Kolozsvár); 2004: Elektrográfiai díj, XXII. Országos Grafikai Biennále (Miskolc); 2008: Római Magyar Akadémia Ösztöndíja;

Nívódíj, Spanyolnátha MailArt (Miskolc); Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének alkotói támogatása; 2013: Kiállítási díj, Matricák 2012 – Kisméretű Elektrográfia Nemzetközi Kiállítása, Próféta; Galéria (Budapest).

1998 óta a Budai Rajziskolában tanulmányrajzot, hagyományos sokszorosító grafikai eljárásokat és grafikátörténetet oktat. Tervezőgrafikusként is dolgozik. 2008 óta a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szociológia és Kommunikáció Tanszékén művészeti kommunikációt oktat óraadóként. Kováts Borbála a maga útját járó kiforrott művész, aki a festői és grafikai látásmódot a legmagasabb művészi hőfokon egyesíti korszerű kompozícióiban.

Kováts Gergely (Budapest, 1984. augusztus 21.) grafikus- és fotóművész, dizájnér. Kováts Albert és Kelemen Kata művészpár fia. Budapesten él és dolgozik. 2003-ban érettségizett a budapesti Csík Ferenc Gimnáziumban, nőtlen.

Művészeti tanulmányai: 2003–2005: Budai Rajziskola; 2005–2007: Grafikus OKJ képzés (Garabonciás SZKI); 2008–2011: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) (korábban Magyar Iparművészeti Főiskola) – vizuális kommunikáció / Média Design szak; 2010–2011: Academy of Arts, Architecture & Design, Prága – Graphic Design & New Media; 2011–2014: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem – Média design szak; 2017: MOME ID (UX Design tanfolyam a MOME szervezésében).

Díjai, elismerései: 2010: Erasmus Ösztöndíj, Prága; 2011: Budapest V. kerületének videópályázata – I. helyezett; 2012: UNHCR plakátpályázat – IV. helyezett; Funzine videópályázat – I. helyezett; 2013: Campus Hungary tanulmányút – Ars Electronica Fesztivál, Linz

Kiállításai, vetítései: 2009: ARC videópályázat; 2010: AAAD, Prága; 2011: DA fest, Szófia; 2011: Csepel Galéria, Budapest; 2011: Aranytíz Művelődési Ház, Budapest; 2012: Printa Galéria, Budapest; Bajor Gizi Színházmúzeum, Budapest; A38 Hajó, Budapest; 2013: New Gal-

Kováts Gergely

lery Chateau, Trebon; 2014: Ponton Galéria, Budapest.

Alkotásai (válogatás): Vázlat / 3D, 3 D-s modellek Moholy-Nagy László vázlatai alapján (2011); District of Variety / District of Movelessness, rövidfilm (2012); Wood Logs, videóinstalláció (2013) – farönkökre vetítette vissza a fa kivágásának történetét. A technika neve projection mapping (nem tudok róla, hogy lenne magyar megfelelője a kifejezésnek); QR Sonic (2014) – mobil applikáció, vagyis okostelefonalkalmazás. A QR Sonic egyébként a MOME MA diplomamunkája volt; Tinderátlagnóm 1. 2, digitális fotó-kollázs (2017).

Diplomamunkája a QR Sonic, egy androidos mobil eszközökre tervezett alkalmazás, amely a felhasználó által kiválasztott egy- és két-dimenziós vonalkódok beolvasására és hanggá alakítására képes. Egy kódszkenner, amely az okos eszköz kameráján át hagyományos módon kéri be a kódot, illetve az abba kódolt információt, majd egy algoritmus alapján egyedi hangokként játssza le azt, kód- és adattípustól függően,

Kováts Gergely videóinstallációja, 2013

egyedi zenei *loop*ként. A különböző kódjait eltérő adatokat tartalmaznak, a számsortól kezdve (a legtöbb vonalkód esetében) a szöveges üzeneten át a web-linkig vagy GPS-koordinátáig (QR kód tartalma lehet). De legyen szó ezen kódok bármelyikéről, általánosságban jellemző rájuk, hogy valamit közölni akarnak, valami felé irányulnak. Gyakorlati síkon hasznosíthatóknak szánt információval rendelkeznek. Az egyéni alkalmazás esetében a kód eredeti „szándékát” figyelmen kívül hagyva, az abban tárolt nyers adat algoritmus alapú szonifikációjára kerül sor. Az egyes kódok zenei *loopp*á, továbbá a készülék képernyőjén kör alapú vizualizációvá alakulnak. A linearitás így cirkularitásba fordul, az adatsor esztétikai értelmet nyer az adódó helyzetben. A felhasználónak tehát lehetősége nyílik új irányból közelíteni a kódok felé: a mobil eszközére telepített szoftverrel tetszőleges vonalkódokat fordíthat át, helyezhet „új kontextusba”. Kováts Gergely igazi 21.századi alkotó, aki alkalmazni is tudja a technikát.

Kováts Rozália grafikus, fotográfus. Kováts Albert és Kelemen Katalin lánya. A művészcsalád legfiatalabb tagja. „Kováts Rozália is új rend, összefüggés megvalósítására törekszik fényképeivel. Egyszerű, tiszta eszközökkel, apró tárgyak eredeti szemléletű fotózásával kelti virtuális terek illúzióját. A talált tárgy fogalma itt is felbukkan, noha a megtalálás véletlene ez esetben inkább irányított véletlen, amikor is a művész a képhez illő legmegfelelőbb tárgyat megtalálja. A törekvés a művész korához illően pozitív, itt a tárgyak megtalálják funkciójukat, egy kívánt képi rendben helyezkednek el. Még akkor is így van ez, ha tudatos törekvésként mindez látszatvilág keretében történik. A tudatosság itt azért fontos, mert ez által kétszeres a látszat, az illúzió. Egyfelől a művészet valóságát látjuk, nem a külső valóságot; ez az első áttétel, az első illúzió. Ennek kerete a fénykép, mint hagyományos médium. A második látszatot a művész szándéka okozza, amikor olyan látványt, tér-illúziót, látványvilágot kelt, amivel zavarba hoz. Egy nem létező, képzeleti belsőbe lépünk, ami ez által létezővé válik. Borbála törekvéssel rokon ez: Rozália világa sem akar semmi ismertre hasonlítani, önálló, szuverén világot kíván teremteni, szándékosan nyitva hagyva a kettősség, a látszat és valóság ambivalenciáját.”(Ujlaki Gábor: Volt egyszer egy galéria és egy kiállítás)

Kováts Rozáliának az Élet és Irodalom, a Valóság, a Liget folyóiratokban megjelentek a gyermekkori, remek rajzai. Jelenleg a Budapest Galériában dolgozik. Várjuk tehetségének újra- és újraszárnyalását.

A sors ajándékának tekintem, hogy ezt a nagyszerű és sokoldalú művészcsaládot megismerhettem, és az olvasóval megismertethetem. Kísérjék gyűléssel művészetüket!

Végezetül a művészdinasztia megalapítójának, Kováts Albert Munkácsy-díjas festőművészek a gondolatai: A FESTŐ FEST, mert nem tehet mást. És reméli, hogy ez nem kényszeres pótcselekvés, hanem értelmes, hasznos cselekedet. Reméli, nem biztos benne. Csak a benső meggyőződésére, a hitére támaszkodhat, mert kevés a visszajelzés. Kevés? Hiányzik, úgyszólván. Ez nem a kritika hiányának felelőlegessége. Kevés az érdemi reagálás. A tartalmas párbeszéd. A szakmai vagy „civil” partner, aki firtatná a festő szándékait, s összevetné az eredménnyel. Aki értené a vizuális kifejezés, a képi nyelv tájékozódásait, a nyelvjárás finomságait. Akinek önállóan kifinomult ízlése van, s ez nem áll meg valahol a XX. század közepén, vagy még korábban. Aki együtt él a korával, s nem hőkken meg azon (nem sértődik meg, nem háborodik fel amiatt), hogy a ma élő művész mai problémákkal küzd, élményanyaga a jelenkor, s új meg új (nem tegnapi, századközepi, vagy még korábbi) kifejezésformákkal próbálkozik. Az ezredvég világához 1998-as formakincset keres. És ha az eredmény netán hasonlít a kiinduló világhoz, világunkhoz, akkor nem borzad el (ahogyan a világtól, amelyben él, sem borzad el lépten-nyomon), hanem értékeli ezt a „hasonlóságot”. S netán megvesz és felakaszt az irodájában vagy a lakásában egy-egy kortárs művet. Eldöntendő, hogy mit is akar az ember a művészettől. Sajnos, tanult embelekorról is leperreg mindaz, amit az iskolában hallottak – „az csak afféle tananyag, az élet más” –, a művészet feladata szerintük a szórakoztatás, a munka utáni elandalítás, pihentetés. A művészet legyen szép, mint a karácsonyfa, és látványos, mint egy divatbemutató. Nem magyarországi jelenség ez: világszerte elkülönült a populáris művészet (a szórakoztatóipar) a magas művészettől. Az, hogy minálunk különösen elmaradt a vizuális műveltség az irodalmi és a zenei mellett, csak helyi ráadás, ami a magyar képzőművészet különösen nehéz helyzetét okozza. Ha valaki belülről látja képzőművészeti életünket, figyelemre méltó ellentmondást fedezhet fel. Üzleti nyelven szólva: a kereslet szinte teljes hiánya nem befolyásolja a kínálatot. A közönség érdektelensége, a kritika szegényessége, a pénztelenség nem csüggeszti el a képzőművész társadalom túlnyomó részét. Ragyogóan színes és gazdag a mai magyar művészet. Mindenesetre a művészek dolgoznak, a FESTŐ FEST.

Forrás

Kortárs Magyar Művészeti Lexikon. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2001.
Horgas Judit: Beszélgetés Kováts Alberttel. (kézirat).
Ujlaki Gábor: Kiállításmegnyitó, Csepel Galéria, 2001.

Wernke Bernát

lassan mennydörgés

az erre reszketeg vitorlák
mozdulatai, távolból
lehelődő alkonyon...
kényszerítették a partra,
lubickolása fület simogató
csörgetegét abbahagyatva
...s rohanó káprázatok
tépték, támlátlan sok ide férköző
ötletét, legbensője rejtekén...
aztán lassan mennydörgés
égre került szelte a csendet... így
hát futott, fogyó – víz kedvelő
erényeiből – mélán ki-kidagadón...
panaszával a kunyhó poharazgató
összejötteire, kívánva
bomlón...

tekintete hamván

földerítette a várt, reményébe lépő
fényözön... hordatával csimpaszkodott
társa haján, magasztos lehanyatlakokban
omlottak a szálak, tekintete csillagzatába...
és pompa támaszkodott áradatba,
szemgolyója rávonuló rohantán... és
csatangolóba ugrott képzelete, újra
ifjúságukba pergette, immár leválaszthatatlan
ragadtán... és vele együtt, szomjúzó csapódására
várva hamarján, ...a közeli árnyas
lakba kérte, vele együtt, lángba
borultát...

ráhajlott homályt

elmosódottsága
kihuny már...
sápadt padra
hullván, a
füllet hangok elmúltát
sugározták, a rálobogó
parki fák, mindjártba
rá eregetve, hangulatuk
honát... így kikönnyezte
magából a ráhajlott
homályt...
hát összekapta erejét –
ágazódott fojtásai
feledtén... és furulyájával
lobogtatta lelke mélyét...
szendergőbe keringetett
testén...

Horváth Gáborné

Túlparti könyvespolc

Vércse Miklós legújabb fordításáról

Egyesületünk tagja, Vércse Miklós újabb, de már saját maga számára is ismerős munkát vállalt fel 2017-ben. Neki köszönhetjük, hogy Pekarovič György: *Galánta régi képeslapokon* című könyvét olvashatjuk magyarul. Megjelentette a DAJAMA Kiadó, Pozsony, egy időben szlovák és magyar nyelven. A szerző Galántán született 1945-ben, ott is él és helytörténettel foglalkozik. Történész, műemlékvédő és képeslapgyűjtő.

Az első bemutatott üdvözlőlap Galántáról 1898-ból származik. Ezt a keltezést három évvel előzi meg Vércse Miklós Párkány képeslapokon (2005) című könyvében az 1895-ös évszám. A tájegység kisvárosi képeslapjainak megjelenései tehát az 1896-os, millenniumi ünnepi-történelmi események egyenes következménye. Galánta első írásbeli jelölése ugyanis 1237-ből ered, Párkányé pedig 1075-ből. A Galántai képeslapok kiadásának szakaszait, gyártási-kiadói eljárásait bőséges kísérő szöveg magyarázza. Mindez és a könyvkiadó előszava, a szerző bevezetője, a képeslapkiadók felsorolása, az összefoglaló és a terjedelmet jócskán kitevő 64 oldal (lásd Galánta helyleírása 29–93. oldal) magyarra fordítása volt Vércse Miklós feladata. Mindehhez tehát saját könyve alapján birtokolt megfelelő rutint és tapasztalatot. Az útvonalak, építmények, események korabeli megnevezését hű magyarsággal és pontossággal adja meg a magyar nyelvű olvasóknak, különös tekintettel a nagy történelmi személyiségek környezetére. De akad olyan érdekesség is, hogy a képeslapok melletti pár szavas magyarázó, kétnyelvű szöveget maga a képeslap felirata egészíti ki vagy pontosítja. Ilyen pl. a 82. oldalon: „A neogótikus kastély

1913-ban (Neogotický kaštieľ v roku 1913) Galánta, gróf Esterházy-kastély.”

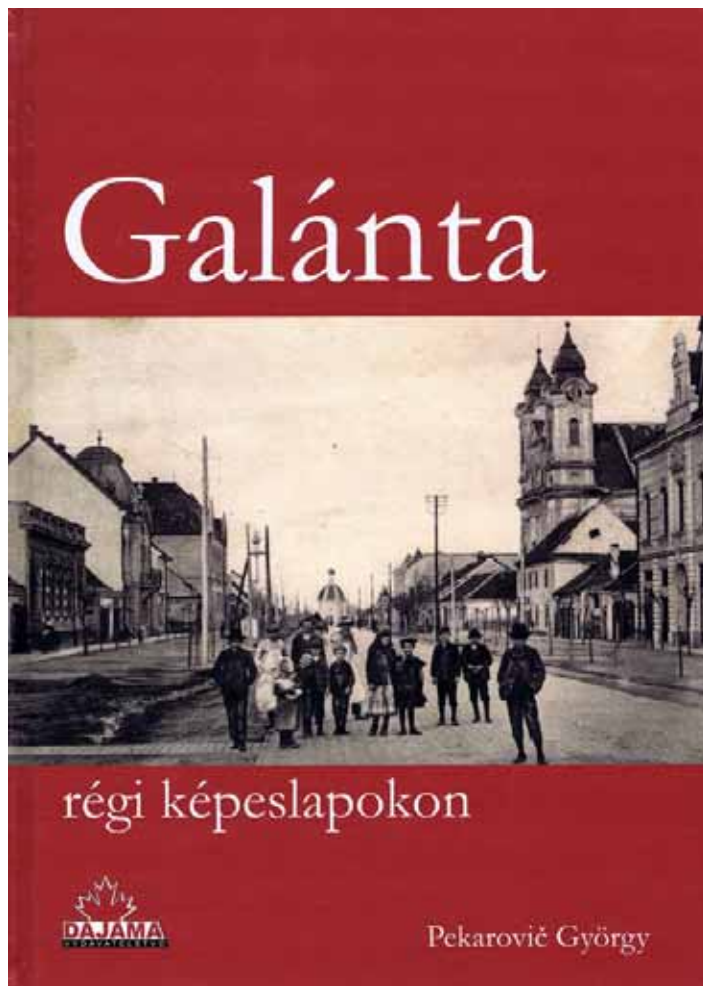
A 2017-es Kodály-émlékév kapcsán érdemes kiemelni és megidézni Galánta világhírű személyi nevezetességét is. A vasútállomás 1904-ben című képeslap alatt most ezt olvashatjuk a fordításban: „A vasútállomás épületében élt 1882 és 1892 közötti években a világhírű magyar zeneszerző. Kodály Zoltán

Galántán járt általános iskolába. Azokban az években apja itt volt állomásfőnök. A kis Zoltán a klasszikus és a romantikus zenével már a családban megismerkedett.

Apja kiváló zenész volt. Hegedűn játszott, édesanyja pedig zongorázott. Galántának ajánlotta talán legismertebb szimfonikus művét, a Galántai táncok címűt, amelyben azokat a régi melódiákat, az ún. verbunkosokat dolgozta fel, amelyeket a galántai cigányzenészekről hallott.” (30. oldal) Pontosítunk: „A kis Kodály Zoltán itt járt elemi iskolába, itt hallotta pesztonkájától az első dalokat, itt hallgatta a világhírű cigányprímás, Mihók János (1858–1904) tizenkét tagú bandájának verbunkosait, nótáit.” (lásd Csehszlovákia. Útikönyvek, Panoráma, Budapest, 1973. 384.)

Zárszóként a könyv összefoglalója így összegez: „Az ismert történelmi eseményeket a képeslapok segítségével új összefüggésben tárja elénk. (...) Ha egy képeslap segítségével tekintünk a múltba, olyan felejthetetlen élmény lehet számunkra, amire nem képesek a terjedelmes monográfiák, bármennyire is értékesek.” (94. oldal)

E sorok írója ezért is ajánlja a mai időkben a művet a fiatalabb nemzedékek számára. A könyv megjelenéséhez és fordításához gratulálunk és érdeklődéssel várjuk a következő, harmadik felvidéki város, pl. Kassa képeslapos történelmi bemutatását.

Félelem

Emil Bajtoš hirtelen rálépett a fékre. Csütörtök-hely után történt, ahol a lejtő kezdődik. A kilométeróra valamennyivel hetven fölött mutatott, így egy kis időbe tellett, amíg megállt.

A motort nem állította le. Szorosan markolta a volánt, és meredten bámult maga elé. Az út meredeken lejtett, majd ismét emelkedett a következő dombra. A szemközt jövő autók egyre-másra húztak el mellette. Nem is látta őket. Nem hallotta a mögötte lévők dudálását sem.

Aztán kinyílt mögötte lévő kocsiját:

– Észnél vagy? Miért nem hajtasz tovább? Fékezel mint egy őrült, majdnem neked mentem. Mondd, nincs semmi bajod?

Emil csak most vette le tekintetét az előtte lévő útról, és a férfira nézett. Amit elsőként felfogott, hogy nem ismeri. Nem értette, mit akar tőle, mivel először látják egymást. Csak fokozatosan fogta föl, mit mond.

– Bocsánat.

– Füttyülök én arra. Húzódj félre, hadd menjünk.

Emil hátranézett. Az ablakon át autók sorát látta. Betette az első sebességet, és mélyet lélegzett. Nem mozdult. A férfi visszajött. Ismét kinyitotta az ajtót.

– Rendben vagy?

Emil bólintott, bevágta az autó ajtaját, és végre elindult. Nem az úton haladt. Jobbra húzódtott. Az út menti kavicsos szőrt rész egy szintben volt az úttal. Csak most állította le a motort. Az autók sorát nézte, amely megindult, majd kis idő múlva miként szakadozott a sor. Hosszan bámult a tovatűnő autók után.

Kiszállt. A lába remegett. A hátát hűsítette az átizzadt inge. Vízfelhőnekje támadt. A mezőgazdasági szövetkezet kerítéséhez ment. Körülnézett, majd elvégezte a dolgát. Visszatért a kocsiához. Szellőcske lengedezett, ami kissé szárított az ingén. Már nem hűtötte annyira, bár még mindig nyirkos volt.

Kinyitotta a kocsiját, leült az első ülésre úgy, hogy lába kint a földet érte. A tenyerébe hajtotta a fejét. Fájt a feje, de azért képes volt gondolkodni. Nem dühítette, hogy megállt. A legjobb megoldás volt, amit tehetett. Sosem hitt az első készletnek. kivéve most.

Lárma zavarta meg. Felemelte a fejét. Gyerekcsapat közeledett feléje. Ők is észrevették. Tanakodtak, mérsékelték a tempót, de így is hamar az autóhoz értek. Egybegyűlve, hallgatagon néztek Emilre.

– Sziasztok! – köszöntötte őket.

– Napot! – köszöntek vissza. – Elromlott az autója?

– Alighanem.

– Nem tudja megjavítani?

– De tudnám. Csak nincs kedvem hozzá.

A fiúk egymásra néztek. Vigyorogni kezdtek.

– Mi lesz veled?

Bajtoš a vállát vonogatta.

– Nem tudom. Majd valahogy lesz. Hova igyekeztek?

– Kukoricáért.

– Lopni nem szabad.

– Nekünk mondja? Inkább az autójával törődjön.

Nem volt tovább kedve a gyerekekhez. Legyintett. Azok szó nélkül otthagyták, és a kerítés mellett a határnak vették az irányt. Felállt, tekintetével követte őket, mint tűnek el a kukoricaszárak között. Aztán hirtelen végleg elvesztek a szeme elől.

Visszatért az aszfaltra. Háttal állt a falnak, és a meredeken lejtő utat nézte. Úgy, mintha várna valakire. Egyedül volt. Nem volt kihez szólnia. Még ha lett volna is, a félelméről akárki előtt mégsem beszélne.

Hallgatózott. A mobiltelefonja csengett harsánnyan. Az autóhoz szaladt. Benyúlt és a műszerfalról felvette a telefont. Akkorra a csengetés elhallgatott. A képernyőn a kollégája száma világított. Csalódottan ült a volán mögé. Előkeresett a jegyzékből egy számot, a telefont a füléhez emelte. Várt.

– Alena? Szia!

– Hol vagy?

– Csütörtök hely mellett.

– S mit csinálsz ott?

– Állok. Nem tudok tovább menni.

– Történt valami?

– Igen is, meg nem is.

– Emil, hagyd már, Megint rád jött? Mikor jössz haza?

– Nem tudom.

– Hagyd ezt, mert leteszem.

– Tényleg nem tudom. El tudnál jönni?

Pillanatnyi csend.

– Tényleg komoly a dolog. Kérlek, gyere mieelőbb.

Sóhajt hallott. Aztán azt, hogy letette. Fáradtan hajtotta fejét a támlára. A mobilt a műszerfalra dobta. Becsukta a szemét. Nem tűnt úgy, mintha megkönnyebbült volna. Mozdulatlanul ült.

Enekszó zavarta meg. A visszapillantó tükörbe nézett. A gyerekek jöttek visszafelé. A pólójuk a hasukon jócskán kipúposodott. Odaértek a kocsijához.

– Na, hogy s mint? Úgy látom, sikerrel jártatok.

– Kér?

– Adtok?

Rakásnyi kukoricát borítottak eléje. Kiválasztott három csövet, a legnagyobbakat. A gyerekek búcsút intettek, és hazafelé indultak. Ahogy nézett utánuk, elképzelte, miként viszik haza, látta a fazekat, amiben főzték, látta a konyhaasztalt, s körülötte az egész családot, ahogy kiharapják a kukoricaszemeket. A szája sarkán kicsordult a

nyála. Az egyik kukoricacsövet megfosztotta. Beleharapott. Izlett. A szemek édesek és puhák voltak. Eddegélt és az utat bámulta maga előtt.

Dudaszó. A szájában levő szemeket kiköpte a nyitott ajtón. Maga is kikászálódott. A dudáló kocsival valamivel feljebb megállt, kigyulladt a tolatólámpája, és melléje tolatott. Alena Bajtošová kiszállt a kocsiból. A férjére nézett, majd megkerülte az autót.

– Mi bajod, Emil? Úgy látom, az autó rendben van.

Farával az autója motorházának dőlt. Kezét keresztbefonta a mellén.

– Ez bonyolult dolog.

– Nálad semmi sem oly egyszerű. Mit játszod meg magad?

– Lehet, hogy hülyén fog hangzani...

– Lehetséges. Már megszoktam. Beszélj!

– Nem tudok mozdulni innen. Erről van szó.

– Nem értem. Az autónak semmi baja.

Emil nagyot sóhajtott.

– Félek. Nagyon félek. Az úton kapott el. Ahogy rám nehezedett, meg kellett állnom. S tovább egy lépésre sem vagyok képes.

Kétkedő mosollyal nézett rá.

– Nehezen hihető. Mitől félsz?

– Hogy valami baj történik.

– Aha, balesetre gondolsz.

Emil szerencsétlen arcot vágott.

– Bár nagyon félek, nem tudom pontosan, hogy mitől. Lehet, hogy baleset. Valószínű. Nem tudom. De az a rossz ott van. Valahol távolabb. Szinte fojtogatott, nyomasztott, az agyam elborult, be kellett hunyni a szemem. Ha nem állok meg, agyonütöm magam.

Alena egyre kevésbé hitt neki. S ezt nem is rejtette véka alá. Mosolygott és csak topogott. Úgy nézett ki, mintha magában dúdolna.

– Ahogy gondold. Meg kell hagyni, szépen előadtad. De alighanem valami elkerülte a figyelmed, drágám. Éppen most jöttem abból az irányból. Emil, az út biztonságos. Még csak csúcsidő sincs. Naponta autózol, bármikor történhet valami. S te a fejedbe vetted, hogy éppen most fog történni. Elég! És most szépen hazamegyünk, együtt. Én megyek elöl, te meg nyomban utánam. Lassan megyünk. Mit szólsz hozzá?

Görcsösen fintorgott.

– Te könnyen mondod, hogy menjünk. Csak-hogy én nem tudok. Nem vagyok képes megmozdulni.

– Akkor gyere busszal.

– Hülyeség. Biztosan kiugornék belőle menet közben.

– Emil, akkor indulj neki gyalog. Mehetsz a mezőn át, toronyiránt. Ott nem járnak autók.

Szomorúan csóválta a fejét.

– Te nem értesz engem. Itt nem az autóról van szó. Itt a rosszról van szó, ami vár rám. S a félelem riaszt el tőle. A védekező reflex. Tudom, hogy nem élném túl.

Emil nem akarta a saját felesége előtt sem mutatni, milyen állapotban van, de a kétségbeesés mégis kitört belőle. A fejét tenyerébe fogva járkált a felesége előtt egyik oldalról a másikra.

– Emil, mindig is bolond voltál. Ezért nehéz veled az élet.

– Hagyd abba! – kiáltott rá.

– Sosem éltünk normálisan.

Megállt Alena előtt. Gyűlölt tekintettel mérte végig.

– Lehet, hogy igazad van, és bolond vagyok. De nem voltam mindig az. Te tettél azzá.

Alena kiegyenesedett, leporolta a szoknyáját a feneké tájékán, és mosolyra húzta a száját. Csak úgy félig.

– Akkor hát túl vagyunk ezen is. Mint mindig. És most elég. Hazamegyünk.

– Eszemben sincs.

A nőből kitört:

– Emil, most már elég! Itt akarsz maradni életed végéig? Légy végre férfi, és szedd össze magad!

A felesége feléje nyúlt, mintha kézen akarná fogni. Megrándult. Hátrált. Az asszony csak nézett rá. Ő meg újabb lépést tett hátrafelé. Az asszony keze lehanyatlott.

– Mi a szándékom tulajdonképpen?

– Maradok.

– Ahogy akarod. Maradj.

– S te miért nem akarsz?

A nőből kitört a nevetés. Még akkor is nevetett, ahogy megkerülte az autóját, kinyitotta, még akkor is, ahogy beült. Lehet, hogy még akkor is nevetett, mikor begyújtotta a motort, és kihajtott az útra. Azt azonban ő már nem hallotta.

Ott maradt a kocsijánál magányosabban, mint eddig. Már bánta, hogy felhívta. Tán könnyebb lenne. Alena sosem értette meg őt. Bolond volt, hogy abban reménykedett, most éppen másképp lesz. Eszébe jutott a kukorica.

Már nem érezte olyan édesnek. Csupán azért ette, mert korogni kezdett a gyomra. De nem szüntette meg. Hajdan nem szerette a nyers kukoricát. Alena mellett szokott rá. Ő bolondult érte. Szeptemberben ezzel teltek az esték. Ez szép emlék volt. Volt még néhány további is, amelyekre emlékezett, amikor rossz passzban volt. Most nem akart emlékezni. A félelmen kívül más baja nem volt. Csupán azt nem tudta, hol fog aludni, mit fog enni, s hogy végződik ez az egész.

Kiszállt a kocsiból. A nap nyugovóban, gyengén versengtek vele az arra haladó autók fényei. A forgalom ritkult. Megállt az aszfalton. Ököibe szorította a kezét. Bármennyire is próbálkozott, tovább nem bírt lépni. Szomorúan bámult a távolba, a táj egyre inkább elmosódott. Kezdtől támadni a szél.

Bezárta az autót, és a falu felé indult. A visszafelé vezető út nem okozott neki gondot. Betért az üzletbe. Vett kést, kenyeret, konzervet,

dobozos sört és egy takarót. Mire visszaért az autójához, teljesen besötétedett.

Megvacsorázott, megivott két sört, lehajtotta az üléseket és elhelyezkedett. Az első ajtón az ablakot lejjebb húzta három centiméternyivel. A levegő frissen vágott, de neki a takaró alatt melege volt. Azt sem tudta, mikor aludt el.

Másnap ismét megjelentek a gyerekek. Hoztak öreg kávéskannát, meg poharat. Végre kávé is csinálhatott magának egy kis tűzön. Aztán ő is elment a határba, és hozott egy rakásnyi kukoricát.

A napjai egyhangúan teltek: kávé ivott, kukoricát evett, társalgott a gyerekekkel, nem borotválkozott, és minden nap megpróbált legalább egy lépést tenni az úton. Nem volt képes. Csalódottan tért vissza az autójához.

Eltelt egy hét. Estére hajlott az idő. Gyorsan sötétedett. Aludni készült. Kilépett a cipőjéből, és a takaró alá bújt. Arra várt, hogy teljesen besötétedjen. Addig zenét hallgatott az autórádióból.

Ütközés zaja ütötte meg a fülét. Szinte feldobta. Egy pillanatra azt hitte, hogy csak képzelődött. Csak utána tudatosította, hogy valóságos zajt hallott. Kiszállt a kocsiból. Nem látott semmit. Felkapaszkodott a kocsi tetejére. Lejjebb az úton egymásba csapódva állt két autó. Egy Škoda ment neki egy Áviának. Vagy fordítva. Körülöttük fényjelek villogtak. Emil nem tudta türtőztetni magát, örömeiben felkiáltott. Igazolódott a félelme. Ujjaival elégedetten dobolt a pléhtetőn, és a szemét le nem vette a baleset színhelyéről.

Látta, hogy a mentő megfordult és visszaindult a városba. A rendőrök méregettek és fényképeztek. Megérkezett a vontatószolgálat kocsija. Már éppen le akart mászni a tetőről, amikor a rendőrautó hirtelen megállt, és visszatolatott a kavicsos helyre. Figyelte, amint kiszálltak. Ketten voltak. Ő maradt a tetőn ülve és várt. Nem örült nekik.

– 'Stét! Üldögélünk?

– Igen, kellemes így kint.

Az egyik rendőr könyökével a tetőre támaszkodott, a másik megkerülte az autót.

– Az okmányai?

Emil átadta neki. A rendőr lámpájával az okmányokat ellenőrizte, majd bevilágított a kocsiba. Emil ideges lett.

– Behatol a magánterületemre.

– Csak nyugalom, Bajtoš úr. Kirándulás?

– Annak is lehet mondani.

Végzett a másik rendőr, s ő is nekitámaszkodott könyökével a kocsinak.

– Mit szállít?

– Semmit. Csupán itt parkolok.

– Mi van a bőröndben?

– Az csak rám tartozik.

– Ne gorombáskodjék, jó? Provokál.

Az első rendőr vigyorogva lengette Emil okmányait.

– Hagyd, csupán itt parkol.

– Honnan tudod?

– Mondta.

A másik elnevette magát.

– Az emberek sok mindent mondanak. S tudod te egyáltalán, hogy itt nem szabad parkolni?

– Azt nem tudom.

– Látom, hogy nem tanulmányozod az előírásokat. Mit csinálsz te tulajdonképpen szolgálat után, mi?

– Hagyj békén!

– Leadod a fegyvered, és szarsz rá, hogy rendőr vagy. A jó rendőr mindig szolgálatban van.

A másik rendőr kicsit mellőzve érezte magát. Bekapcsolta a lámpáját, és Emil arcába világitott.

– Jöjjön le, pakoljon össze, és indulás!

Emil lekászálódott, az autóból előkotorta a cipőjét és felvette. Kicsúszott ingét begyűrte a nadrágjába.

– Mit ácsorog? Azt mondtam tűnés!

Emil megijedt. Kétségbe esett. Terpeszállásba helyezkedett.

– Nem megyek. Elvégre szabad országban élünk.

A másik rendőr erre teli szájjal röhögött.

– S ezt honnan veszi? Azt csak a politikusok szajkózzák. Menjen el egy könyvtárba. A törvénytárban böngészni. Ott keresse a szabadságot. Annyi ott a tiltás, hogy szarásig. Itt senki sem szabad. És most gyerünk!

A rendőr arca morcossá vált. Kezében gumibotot tartott. Az első rendőr megpróbált beavatkozni. A másik ellökte, és ráhúzott Emilre. Egész testével ráesett az autóra. Az felfogta, és nekiugrott a rendőrnek. Ez volt az utolsó, amire emlékezett. Aztán elsötétült előtte minden.

Az autó motorja kellemesen, egyenletesen bűgött. Ez nem volt olyan fájdalmas bűgás, mint ami Emil fejében zűgött. Kinyitotta szemét. Látta a műszerfal fényeit, és az első rendőrt a volán mögött. Feléje fordította a fejét és elmosolyodott.

Emil az autó ablakán át a tovasuhanó árnyakat figyelte. A félelmét elnyomta a tehetetlensége.

– Hová visz?

A rendőr elvigyorodott.

– Haza. Megdumáltam őt. Felejtjük el, ami történt.

Elhagyták Szepessümeget. A városban áthajtottak a Kauflandnál lévő első kereszteződésen, majd a Metropol Szállónál a másodikon. A harmadikban jobbra kanyarodtak. Elviharoztak a rendőrkapitányság mellett, nem álltak meg, aztán áthajtottak a hídon, majd a rendőr ismét jobbra kanyarodott.

– Melyik az a ház?

– Menjen tovább. Majd szólok.

Haladtak még vagy ötszáz métert.

– Itt megállhat.

A házban sötét volt. Egymásra néztek. Hátulról megvilágította őket a rendőrautó fénye.

– Már rendben van?

– Azt hiszem, igen.

– Miért parkolt ott?

Emil felvonta a vállát.

– Hülyeségből.

– Valahogy nem akar hazamenni. Segítsek?

– Ha nem csuk be érte, adok valamit.

– Miről van szó?

– A bőröndöm teli van kukoricával. A határból.

Mindketten nevettek. Kiszálltak. Emil kinyitotta a csomagtartót. A rendőrnek tele rakta mindkét karját. A maradékot vitte ő. A ház felé indultak. Emil kinyitotta. Bementek. A folyosót megvilágította az utolsó ajtón kiszűrődő gyenge fény.

Emil ment elől. A rendőr mögötte. Az ajtó csak be volt hajtva. Emil meglökte az ujjával. Kitárult. A helyiséget az éjjeli lámpa világította meg. Gyöngén, de arra elég volt, hogy lássák az ágyban Bajtošnét, miként közönség egy férfival.

Emil ledobta a kukoricát a földre. A rendőr is. Aztán visszamentek a ház elé.

– A felesége volt? S ismeri azt a férfit?

– Inkább nem.

– Most mit szándékozik tenni?

– Már semmit. Régebben ettől félttem.

– És most?

– Túl vagyok rajta. Rendben vagyok.

– És most mihez kezd?

Emil vállat vont.

– Oda ne menjen vissza. Jöhetnek más rendőrök. Sokan vagyunk a városban.

– Hát igen. A világ tele van emberrel. Erről meggyőződhetett nálam is.

Aztán csend. Majd a rendőr sóhajtott egyet, és hátba veregette Emilt. Ezután indult a kollégájához, aki még mindig az autóban várakozott. Emil mély lélegzetet vett és az autó felé indult. A házban kigyúltak a fények.

(Vércse Miklós fordítása)

Simon Anikó: A fa

Wernke Bernát

énekükbe ropogva

(Kovács Géza szobrászművész emlékére)

...kialudtak a lázak, hontalan

vasaikat nincs, aki vigyázza...

rozsdulóba olvadó sudaratok nyergelik

e soványuló valót... és harangozódnak –

az egykor keze alá vágyakozódók...

sugárzó karcoltatásukra álmodón – ...és

a már távolból csapódó suhantatokon... és

át az egész városon... mikor Szentgyörgy

lelke szállingózóba vonít... eddigi selymeiből

ki-kiszakítón... hisz az álmok nem oltódtak ki –

íjnak várnak, lankulatlan..., füttyenetekkel a

székely hazában... úgy, mint az ő idejében, a

szilajododott hajdanában... és majd csengetegük

lép, féltelenőbe... imádvá e földet... és

énekükbe ropogva, mesterüktől nem húzódozva –

emelkednek emlékére, fénnel szíveik dobbanatával

rengetegülve... és már futó homlokaik pergődnek, az

alkony ihlettető vonulataiba merítkezve...

mesterüket újba-újba felfedezve a rá

éhezve váró, öröklétben...

találkozás

most már elzárt folyamai

bomlanak kifele erre, őt

vallomásba sodortatva

egyre erősebb-be...

sűrűsödő nélkületek

rogyadoznak szerte...

eddigi tájait, homály

hangjaiból kikergetve...

...mint enyészetből szagatott

hívogatások, a láthatárba

ékesülnek már ketten...

és fátyolozódott varázslat

fogja újra kezét, persze még

remegve... s jönnek, a

záporozó dalolatok... kacajukkal

a majd rájuk keringő hajnalokon...

és szálló ígészetek zuhogtak

sejtelmeikbe hirtelen... a

kisvárosi lak csengetegébe

perdítve mindkettejüket...

majd erek égtek, úszva

egyre merészebb-be, és a

szemek gyűrűződtek, e

csettegető mélységekbe...

imbolygó kábulat, húrjaiba

őket

lendítve

Egyedi Márta

A tiszavirág

Virágzott a Tisza. A parti korlát előtt rengeteg néző állt. A látvány elbűvölő volt, amennyire a halál elbűvölhet valakit. Tágra nyílt szemeket szegeztek a vízre. Ma már mindenki kezében mobil lenne, és megörökítenék ezt a nem mindennapi, egyedi jelenséget.

Akkor viszont, több mint negyven évvel ezelőtt, esetleg filmeztek vagy fotóztak, kinek mije volt.

A fiatal hatos: Márk, Magdi, Jani, Pali, Megi és Virgonc, az egyedüli elemista, csónakba szálltak. A túloldali partot vették célba. Igyekeztek kikerülni a tiszavirágok tetemeit, amelyek még nem értek oda hozzájuk.

Virgonc, Jani öccse volt. Nem akarták, hogy társuljon, de kitartóan esdekelt...

Nem lehetett lerázni már azért sem, mert a víz megszállottja volt. Az a vízrajongó típus, aki már márciusban alsónadrágban derékig áll a vízben, picézik, vagy csak társalog a vízzel, mint az Anyafölddel: tegező viszonyban.

Minden virágzáskor ott ült a töltés alatt a fák között és nézte, ahogy a hernyókból kifejlődnek a szárnyas szépségek, ahogy szeretkeznek, leteszik az iszapban a petéket, és holtan tovatűnnek a víz hátán – ezrivel. Megöli őket a szerelmük.

Rajta kívül ez a folyamat ilyen kontextusban senkinek sem jutott az eszébe. Élvezték a vizet, tetszett nekik a látvány, megvolt a céljuk, és – ennyi. Virgoncnak nem kellett fényképezőgép, hogy megörökítse az élményét. Mélyen bevésődött emlékezetébe a különleges jelenség. Oly mélyen, hogy visszamenőleg minden virágzásra emlékezni tudott, sőt arra is, miben különböztek egymástól bizonyos virágzások.

Egyszer pl. fejest ugrott a sekélyben, meg is ütötte magát egy kőben, vagy az iszapban leragadt fatörzsben, úgy húzták ki a lábainál fogva. Tele volt a szája sárral. Aki látta, rémképeket álmodott napokig miatta. Akkor sem sírt. Azt mondta, hogy egyszer úgyis átváltozik tiszavirággá.

– Akkor csak néhány órát élsz majd! – fenyegette meg Jani.

– Nem baj, de megéri! – válaszolta.

Hatodikos volt aznap, amikor csónakba szálltak. A tiszavirágtetemeteket, amelyeket a folyó közepére sodort az áradat, még nem kellett átszelniük, bántalmazni őket.

– Ül nyugodtan! – ripakodott Jani az öccsére. – Még felfordítod a csónakot a ficánkolásoddal! – Szemmel láthatóan megbánta, hogy engedett az öccse könyörgésének. Nagy felelősséget érzett iránta, hat év korkülönbség volt köztük.

Virgonc nagyon izgatott volt. Ilyen közlelő még nem látta a virágzást, csupán a part mellől.

Nem tudta féken tartani az érzéseit.

Már a folyó közepén eveztek.

Őket is kísérték a kíváncsi tekintetek, ahogy igyekeztek minél előbb átjutni a folyó túlsó partjára. Lenn, a töltés alatt, néhány motorcsónak kötött ki, bennük is ültek nézők, közelebbről akarták látni a vizet.

Virgonc hirtelen hátradőlt, hogy kivegyen a vízből néhány tiszavirágot. A mozdulatát félreértve, hárman ugrottak fel, hogy megfogják, ha esni készül. Elvesztették az egyensúlyt, mindhárman egy irányba dőltek, a csónakkal együtt, amely pillanatok alatt megtelt vízzel, később el is merült.

Megi néhány éve edzett, elsőként ugrott a vízbe, amelynek felszínén már hárman fel is bukkantak. Virgoncot és Megit keresték a tekintetükkel. Seholy sem voltak.

Megiről tudták, hogy jó úszó, ő nem volt gond a számukra, de Virgonc már nagy aggodalmat jelentett.

Az is, hogy hosszabb idő elteltével, egyikük sem bukkant fel a vízből. Már két motorcsónak is megérkezett, szinte pillanatokon belül.

Jani lebukott az öccse után. Egy gondolat töltötte be egész lényét: meg kell találnia az öccsét.

Olyan szerencséje volt, ami folyóvízben ritka eset: Megi testébe botlott. Megragadta a haját, és húzta a felszínre. Nagyon lassan haladt, és nehéznek tűnt. Márk is beugrott egy csónakból, amelybe már mindhármukat besegítették: Magdit, Palit és Márkot.

Magdi megbénult a félelemtől, sokkos állapotban hisztérikusan sírt. Pali nem volt túl megbízható úszó, inkább a társaság kedvéért csatlakozott.

Márk, Jani és a csónak tulajdonosa kihúzták Megit nagy erőfeszítés árán. Akkor látták, hogy mindkét markában görcsösen fogja Virgonc pólját, annak mozdulatlan testével együtt. Ez tartotta a mélyben, mintha követ kötöttek volna a lábára: nem tudta felhúzni a gyereket, akit a folyó a fenekére húzta minden erejével.

Megibe gyorsan életet fújtak. Miután kidobta magából a vizet, fel is ült. Tekintetével Virgoncot kereste.

Őt nem tudták visszahozni a mentők sem, akik időközben megérkeztek.

– Ő nem akart... ő nem engedte... nem lehetett... – ismételte foszlányokban Megi, miközben nem vette le tekintetét a gyerekről. Kérdő tekintetét: miért húzta őt a mélybe, amikor görcsösen fogta, ki tudott volna úszni vele a felszínre...

Teljesült a kívánsága: néhány percig, Megibe kapaszkodva ő is tiszavirág volt.

Jani éveken át nem tudta feldolgozni öccse halálát. Nem tudta túltenni magát a bűntudaton, hogy öccsére nem vigyázott eléggé.

Hiába vigasztalták azzal, hogy megmentette Megi életét, mert segítsége nélkül ő is a folyó fenekén maradt volna...

Megi fanatikus vízkutató lett, a legveszélyesebb jelenségek előtt sem hátrált meg. Amikor pedig úszott, úgy tűnt a szurkolóknak, hogy kezeivel pofozza, a lábaival rúgja a vizet, oly dühösen, hogy szinte minden versenyt megnyert...

Janit senki sem látta többé a víz közelében. Egyébként se látta senki, mint ahogy egymást sem látták. Szétszórta őket az élet áradata.

Megi soha nem felejtette el, hogy Jani megmentette az életét. Azt sem, hogy nem sikerült megmentenie annak öccsét, inkább vele fulladt volna a mélybe.

Jani ezt tudta. Tudta, hogy inkább odaveszett volna az öccsével, mintsem hogy elengedje. Ez rá vallott. Jani sokszor elmesélte ezt a történetet, mintha meg akart volna szabadulni a kínzó emléktől... Főleg, amikor több bort ivott...

A Községháza előtt sok érdeklődő téblábolt. Kíváncsi, ragyogó tekintetük a bejárati ajtó felé irányult. Ott voltak az osztály megmaradt részéből azok, akik nem éltek külföldön.

Márk fia nőült. Annyira emlékeztetett mindenkit apja fiatalkori képére, hogy nem volt nehéz Márkot sem megtalálni, holott ő igencsak megváltozott.

Sokan, hosszú évek során nem találkoztak vele. Mint Megi sem.

Úgy szorították egymást üdvözléskor, mint akik attól félnek, hogy elsüllyednek.

– Gyönyörű a fiad. Gratulálok.

– Köszönöm! Te is jól nézel ki.

Ennyi volt.

A Tiszához közeli vendéglőben nagy volt a nyüzsgés. Megi a legtöbb időt a kerthelyiségben töltötte. Éjfél körül elszivárogtak mellőle az ismerősök, a teremben ültek, ittak, táncoltak.

Egy széles, fehér, muszlin kendőt tekert maga köré, amely rövid, fekete kisestélyi ruháját teljesen eltakarta.

Messziről hallatszott a tücskök zenéje, néhány kutya társalgása. Az égen ragyogtak a csillagok, és az éjszakai levegő áramlása elhozta hozzá a víz illatát.

Megborzongott.

Valaki a háta mögé settenkedett, kézen fogta és elhúzta a sötétbe. Inkább tolt, mert a háta mögött maradt.

Nem szabadkozott, nem sikoltott, nem kért segítséget. Bukdácsolt a fűvön át és reménykedett.

A víz felé vezette titokzatos kísérője. Erős karja volt, szorítása komoly fizikai munkára vallott. Ruhája szorosabban tapadt hozzá a mély lélegzetvételektől, mintha csak sóhajtozna lélegzés helyett.

Nem tudta, hogy ki az, aki vezeti, mégis úgy kísérte, mintha tudná.

Amikor a parthoz értek, már eltűnt a mesterseges fény. Csupán a csillagok és a telihold világították be a vizet.

Így látta meg a csónakot is, amely egy vastos karóhoz volt erősítve.

Levette a cipőjét, és mezítláb szállt be a csónakba.

Kísérője leakasztotta a láncot a karóról, és meglökte a csónakot.

Megi nagy lélegzetet vett.

Látta a férfi arcát. Most már biztos volt abban, hogy ki ül szemben vele a csónakban, aki most felé nyújtotta mindkét kezét, letérdelt elé, és felnézett rá.

A csónakot lassan vitte a víz.

Megi érezte a forró testet, amely magához szorítja. Hallotta a másik elfojtott zokogását, aki közben simogatta Megi haját, és tenyerei közé vette az arcát.

Hagyta, hogy megcsókolja. Szenvedélyesen. Fájdalommal teli. Ahogy tenyerével végigsimított meztelen lábain. Ahogy rövid ruhája alá nyúlt.

Virágozott a Tisza.

Szeretkeztek a tiszavirágok, és lehullottak a víz felszínére.

Ahogy a két test szótlanul összetapadt a csónak fenekén.

Mindketten tudták, ki halt meg pontosan ezért a pillanatért. Olyan fiatalon, hogy meg se kellett volna értenie a jelenség lényegét.

Egy ilyen pillanatért élt és halt meg. Fiatal lelkében ezt a képet vitte magával. Ez volt az egyetlen álma: átváltozni. Az álma, amely nem teljesült.

Vagy talán mégis?

Negyven év után? Abban a két lényben, akiket ő hozott össze a folyón, csónak fenekén, hogy most megvalósítsák az álmát? A tiszavirágtemető rengetegében. Mintha mindketten erre a percre vártak volna, hogy felszabaduljanak a kísértés alól. A bűnbánat alól. Mintha eddig egyetlen átéltnapnak sem lett volna értelme enélkül. Valahol szétszórta az élet áradatában...

Hiába kerülték egymást egy életen át. Egy-másra voltak utalva, mint a jin és a jang.

Simon Anikó: Életkövek 4.

Catatumbo

London–Luton, 16:00 londoni idő szerint. Ülök a padon, ölemben egy hátzissákkal, és reménykedve nézek a tájékoztató táblára. A csarnok tele utasokkal, s a tömeg egyre gyűlik, az izgatott utasok türelmetlenül topognak, s az elégedetlen morajlás egyre fokozódik. Már két órája nem indult egyetlen járat sem. Senki sem tud semmit, mindenki ideges, én meg érzem, hogy egyre szomjasabb vagyok. Nem állok fel, hogy valamilyen büféhez menjek, mert egyedül vagyok, senkim sincs itt, hogy addig foglalná a helyet.

Otthonról is egyedül repültem, a reptérre sem kísért ki senki, s talán ez így is van jól. Szinte magyarázat nélkül hagytam ott a legutóbbi férfit, amint a plafont bámulja. Biztosan azt hiszi, hogy meghibbantam, s ez még mindig jobb, mint a valóság. Nem mondhattam meg neki, hogy a kistermetű Carlos tanácsára, aki két számmal nagyobb kék kabátot hordott, lefoglaltam a repülőjegyet Caracasba, csak úgy, egyik napról a másikra, biztosan nem értette volna meg. Ezért csak összepakoltam, s csak úgy az ajtóból vettem oda, hogy új útra indulok.

Ondrej már a harmadik férfi a sorban, akit csak úgy otthagytam a lakásban, de az egyedüli, akit előre figyelmeztettem. Már ahogy hozzá költöztem, megmondtam neki, hogy könnyen megeshet, hogy egy napon szedem a sátorfámat és otthagytam. Pont úgy, mint amikor miatta otthagytam az előbbit. Nem tudom mi ez, magam sem értem, de egy idő után mindig veszem a cuccaim és elmegyek. A közös helyiségből, a munkából új helyre, és mindig valaki új miatt. Az életemben több férfit láttam sírni, mint ami normális, s ez ismétlődik. Nem így képzeltem, inkább élnék nyugodt életet. S mit nem hoz az ördög – most itt ülök a zsúfolt reptéri csarnokban, s ölelem magamhoz a hátzissákom, alig várom, mikor hagyhatom el a kontinenst, és léphetek életemben először arra a földre, ahonnan Carlos jött. Alig várom, hogy láthassam Soledad kedves arcát a folyóhoz közeli kis családi szálló recepcióján, a kedves Soledad rossz angoltudásával, de jó szívével – fiatalnak képelem, kissé teltnek, élénk, ijedős tekintettel. Tegnapelőtt még csak egy valaki volt, aki a recepcióról válaszolt e-mailemre, aki több ezer kilométer távolságra van tőlem, de néhány óra múlva az arcát is látni fogom. A rossz angolságú Soledadnak lesz keze, lába, s húsból, csontból való, és átadja nekem a szobám kulcsát, és olyan hangszúllyal, mint Carlosnak volt, kellemes napokat kíván. Én meg majd a szobámban az ágyra dobom a hátzissákom, és elindulok felfedezni azt a csodálatos helyet, ahová Carlos küldött, azt, amit „definitely” meg kell látogatnom.

Kezdetben nem volt feltűnő, alig szólalt meg, csupán csak mosolygott, egész nevén mutatkozott be. Lehet, hogy azt hitte, nyilván kell tartani

nom adatait, vagy ilyesmi. Csakhogy én sosem tudom előre a részleteket, az apró-cseprő dolgokat úgysem tudom megjegyezni. Az elején mindenkitől udvariasan megtudakolom, honnan jött, miért éppen ezt a kisvárost választotta, mi készítette őket erre, amire a legtöbbje azt válaszolta, hogy útba esett. Bécs vagy Budapest volt tervbe véve, ám úgy döntöttek, hogy néhány órát eltöltenek itt, velem. Valami hasonlót mondott Carlos is, hogy tulajdonképpen nem tudja pontosan, miért van itt, alighanem a véletlen műve. Bármilyen is a válaszuk, megkérem őket, hogy kövessenek. Mutogatom nekik a várost, mondok ezt-azt a történelméről, kultúrájáról, legtöbbjüknek a húsvéti szokások tetszenek, fényképezik a kommunista épületeket. A Kék-templomnál szinte ámuldoznak, s amikor a Šafárik téren mutatom nekik Emil Gallo fényképét, meglepetten hűháznak és szinte isszák minden egyes szavamat, amit Laco Bielikről mondok, és mindjárt utána a *Velvet Revolution*-ról. Aztán fizetnek, majd érdeklődnek további útjuk felől, és amikor elutasítom az egy idegen utolsó meghívását egy kávéra, hazafelé indulok.

Csakhogy azon a napon Carlos megvárta, amíg mindenki távozik, és megjelent mögöttem, apró termetével, és a dzseki lógott rajta. Az egész út alatt csöndben volt, elveszett a többiek között, most azonban hozzám lépett, és nyugodt mosollyal, pont olyannal, ahogy mindig mosolygott, ha útközben találkozott a tekintetünk, azt mondta, véletlenek nincsenek, és már pontosan tudja, miért jött ide. Hogy találkozzék egy nővel, akinek tűz lobog a lelkében. Pontosan így mondta, s nekem ez hihetetlenül nevetséges volt, de tán ez a hangsúly miatt volt, csak a fejem csóváltam erre. Ő meg szüntelenül csak mosolygott, és azt bizonygatta, hogy meg kellene látogatnom a hazáját, és meg kellene találnom ott a „mouth of Catatumbo River” nevű helyet. Aztán folytatta, hogy az embereknek néha el kell hagyniuk azt a helyet, ahol születtek, hogy megértsék, miért is vannak a világon, hogy megismerjék önmagukat messze a szülőföldjüktől. Egyre magyaráztam neki, nagyon kedves tőle, hogy érdeklődik felőlem, ám meg voltam győződve, hogy rólam nem tudhat semmit, s biztosan ugyanazt mondja, mint a többi nőnek, akivel csak találkozik. Köszönöm, Carlos, mondtam, és menni akartam, ő azonban kedves mosollyal az arcán azt mondta „You have a storm inside of you”, amire zavarba jöttem. Véletlenek nincsenek, ismételte, és tört angoljával olyan mondatot mondott, amiből csupán a személyes névmásokat tudtam kibogozni meg a „purge” szót. Aztán intett és elindult ellenkező irányban, mint én, majd kétszer még visszanezett, és eltűnt valahol a sarok mögött.

„You have a storm inside of you”, ismételtetem magamban és csodálkoztam, hogy láthatott olyasmit, amit életemben csak két férfi, a harma-

dik meg éppen most kezdi megismerni. Szegény Ondrej, valóban nagyon sajnáltam, hogy így ott-hagytam, csaknem felkészületlenül, de azt hiszem, ebben Carlosnak pontosan igaza volt – hirtelen tudok változni, mint ahogy nyáron a hirtelen támadt vihar. Mások szerint ez értelmetlen, de ahogy most például összeszámoltam ujjaimon, arra jutottam, hogy ebben a városban tovább nem maradhatok, sokan vannak, akik furcsán néznek rám. Végül miattuk kellett feladnom kedvteléseimet is – mert ez a város valóban kicsi, és az ember lépten-nyomon ugyanazokba botlik. Mindaz a sok kellemetlen női tekintet és gunyoros mosoly, mintha lenéző komor bohóckodást lepleznének, s nekem nincs elég erőm, hogy valakinek magyarázzam, ne tartsanak ellenfélnek. Ugyanabba a vízbe nem lépek, sosem térnék vissza ugyanabba a lakásba, amit egyszer elhagytam. Hát, ez főleges is lenne, mint ahogy válaszolni Ondrej üzeneteire, hogy térjek haza. Ugyanabba a folyóba nem lépek kétszer és így tovább – válaszolnám. Ondrej erre hivatkozna, szívesen filozofál, az utolsó szalmaszálnak tekinthetné, amibe kapaszkodhatna, de hát én innen látom, az ő sorsa, hogy abban a folyóban maradjon.

Az előtte való kétszeri eset egészen más volt, új férfi jött az életembe, s az előtte való kezdett nem hiányozni, mert arra egyszerűen nem volt idő. Csak arra volt idő, hogy egyre jobban megismerjem ezt az újat, s a múlt egyre fakult, mint egy régi képeslap. Ondrejhoz is csaknem a semmiből jöttem, egyetlen táskával, ráadásul attól az előbbitől nem hoztam el jóformán egy ruhámat sem, s ha jól emlékszem, az első hetekben nem is volt rá szükségem. Ondrejtől szinte el sem váltunk, egyedül sehová sem akart engedni, félt, nehogy a múltam valahol a városban a nyakamba leheljen, vagy a sarkamra hágjon. Aztán a szobájában kijelölt számomra egy helyet, betakargatott a dunnájával, amíg ki nem merészkedtem onnan. Új munkahelyet kell keresned, mondta a fejem simogatva, s én ezt magától értetődőnek vettem, nem maradhatam azon a helyen, ahol találkozhattam volna az előbbiekkal, erre tényleg nem volt szükségem. S akkor mintha az égből pottyant volna egy ajánlat, úgymond addig, amíg valami mást nem találok, javasolta egy ismerősöm ismerőse, és én elvállaltam – csaknem minden nap bejárok egy útvonalat, de mindig más emberekkel. Megmutogatom nekik a várost, s ezt-azt elmondok magamról is. Mindig ugyanazon az úton megyünk, de az ő eseteik mások: az emberek például arról beszélnek, hogy nem egy helyről vannak és utazgatnak a világban, olyan helyet keresnek, ahol élni tudnának. Némelyikük egész életében arra spórolt, hogy lássa Európát, mások meg arra vágytak, hogy lássák ezt a kis várost, mert hallották, hogy itt „cozy & cheap”. Aztán naponta visszatértem Ondrejhoz, bebújtam mellé az ágyba, és ő betakargatott ugyanazzal a dunnával, simogatta a fejem és csókolgatott. Nem félsz, hogy egy napon elhagylak? –

kérdeztem tőle időnként, ő meg ilyenkor még szorosabban magához vont, hogy nem. Nem tudtam elképzelni sem, hogy áldozatául essek valami elbájoló idegennek, hogy elhagyjam ezt a szépet valami csillagszem vagy harminc teve miatt. Az egyedüli, amit szerettem volna, hogy az Ondrejjal való kapcsolatunk kitartson.

Tényleg szerettem volna vele maradni, letelepedni, de egy napon minden megváltozott, amikor a lakásában először összetörtem egy tányért. Egyszerű volt – teljes erőből a földhöz csaptam, darabjai szétrepültek az egész konyhában, ő erre értetlenül nézett rám, én meg szidtam. Ondrej meg csak ott állt és mondta, hogy nyugodjak meg, mert, hogy ő szeret engem, s mi ketten valahogy megoldjuk. Én meg még néhányszor becsaptam rá az ajtót, mire utolért, az ágyába vitt, megint betakargatott, hogy úgy érzem magam, mint a mennyben. Többször ez nem fordul elő, mondtam végül, de ezt magam sem hittem komolyan. Pontosán úgy kezdődött, mint annyiszor előtte, mint a vihar forró nyári napokon. Egyszeriben minden bosszantott rajta, a lakás, meg még a hangja is, ezért pörölni volt kedvem, hallani akartam, hogy ez neki nem kell. Még azelőtt történt ez, mielőtt megismertem egy újabbat, egyszeriben ott kívántam hagyni mindent, úgy ahogy van, s újra kezdeni mindent előről. Ez most valahogy magától jött, tán valóban el akartam kerülni egy katasztrófát, lehet, hogy azt akartam, hogy Ondrej hagyjon el engem, mielőtt én tenném tönkre őt.

Kis ideig javult a helyzet, többet ölelgetett és takargatott, virággal meg csokoládéval kedveskedett, ám akkor a turisták egyik csoportjában feltűnt az alacsony termetű, kedves mosolyú Carlos, és mesélt nekem mindenfélét azokról a tüzekről meg viharokról, és hogy nekem el kell látogatnom az ő hazájába, a mesebeli helyre, ahol a Catatumba folyó a Maracaibo tóba ömlik. Feltétlenül el kell oda mennem, és én nem is sejtettem miért, azon a napon még jobban odabújtam Ondrejhoz, még jobban bebújtam a takarójába, és vártam, mi fog történni.

Akárhogy is igyekeztem, már nem tudtam meggátolni a következményeket. Újra megszakadt, ami volt, s én nem tudtam ellenállni. Ondrej meg tudakolta, tán találkoztam valakivel, vagy tényleg el akarom hagyni, hogy így viselkedem, és én egyre csak a fejem csóváltam. Nem mondtam neki semmit, csupán magamban tűnődtem afölött, hogy tán valójában ezelőtt sem volt szerepe ebben egyetlen férfinak sem, mindig magam akartam, vágytam a változásra, és ezért mentem el.

Mialatt Ondrej egyre azon törte a fejét, hogy mivel tudna meglepni s mindent visszafordítani, én megtudakoltam, mi az a nagy különlegesség azon a helyen, mi az olyan varázslatos ott, miért lenne ez olyan sorsdöntő részemre. Amikor ezt megtudtam, mindez értelmet kapott, még Carlos nyugodt mosolya is: ahol a Catatumba folyó a Maracaibo tóba torkollik, látható egy érdekes tünemény, olyan cso-

dálatos, szinte furcsa, hogy kevesen tudnak róla – az év 160 éjszakáján a folyó torkolata fölött szüntelenül villámlik, néha tíz órán át egyfolytában. A villámok 280-szor csapnak le óránként. Sokan úgy gondolják, hogy a metánnal, nyersolajjal és uránnal telített mocsarak vonzása teszi, no, számomra ez a hely egyszerűen dél-amerikai szent folyóvá lett, amiben lehet, hogy meg kell fürdenem, mosdanom, új testet-lelket kell öltenem – lehet, éppen Catatumbo jelenti számomra azt, amit a rossz nők számára a Jordán vagy a Gangesz. Lehet, hogy engem is vonzanak a mocsarak mágikus erői, s meg lehet, hogy csupán meg kell találnom a folyót, amelybe, mint utolsóba lépek. Legyen, ahogy lennie kell, az utolsó pénzemen vettem a repülőjegyet, és írtam e-mailt a kedves Soledadnak a szállóba, amit a Google-ban találtam. Ondrejt teljesen figyelmen kívül hagytam, egyszerűen nem létezett számomra, egész napokon és éjszakákon át a mai napig csak Carlos járt az eszemben és honfitársainak bölcsessége, amit magával hozott egészen ide, ebbe az Európa közepén lévő kis városba. S hinni kezdtem abban, hogy azon a vad tájon, többezer kilométernyire a hazámtól, lesz, aki majd segít nekem, bármibe is kerül. Egy köszönő szó nélkül fogtam a hátizsákom, Ondrej csendben sírdogált takarójába bújva, s amikor becsuktam magam mögött az ajtót, már mozdulatlanul bámult a plafonra, pont úgy, mint az előző két férfi.

Amikor órákkal ezelőtt számba vettem a mizoszokat és pluszokat, semmi okom nem volt a városban maradásra, ahol a jelenlétemben egyes nők fölényesen biggyesztették szájukat. A városban, ahol a férfiak, akikkel valaha együtt éltem, még köszönni sem tudnak, nem maradhattam a lakásban azzal a férfival, akit olyan hirtelen megszűntem szeretni. Így kerültem hát ide, foglalva egy ülőhelyet a zsúfolt repülőtéren csarnokban, a szomjúság sem zavar, kielégít a képzeletbeli folyó, amely mágnesként vonz magához.

Az előbb két utas beszélgetéséből hallottam, hogy a repülők egyhamar nem indulnak, mert az erős napkitörés gátolja a gépek irányíthatóságát.

(Vércse Miklós fordítása)

Prof. Dr. Prokopp Mária
a Balassi-érem átadásán

Eseménynaptár

Folyóiratunk szerzőjét, Mayer Erzsébetet ARANY DÍSZOKLEVÉLben részesítette a Jókai Közművelődési Múzeum és Egyesület és a Falvak Kutúrájáért Alapítvány Jókai Mór és dr. Szénásy Árpád, a magyar kultúra lovagja emlékére meghirdetett „Arany János időkori lírájának újszerűsége” című irodalmi pályázaton nyújtott kimagasló teljesítményéért, az I. Magyar Széppróza Napján Révkomáromban, 2018. február 18-án.

Székelyudvarhelyi Művelődési Ház (535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron út 15.): *Felvillanó képek*, az MBKKE kiállítása, 2018. április 13. – május 3. Megnyitja április 13-án 18 órakor Kőrösi Papp Kálmán festőművész.

Balassi Bálint Megyei Könyvtár Bóna Kovács Károly Galéria (3100 Salgótarján, Kassai sor 2.): *Izzó sodrásban*, az MBKKE tűzzománc-kiállítása, 2018. április 17–21. Megnyitja április 17-én 17 órakor Handó Péter író, antropológus.

Nevelők Háza Egyesület, Civil Közösségek Háza Gebauer Galéria (7624 Pécs, Szent István tér 17.) *Tavaszi áramlás*, Hernádi Paula tűzzománc-kiállítása az MBKKE szervezésében, 2018. május 4–31.

Vigadó Kulturális és Civil Központ (2200 Monor, Kossuth L. u. 65–67.) Kovács Géza (1958–2018) kisplasztikai kiállítása az MBKKE szervezésében, 2018. május 7 – június 1. Megnyitja dr. Sztrákos Eszter művészettörténész.

Kismarosi Teleház Alapítvány (2623 Kismaros, Kossuth L. út 5.): Szabó László fotókiállítása az MBKKE szervezésében, 2018. június 23. – augusztus 31.

Gellért Szálló, Budapest, 2018. február 14. (Bálint napja): XXII. alkalommal adták át a magyar alapítású, nemzetközi irodalmi díjat, a Balassi Bálint-émlékardot. A díjhoz kapcsolódó Balassi-éremet pedig, 2012 óta, olyan kiemelkedő személyiségek kapják, akik sokat tesznek Balassi Bálint emlékének ápolásáért. Az idei kitüntetést dr. Prokopp Mária művészettörténész vehette át.

(Összeállította Ruda Gábor)

Konyhakalendárium

Zöldségnövényes tavaszi konyha

A kapor, a zeller és a petrezselyemzöld ismert volt az ókori világban, csak akkor még nem fűszernek használták. A régi Egyiptomban, majd Görögországban a petrezselyem a bánat jelképe volt, s koszorúba fonva a fejükön viselték. Csupán a középkorban fedezték fel a zöldség és fűszernövények finom ízét s velük fűszereztek, ízesítették ételeiket az emberek. A régi görögök zellerzölddel díszítették szobáikat. A versenyző sportolók fejét pedig zellerkoszorú díszítette. Gyógyszernek is alkalmazták: főtt gumóját jól lehűtötték és hideg borogatásnak rakták a fájó testrészeire. A zellermag olaja pedig az emésztést segítette. Az ókorban a kaprot igen szép növénynek tartották, illatát azonban a rózsza „legyőzte”. Ám a virágcsokrokban mint díszítő zöldségnek, mindig helye volt! Napjainkban a kapor levesnek, szósznak is finom! Sokféle ételt ízesít, az uborka- és egyéb savanyúságnak kellemes aromát ad.

Tavaszi receptjeinkben hangsúlyozottan a szabad földön termesztett friss, nyers fűszernövényeket ajánljuk olvasóink asztalára.

Csirkes kaporleves. Hozzávalók: 1 csirkeaprólék, 1 csokor friss kapor, 1 evőkanálnyi rizs, pici cukor, só, 1 dl tejföl, citromlé vagy ízes ecet, csipetnyi kurkuma, ízlés szerint 1 tojás nyers sárgája. A csirkeapróléket feldaraboljuk és feltesszük főni. Amikor félig megfőtt, beletesszük a rizst, a sót, a felaprított kaporcsokor felét és a kurkumát. Lassú tűzön készre főzzük. Ha szükségesnek érezzük, mokkaskanálnyi cukorral ízesítjük. Tálaláskor keverjük bele a tejfölt, citromlevet, a kaporcsokor másik felét és a tojássárgát. Ha a kaprot egy maréknyi sóskával és zsenge turbolyalevélkékkel váltjuk fel a főzés folyamán, ugyancsak ízletes és könnyű, ún. **zamatós turbolyalevest** nyerünk.

Vajas-kapros fokhagymás krumpliköret. A diónál nem nagyobb újkrumplikat annyi enyhén sós vízben pároljuk meg, amennyi elfödi. Közben jól lefödhető, jénai tálba teszünk egy kg krumplira számítva 8 dkg tejszínvajat, pici sót, 3-4 gerezd tört fokhagymát, csipetnyi frissen őrölt borsot, fél kaporcsokor összevágott zöldjét, és szobahőmérsékleten összeolvasztva összekeverjük. A krumplit azon forrón leszűrjük, és a fűszeres tálba tesszük. Lefedjük és alaposan összerázzuk. Tálalásig melegen tartjuk. Sült húskok finom és érdekes körete. A krumpli levéből pedig tojásos, rongyos rántott levest készíthetünk. **Snidlingmártás.** Hozzávalók: 2 dl sovány tejföl,

1 dl kefir, 1 kis cserép metélőhagyma aprított zöldje, só. Az anyagokat összekeverjük, lehűtjük. Sült húskok krumplikö-retéhez kínáljuk.

Desszert helyett ma **vendégváró recepteket** kínálunk olvasóinknak. **Sárgarépas almatoria saláta.** Hozzávalók: felerész savanykás alma, negyedrés új sárgarépa, negyedrés friss tormagyökér. A répát és a tormát tormareszelőn az almát tökreszelőn legyaluljuk, összekeverjük, és csavaros befőttes üvegekbe rakjuk. Közben felöntőlevet forralunk, 1 liter vízből sóval és csapott kanál cukorral. Az üvegeket felöntjük, celofánnal takarjuk, a tetejével lezárjuk, és egy éjszakára párnadunsztba tesszük. Tálaláskor leszűrjük, tejjöllel és 1 evőkanál citromlével ízesítjük. A salátástálban snidlinggel alaposan megszórjuk. Főként a húsvéti asztalra és hideg húskokhoz ajánljuk. Tejföl helyett majonézzal is finom. **Tárkonyos saláta.** Hozzávalók: 25 dkg savanykás alma tisztítva, vékony csíkokra vágva, 1 csokor párolt laska gomba felkockázva, 25 dkg párolt zöldborsó; az öntethez: 1 kis tubus majonéz, 1-2 evőkanál paradicsompüré. Ízesítők: porcukor, őrölt bors, 1 kiskanálnyi friss, apróra vágdosott tárkonylevél. Az anyagokat hidegen összedolgozzuk, pár óra hosszát érleljük, csak azután tálaljuk. A salátákat hideg sültetekhez és frissen sült halakhoz kínáljuk. **Zöldfüves krumplisaláta.** Hozzávalók: 60 dkg hajában főtt krumpli, só, pár csepp salátaecet, 1 evőkanálnyi salátaolaj, 1-1 kiskanál apróra vágott metélőhagyma, petrezselyemzöld, zsenge zellerzöld vagy halványító zeller szára. A főtt, tisztított krumplit csónak alakúra vágdoszuk, mint a paprikás krumplihoz szokás. Salátás tálba tesszük, megsózzuk, meghintjük ecettel, olajjal és a zöldségekkel. Két villával óvatosan átforgatjuk, leborítjuk, pár órára lehűtjük, ezután tálaljuk.

Vendégváró medvehagymás töltött pogácsa. Hozzávalók: 10 db bolti, nagy vajas pogácsa és töltelék szükséges hozzá, a kenéshez tejföl és reszelt, olvadó sajt. A töltelékhez 10 dkg juhtúró (Brindza), 20-25 dkg tehéntúró, 2 evőkanálnyi tejföl, só, ha szükséges és kis csokor aprított medvehagyma. A töltelékét simára keverjük. A pogácsa tetejét levágjuk, belsejét kikaparjuk és félretesszük, szárítva máskor morzsának felhasználhatjuk. A töltelékét a pogácsákba rakjuk, rátesszük a kalapját, tejjöllel megkenjük, a reszelt sajttal megszórjuk. Közvetlenül a tálalás előtt grillsütőben vagy a tűzhelyünk sütőjében átforrósítjuk és azonnal tálaljuk. Vigyázzunk, mert könnyen megég! Borral, sörral kínáljuk. Gyermeknek és autós vendégeknek zöldségnövényes ételekhez jól illik az aprított zellerzölddel ízesített 100%-os paradicsomlé itóka.

Jó étvágyat kívánunk!

A 2018/1 szám szerzői

A. Bak Péter festőművész, művészeti író,
Lábatlan
Ambrus Margit háztartásbeli (Sepsiszentgyörgy,
1918 – †Esztergom, 2015)
Bárdos István, dr., művelődéstörténész,
Esztergom
Milan Čarňanský novellista, Lőcse (Szlovákia)
Peter Ďurkovský költő, író, Zsolna (Szlovákia)
Egyedi Márta író, költő, műfordító, Torontálsziget
(Szerbia)
Lubor Falteisek, dr., író, szerkesztő, Prága
(Csehország)
Filemon Béla főszerkesztő, Esztergom
Hagymás István, dr., író, fotóművész, pszichiáter,
Lendva (Szlovénia)
Héregi Eszter nyugalmazott tanár, Tinnye
Horváth Gáborné, dr., szerkesztő, Esztergom
Horváth Ödön költő, műfordító, Kismaros
Orgoványi Anikó festőművész, költő, Pomáz–
Szentendre
Ruda Gábor oktatáskutató, Pilisvörösvár
Jan Stern író, humorista, Prága (Csehország)
Zuzana Šmatláková novellista, doktorandusz,
Comenius Egyetem, Pozsony (Szlovákia)
Szulényi Mária Valéria író, Párkány (Szlovákia)
Tátyi Tibor, dr., szerkesztő, Párkány (Szlovákia)
Turai Gábor Kamil nyugalmazott főiskolai docens,
Kecskemét
Vércse Miklós író, műfordító, Párkány (Szlovákia)
Wernke Bernát költő, Esztergom
Zágorec-Csuka Judit, dr., költő, író, műfordító,
irodalomtörténész, Lendva (Szlovénia)

Támogatók

A 2018. évi nyomtatott és online lapszámok
a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával
valósultak meg – www.nka.hu
Spori Print Vincze Kft. és magánszemélyek

Esztergom és Vidéke Társadalmi és Kulturális
Folyóirat; www.evid.hu
Kiadó: Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület
2085 Pilisvörösvár, Szt. János u. 8.
E-mail: muravidek@freemail.hu
www.muravidek.eu, www.evid.hu
Felelős kiadó: Ruda Gábor
Főszerkesztő: Filemon Béla
Szerkesztők: Horváth Gáborné, Németh Gabriella,
Nagy Katalin, Tátyi Tibor
Korrektúra, szöveggondozás: Tátyi Tibor

A címlapon és a 30–31. oldalon Simon Anikó *Népi
motívumok*, ill. *Összefonódva* című üvegfest-
ményei láthatók

Grafikai tervezés és borítóterv: Németh Csongor
Nyomdai előkészítés: ANGRÁF Bt., Budapest
Nyomdai munkák: Spori Print Vincze Kft.,
Esztergom
Megjelenési gyakoriság: negyedévente
Példányszám: 100
Példányonkénti ár: 450 Ft (1,50 €)
Éves előfizetési díj: 1600 Ft (5,20 €)

HU ISSN 0864-7054 (nyomtatott)
HU ISSN 2416-1675 (online, PDF)

Simon Anikó: Turul

ESZTERGOM és VIDÉKE

Városi és környéki érdeklődők kiadványa

1987. JANUÁR

KULTURÁLIS TÁJÉKOZTATÓ

ESZTERGOM és VIDÉKE

1987. JANUÁR

KULTURÁLIS TÁJÉKOZTATÓ

ESZTERGOM és VIDÉKE

1987. JANUÁR

KULTURÁLIS TÁJÉKOZTATÓ

ESZTERGOM és VIDÉKE

1988. NOVEMBER

A VI. Esztergomi Fotóbiennalé

ESZTERGOM és VIDÉKE

1988. KARISZNY HETILAP

Meghívó kariszonyi ünnepekre!

ESZTERGOM és VIDÉKE

1989. JANUÁR

Esztergomi Riport

ESZTERGOM és VIDÉKE

1987. JANUÁR 25.

2. SZÁM

ÁRA: 19,50 Ft

ESZTERGOM és VIDÉKE

POLGÁRI HETILAP

A Szent Korona Esztergomban

AUGUSZTUSI ÜNNEPÜNK FÉNYEI

ESZTERGOM és VIDÉKE

2002. JÚLIUS 12. - 24. SZ.

POLGÁRI HETILAP

Ár: 50 Ft

ESZTERGOM és VIDÉKE

ÓHÓKNAPTÁR

1862 - 2002

ESZTERGOM és VIDÉKE

POLGÁRI HETILAP

A Szent Korona Esztergomban

ESZTERGOM és VIDÉKE

Esztergom és Vidéke

Városi tulajdonba került a Fördő Szálló épülete

Esztergom és Vidéke

Mediánvári vendéglátó épít a Párisi-utcaon